

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele.

Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Sprogforeningens
ALMANAK
1983

**Total-
finansiering**
gennem Sparekassen

***gør det
10-15% billigere
at bo i eget hus!***

Totalfinansiering gennem Sparekassen sikrer Dem den mest fordelagtige belåning, når De køber hus. Med totalfinansiering tilbyder vi Dem kontantlån, så De helt undgår de dyre sælgerpantebreve, og vi sørger for, at de offentlige lånemuligheder bliver udnyttet fuldt ud.

Resultat: Mindre månedlig husleje og lavere købspris. Dertil kommer at handelsomkostningerne bliver mindre.

Tal med Sparekassen om egen bolig.

SPAREKASSEN
SØNDERJYLLAND

SPROGFORENINGENS
ALMANAK
FOR 1983

90. ÅRGANG
Udgivet af Sprogforeningen – Redaktion: Günter Hintze

DY-PO BOGFORLAG - SØNDERBORG 1982

**MED EN SPARE-LÅNEKONTO
I SYDBANK KAN DINE DRØMME
BLIVE TIL ANDET END UDKLIP.**

**Med Sydbank's
spare-lånekonto
kan du låne
op til 5 gange
din opsparing**

SYDBANK

· den sønderjyske bank

· en af Regional Bankerne

INDHOLDSFORTEGNELSE

Kalenderen	4	Hans Peder Staugaard	142
Solens opgang og nedgang	28	Jakob Iversen Ravn	143
Højlandet ved vestkysten	29	Peter Petersen	144
Danske helligdage	29		
Sydslæviske fast- og helligdage	29	HÅNDBOG:	
Færelplan for skolerne i Sydslævig	29	Det danske Kongehus	146
Planeterne i året 1983	30	Regering og Folketing	147
Stjernesked	32	Ministeriet Poul Schlüter	147
Hens Lorenzen - Sven Alkærslig:		Folketingsvalget den 8. december 1981	148
Erindringsblade fra Nordslævig	33	Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds	149
Sigfred Andersen: Ung 1945	52	Valgt i Sønderjyllands amtskreds	149
Margaretha Balla-Petersen:		Ami og kommuner	150
Forsamlingshuskulturen - oprør og tradition	60	Amtsrådets medlemmer	151
Resmus Helming: Sønderjyske anekdoter	69	Kommuner i Sønderjyllands ami	152
Kirsten Sass Bak: De gamle melodier	80	Foreninger, organisationer, institutioner	154
Niels Mandøe: Lidt almanak-historie	89	Nationale og historiske foreninger m. v.	154
Kerline Mosegård: Nem le æ hau væ Ballum	92	Musik - Teater - Kunst	160
Æ Skolemesterkuen: Den gammel præst	94	Biblioteker	162
Jens Lampe: Orientering	96	Undervisning	164
Helene Møltke: En jysk Ilytningeskabne	100	Lokalhistoriske samlinger og arkiver	166
Preben Thomsen: Englen	103	Museer	170
Pris til Peter Sæberg	111	Landbrug	172
Peter Sæberg: En takketale	115	Landboloreninger	176
		Husmandsløreninger	179
MINDEORD:		Husholdningsløreninger	180
Peter Slipsager	122	Husdyrbrugsorganisationer	181
Erik Boesen	123	Slagterier	182
Hans Hinrichsen	124	Mejeriløreninger	183
Hans Mikkelsen	126	Skovbrug	183
Marinus Petersen	127	Det jyske Haveselskab	183
Berge Krebs Lange	128	Mandel	185
Cathrine Hunger	130	Håndværk og industri	187
Knud Hansen	131	Finansloring	188
Jacob Kronika	132	Turistløreninger	190
Hans Nielsen	133	Danske og Irisiske institutioner i Sydslævig	192
Johannes Lund	134	Markedsfortegnelse	198
N. P. Nielsen	136	Jagl	201
Morten Kamphøener	140		

© Sprogforeningens Almanak

Citater - med tydelig kildeangivelse - tilladt i henhold til gældende regler.

ISBN nr. 87-85122-07-6

Tekster til næste udgave må - såfremt anden aftale ikke foreligger - være indsendt inden 1. juni.
Manuskripter til mindeord modtages dog indtil 1. oktober.

SPROGFORENINGENS ALMANAK

Redaktion: Günter Hintze, Østergade 11, 6440 Augustenborg
Omslagstegning: Holger Hattesen, Flensborg

Ekspedition: Dy-Po Tryk, Søndervang 4, 6400 Sønderborg

JANUAR 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7' 3 ^m og tiltager i månedens løb 1' 31 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 52						
L. 1	Nytår	Solens radius 16' 18"	8 41	15 45	18 23	10 25
<i>Jesu navn, Luk. 2,21.</i> 2' række, Matth. 6,5-13.						
S. 2	S. e. nytår	Abel Jorden nærmest Solen Vega kulm. midn. m.n.	41	46	19 53	10 57
<i>Hjemk. til Nazareth, Matth. 2,19 til enden,</i> 2' række, Matth. 2,13-18.						
Uge 1						
M. 3	Enoch		8 41	15 47	21 22	11 21
Ti. 4	Methusalem	Sirius kulm. midn.	41	49	22 46	11 39
O. 5	Simeon	Tusmørket varer 52 ^m	40	50	-	11 54
To. 6	Hellig 3 konger	● s.kv. 5' 0 ^m	40	51	0 8	12 7
F. 7	Knud, hertug		39	53	1 26	12 21
L. 8	Erhardt		38	54	2 43	12 36
S. 9	1. s.e.h. 3 k.	Julianus	38	56	3 58	12 54
<i>Jesus 12 år gaml. i templet, Luk. 2,42 til end.</i> 2' række, Mark. 10, 13-16.						
Uge 2						
M. 10	Paul eremit		8 37	15 58	5 11	13 15
Ti. 11	Hyginus		36	59	6 21	13 44
O. 12	Reinhold	Tusmørket varer 50 ^m	35	16 1	7 25	14 21
To. 13	Hilarius		34	3	8 19	15- 8
F. 14	Felix	● n.m. 6' 8 ^m	33	4	9 2	16 6
L. 15	Maurus	☾ fjernest Jorden	32	6	9 35	17 12
S. 16	2. s.e.h. 3 k.	Marcellus Castor kulm. midn.	31	8	10 1	18 22
<i>Brylluppet i Kana, Joh. 2,1-11.</i> 2' række, Luk. 19,1-10.						
Uge 3						
M. 17	Antonius		8 30	16 10	10 20	19 34
Ti. 18	Prisca	Procyon kulm. midn.	29	12	10 36	20 48
O. 19	Pontianus	Tusmørket varer 49 ^m	27	14	10 50	22 2
To. 20	Fabian og Sebastian	Pollux kulm. midn.	26	16	11 3	23 17
F. 21	Agnes		25	18	11 16	-
L. 22	Vincentius	● f. kv. 6' 33 ^m	23	20	11 30	0 34
S. 23	3. s.e.h. 3 k.	Emerentius	22	22	11 47	1 55
<i>Hovedmanden i Kapernaum, Matth. 8,1-13.</i> 2' række, Luk. 17,5-10.						
Uge 4						
M. 24	Timotheus		8 20	16 24	12 10	3 19
Ti. 25	Pauli omv.		19	26	12 41	4 44
O. 26	Polycarpus	Tusmørket varer 47 ^m	17	28	13 25	6 6
To. 27	Chrysostomus	Carolus Magnus	15	30	14 27	7 18
F. 28	Fred. 6.s føds.	☉ f. m. 23' 26 ^m	14	32	15 47	8 13
			☾ nærmest Jorden			
L. 29	Chr. 7.s føds.	Valerius	12	34	17 17	8 52
S. 30	Septuagesima	Adelgunde	10	36	18 49	9 21
<i>Arbejderne i vingården, Matth. 20,1-16.</i> 2' række, Matth. 25,14-30.						
Uge 5						
M. 31	Vigilius		8 8	16 39	20 19	9 41

Januar 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	3.29	15.51
2.	4.17	16.42
3.	5.03	17.31
4.	5.51	18.22
5.	6.39	19.12
6.	7.29	20.06
7.	8.23	21.06
8.	9.26	22.14
9.	10.40	23.25
10.	11.55	-
11.	0.27	12.54
12.	1.18	13.42
13.	2.00	14.23
14.	2.37	14.59
15.	3.10	15.34
16.	3.44	16.10
17.	4.18	16.45
18.	4.50	17.18
19.	5.24	17.54
20.	5.55	18.29
21.	6.29	19.07
22.	7.08	19.55
23.	8.00	20.59
24.	9.13	22.17
25.	10.38	23.30
26.	11.54	-
27.	0.39	13.02
28.	1.38	14.02
29.	2.31	14.55
30.	3.19	15.44
31.	4.04	16.31

FEBRUAR 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 8 ^l 34 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^l 3 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 5			l m	l m	l m	l m
Ti. 1	Brigida	Solens radius 16' 16"	8 7	16 41	21 45	9 58
O. 2	Kyndelmisse	Tusmørket varer 46 ^m	5	43	23 8	10 13
To. 3	Blasius	Denebkulm. midn. m.n.	3	45	-	10 27
F. 4	Veronica	Ø s. kv. 20' 17 ^m	1	47	0 28	10 42
L. 5	Agathe		7 59	49	1 45	10 59
S. 6	Sexagesima	Dorothea	57	52	3 1	11 19
<i>De fire slags sædejord, Luk. 8,4-15.</i> 2' række, Mark. 4,26-32.						
Uge 6			l m	l m	l m	l m
M. 7	Richard		7 55	16 54	4 12	11 45
Ti. 8	Corintha	Merkur st. vestl. elong.	53	56	5 18	12 19
O. 9	Appolonia	Tusmørket varer 44 ^m	51	58	6 15	13 3
To. 10	Scolastica	☾ fjernest Jorden	49	17 0	7 2	13 58
F. 11	Euphrosyne	(Quinquagesima. Esto mihi Benignus ● n.m. 1' 32 ^m	46	2	7 38	15 2
L. 12	Eulalia		44	5	8 5	16 11
S. 13	Fastelavn		42	7	8 26	17 24
<i>Jesu dåb, Matth. 3,13 til enden</i> 2' række, Luk. 18,31 til enden.						
Uge 7			l m	l m	l m	l m
M. 14	Valentinus		7 40	17 9	8 43	18 38
Ti. 15	Hvide Tirsd.	Faustinus	38	11	8 58	19 52
O. 16	Aske Onsdag	Juliane	35	13	9 10	21 7
To. 17	Findanus	Tusmørket varer 43 ^m	33	15	9 23	22 23
F. 18	Concordia	(Quadragesima. Invocavit Eucharias ☾ f. m. 18' 32 ^m	31	18	9 36	23 41
L. 19	Ammon		28	20	9 52	-
S. 20	1. s. i fasten		26	22	10 11	1 2
<i>Jesus fristes af Djævelen, Matth. 4,1-11.</i> 2' række, Luk. 22,24-32.						
Uge 8			l m	l m	l m	l m
M. 21	Samuel		7 24	17 24	10 37	2 25
Ti. 22	Peters stol	(Papias Tusmørket varer 42 ^m	21	26	11 14	3 46
O. 23	Tamperdag		19	28	12 6	5 0
To. 24	Matthias	☾ nærmest Jorden	16	31	13 15	6 0
F. 25	Victorinus	Regulus kulm. midn.	14	33	14 39	6 46
L. 26	Inger	Reminiscere	12	35	16 11	7 18
S. 27	2. s. i fasten	Leander	9	37	17 43	7 42
<i>Den kananæiske kvinde, Matth. 15,21-28.</i> 2' række, Mark. 9,17-29.						
Uge 9			l m	l m	l m	l m
M. 28	Øllegaard		7 7	17 39	19 13	8 1

Februar 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	4.49	17.17
2.	5.32	18.02
3.	6.15	18.46
4.	6.58	19.31
5.	7.45	20.21
6.	8.41	21.19
7.	9.48	22.29
8.	11.14	23.51
9.	-	12.29
10.	0.51	13.22
11.	1.38	14.04
12.	2.17	14.42
13.	2.52	15.16
14.	3.26	15.52
15.	4.00	16.24
16.	4.32	16.57
17.	5.03	17.28
18.	5.32	18.02
19.	6.05	18.37
20.	6.41	19.19
21.	7.28	20.16
22.	8.37	21.36
23.	10.07	23.00
24.	11.35	-
25.	0.19	12.53
26.	1.25	13.53
27.	2.18	14.45
28.	3.05	15.32

MARTS 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 10' 37 ^m og tillæger i månedens løb 2' 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 9			i m	i m	i m	i m
Ti. 1	Albinus	Solens radius 16' 10"	7 4	17 41	20 40	8 16
O. 2	Simplicius	Tusmørket varer 42 ^m	2	43	22 4	8 31
To. 3	Kunigunde		6 59	45	23 25	8 45
F. 4	Adrianus		57	47	-	9 2
L. 5	Theophilus	Oculi	54	50	0 44	9 21
S. 6	3. s. i fasten	Gotfred	52	52	1 59	9 45
Ø s. kv. 14' 16 ^m						
<i>Jesus uddriver en uren ånd, Luk. 11,14-28.</i>						
2' række, Joh. 8,42-51.			Uge 10			
M. 7	Perpetua		6 49	17 54	3 9	10 16
Ti. 8	Beata	Tusmørket varer 41 ^m	47	56	4 10	10 57
O. 9	40 riddere	(fjernest Jorden	44	58	5 1	11 48
To. 10	Ædel		41	18 0	5 40	12 49
F. 11	Fred. 9.s føds.	Thala	39	2	6 10	13 57
L. 12	Gregorius	Lætare	36	4	6 32	15 10
S. 13	Midfaste	Macedonius	34	6	6 50	16 24
<i>Jesus bespiser 5000, Joh. 6,1-15.</i>						
2' række, Joh. 6,35-51.			Uge 11			
M. 14	Eutychius	● n.m. 18' 43 ^m	6 31	18 8	7 5	17 39
Ti. 15	Zacharias		29	10	7 18	18 55
O. 16	Gudmund	Tusmørket varer 41 ^m	26	12	7 31	20 12
To. 17	Gertrud		23	14	7 44	21 31
F. 18	Fred. 3.s føds.	Alexander	21	16	7 58	22 52
L. 19	Joseph	Judica	18	18	8 16	-
S. 20	5. s. i fasten	Gordius	16	20	8 39	0 14
<i>Englen Gabriel bebuder Jesu fødsel,</i>						
Luk. 1,26-38. 2' række, Luk. 1,46-56.			Uge 12			
M. 21	Benedictus	Jævn døgn	6 13	18 22	9 11	1 35
Ti. 22	Paulus	Ø f. kv. 3' 25 ^m	10	24	9 56	2 51
O. 23	Fidelis	Tusmørket varer 42 ^m	8	26	10 57	3 55
To. 24	Ulrica		5	28	12 14	4 43
F. 25	Mariæ bebud.	(nærmest Jorden	2	30	13 40	5 19
L. 26	Gabriel		0	32	15 10	5 45
S. 27	Palmesøndag	Kastor	5 57	34	16 40	6 4
<i>Jesu indtog i Jerusalem, Matth. 21,1-9.</i>						
2' række, Mark. 14,3-9.			Uge 13			
M. 28	Dr. Ingrid	Eustachius	5 55	18 36	18 8	6 20
Ti. 29	Jonas	Ø f.m. 20' 27 ^m	52	38	19 34	6 35
O. 30	Quirinus	Tusmørket varer 42 ^m	49	40	20 59	6 49
To. 31	Skærtorsdag	Fred. 5.s føds.	47	42	22 21	7 4
Balbina						

Marts 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	3.48	16.15
2.	4.29	16.56
3.	5.09	17.35
4.	5.48	18.13
5.	6.26	18.53
6.	7.07	19.33
7.	7.57	20.25
8.	9.02	21.29
9.	10.22	22.52
10.	-	12.01
11.	0.20	12.58
12.	1.11	13.40
13.	1.52	14.17
14.	2.27	14.51
15.	3.01	15.25
16.	3.34	15.57
17.	4.07	16.31
18.	4.38	17.03
19.	5.09	17.35
20.	5.44	18.12
21.	6.22	18.53
22.	7.11	19.47
23.	8.23	21.09
24.	9.53	22.38
25.	11.24	-
26.	0.02	12.40
27.	1.10	13.40
28.	2.02	14.30
29.	2.47	15.13
30.	3.29	15.54
31.	4.07	16.32

APRIL 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^h 0 ^m og tiltager i månedens løb 2 ^h 14 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
F. 1	Langfredag	Hugo				
L. 2	Theodosius	Solens radius 16' 2"	5 44	18 44	23 40	7 22
S. 3	Påskedag	Nicetas	42	46	-	7 43
<i>Kristi opstandelse, Mark. 16,1-7.</i> 2' række, Matth. 28,1-8.			39	48	0 55	8 11
Uge 14						
M. 4	2.påskedag	Ambrosius	5 36	18 50	2 1	8 48
Ti. 5	Irene	☉ s. kv. 9 ^t 38 ^m	34	52	2 57	9 36
O. 6	Sixtus	☾ Tusmørket varer 43 ^m	31	54	3 41	10 34
To. 7	Egesippus	☾ fjerntest Jorden	29	56	4 14	11 41
F. 8	Chr. 9.s føds.	Janus	26	58	4 38	12 52
L. 9	Procopius	☾ Quasimodo	24	19 0	4 57	14 6
S. 10	1. s. e. påske	☾ Ezechiel	21	2	5 13	15 21
<i>Den tvivlende Thomas, Joh. 20,19 til enden.</i> 2' række, Joh. 21,15-19.						
Uge 15						
M. 11	Leo		5 19	19 4	5 26	16 37
Ti. 12	Chr. 4.s føds.	Julius	16	6	5 38	17 55
O. 13	Justinus	☾ Tusmørket varer 45 ^m	14	9	5 51	19 14
To. 14	Tiburtius	☾ n.m. 8 ^t 58 ^m	11	11	6 4	20 37
F. 15	Chr. 5.s føds.	Olympia	9	13	6 21	22 1
L. 16	Margrethe	☾ Spica kulm. midn.	6	15	6 42	23 25
S. 17	2.s fødsel	Mariane	6	15	6 42	23 25
S. 17	2. s.e. påske	☾ Misericordia Domini	4	17	7 11	-
S. 17	2. s.e. påske	☾ Anicetus	4	17	7 11	-
<i>Den gode hyrde, Joh. 10,11-16.</i> 2' række, Joh. 10,22-30.						
Uge 16						
M. 18	Eleutherius	☾ Pluto i opp. til Solen	5 1	19 19	7 51	0 44
Ti. 19	Daniel	☾ Tusmørket varer 46 ^m	4 59	21	8 47	1 52
O. 20	Sulpicius	☾ f. kv. 9 ^t 58 ^m	56	23	9 59	2 45
To. 21	Florentius	☾ nærmest Jorden				
F. 22	Cajus	☾ Saturn i opp. til Solen	54	25	11 22	3 23
L. 23	Georgius	☾ Merkur st. østl. elong.	51	27	12 49	3 51
S. 24	3. s.e. påske	Jubilate	49	29	14 17	4 11
S. 24	3. s.e. påske	☾ Albertus	47	31	15 44	4 27
<i>Jesus forbereder disciplene på sin bortgang til Faderen, Joh. 16,16-22.</i> 2' række, Joh. 14,1-11.						
Uge 17						
M. 25	Mark. evang.		4 44	19 33	17 9	4 41
Ti. 26	Cletus	Ananias	42	35	18 33	4 55
O. 27	Charl. Amalie	☾ Tusmørket varer 48 ^m	40	37	19 56	5 9
O. 27	Charl. Amalie	☾ f.m. 7 ^t 31 ^m				
To. 28	Vitalis	☾ Arcturus kulm. midn.	37	39	21 17	5 24
F. 29	Bededag	Peter martyr	35	40	22 35	5 44
L. 30	Severus		33	42	23 47	6 8

April 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	4.43	17.07
2.	5.20	17.41
3.	5.55	18.13
4.	6.34	18.51
5.	7.21	19.36
6.	8.21	20.38
7.	9.37	21.55
8.	10.11	23.31
9.	-	12.20
10.	0.34	13.07
11.	1.18	13.45
12.	1.55	14.20
13.	2.30	14.54
14.	3.03	15.27
15.	3.37	16.02
16.	4.12	16.38
17.	4.49	17.14
18.	5.28	17.54
19.	6.13	18.40
20.	7.10	19.38
21.	8.23	20.55
22.	9.44	22.19
23.	11.09	23.41
24.	-	12.23
25.	0.47	13.21
26.	1.40	14.10
27.	2.25	14.52
28.	3.06	15.30
29.	3.43	16.05
30.	4.18	16.38

MAJ 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15' 14 ^m og tiltager i månedens løb 1' 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			i m	i m	i m	i m
S. 1	4. s.e. påske	Cantate Voldermisse Philip og Jacob Solens radius 15' 54"	4 31	19 44	-	6 41
<i>Sandhedens dnd, Joh. 16,5-15.</i> 2' række, Joh. 8,28-36. Uge 18						
M. 2	Athanasius		4 28	19 46	0 49	7 25
Ti. 3	Korsmisse		26	48	1 39	8 19
O. 4	Florian	Tusmørket varer 51 ^m ☾ fjernest Jorden	24	50	2 16	9 23
To. 5	Danmarks befrielse	Gothard ☉ s. kv. 4' 43 ^m	22	52	2 43	10 33
F. 6	Johannes ante portam	De lyse nætter beg.	20	54	3 4	11 46
L. 7	Flavia		18	56	3 20	13 0
S. 8	5. s.e. påske	Rogate Stanislaus	16	58	3 34	14 16
<i>Bøn i Jesu navn, Joh. 16,23-28.</i> 2' række, Joh. 17,1-11. Uge 19						
M. 9	Caspar		4 13	20 0	3 46	15 32
Ti. 10	Gordianus		11	2	3 58	16 51
O. 11	Mamertus	Tusmørket varer 54 ^m	9	4	4 11	18 13
To. 12	Kr. himmelf.	Pancratius ● n.m. 20' 25 ^m	8	6	4 26	19 38
F. 13	Ingenius		6	8	4 44	21 5
L. 14	Kristian		4	9	5 10	22 29
S. 15	6. s.e. påske	Exaudi Sophie	2	11	5 47	23 45
<i>Andens vidnesbyrd, Joh. 15,26 til enden og 16,1-4.</i> 2' række, Joh. 17,20 til enden. Uge 20						
M. 16	Sara	☾ nærmest Jorden	4 0	20 13	6 38	-
Ti. 17	Bruno		3 58	15	7 46	0 44
O. 18	Erik	Tusmørket varer 57 ^m	57	17	9 8	1 27
To. 19	Potentiana	☉ f. kv. 15' 17 ^m	55	18	10 34	1 57
F. 20	Angelica		53	20	12 2	2 19
L. 21	Helenc		52	22	13 28	2 36
S. 22	Pinsedag	Castus	50	24	14 52	2 50
<i>Helligåndens komme, Joh. 14,23 til enden.</i> 2' række, Joh. 14,15-21. Uge 21						
M. 23	2. pinsedag	Desiderius	3 49	20 25	16 14	3 3
Ti. 24	Esther	Urbanus	47	27	17 36	3 16
O. 25	Tamperdag	Tusmørket varer 61 ^m	46	28	18 57	3 30
To. 26	Kpr. Frederik	Beda ☉ f.m. 19' 48 ^m	44	30	20 16	3 47
F. 27	Lucian	Jupiter i opp. til Solen	43	32	21 31	4 9
L. 28	Vilhelm		42	33	22 38	4 38
S. 29	Trinitatis	Maximinus Uranus i opp. til Solen	40	35	23 33	5 17
<i>Jesus og Nikodemus, Joh. 3,1-15.</i> 2' række, Matth. 28,18 til enden. Uge 22						
M. 30	Vigand		3 39	20 36	-	6 7
Ti. 31	Petronella		38	37	0 15	7 8

Maj 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	4.53	17.09
2.	5.28	17.41
3.	6.08	18.15
4.	6.52	18.57
5.	7.46	19.50
6.	8.54	21.02
7.	10.10	22.26
8.	11.23	23.38
9.	-	12.17
10.	0.32	13.02
11.	1.14	13.43
12.	1.53	14.21
13.	2.32	14.59
14.	3.10	15.39
15.	3.51	16.18
16.	4.33	16.59
17.	5.28	17.45
18.	6.13	18.36
19.	7.12	19.35
20.	8.18	20.42
21.	9.30	21.57
22.	10.46	23.14
23.	11.58	-
24.	0.22	12.57
25.	1.17	13.46
26.	2.03	14.28
27.	2.44	15.06
28.	3.20	15.40
29.	3.57	16.12
30.	4.32	16.43
31.	5.09	17.16

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ¹ 2 ^m og tiltager derefter indtil den 22., hvor den er 17 ¹ 27 ^m Herefter og til månedens ende aftager dagen 5 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
O. 1	Nikomedes	Tusmørket varer 64 ^m Solens radius 15' 48" ☾ fjernest Jorden Antares kulm. midn.	3 37	20 39	0 46	8 16
To. 2	Marcellinus	Erasmus	36	40	1 9	9 28
F. 3	Fred. 8.s føds.	☉ s. kv. 22 ¹ 7 ^m	35	41	1 27	10 41
L. 4	Optatus	Grundlovsdag	34	43	1 41	11 55
S. 5	1. s.e. trin.	Kong Hans' føds. Bonifacius	33	44	1 53	13 10
<i>Den rige mand og Lazarus,</i>						
Luk. 16, 19 til enden. 2' række, Luk. 12,13-21.						
M. 6	Norbertus	Uge 23	3 32	20 45	2 5	14 27
Ti. 7	Jeremias	Tusmørket varer 67 ^m	32	46	2 17	15 46
O. 8	Medardus	Merkurst. vestl. elong.	31	47	2 30	17 9
To. 9	Primus		30	48	2 47	18 36
F. 10	Onuphrius	Barnabas apostel	30	49	3 9	20 3
L. 11	Pr. Henrik	● n.m. 5 ¹ 37 ^m	29	50	3 40	21 25
S. 12	2. s.e. trin.	Basilius	29	50	4 26	22 34
<i>Den store nadver, Luk. 14,16-24.</i>						
2' række, Luk. 14,25 til enden Uge 24						
☾ nærmest Jorden						
M. 13	Cyrillus	Capella kulm.	3 28	20 51	5 29	23 25
Ti. 14	Rufinus	midn. m.n.	28	52	6 48	-
O. 15	Valdemarsdag	Vitus	28	53	8 17	0 1
To. 16	Tycho	Tusmørket varer 69 ^m	28	53	8 17	0 1
F. 17	Botolphus	Venus st. østl. elong.	28	53	9 47	0 26
L. 18	Leontius	☉ f. kv. 20 ¹ 46 ^m	27	54	11 14	0 44
S. 19	3. s.e. trin.	Gervasius	27	54	12 39	0 59
Neptun i opp. til Solen						
<i>Det table får, Luk. 15,1-10.</i>						
2' række, Luk. 15,11 til enden Uge 25						
M. 20	Silverius		3 27	20 55	15 22	1 25
Ti. 21	Albanus		28	55	16 43	1 38
O. 22	10.000 Martyrer	Tusmørket varer 70 ^m Solhverv, længste dag	28	55	18 2	1 54
To. 23	Paulinus		28	55	19 18	2 14
F. 24	St. Hansdag		28	55	20 27	2 39
L. 25	Prosper	☉ f.m. 9 ¹ 32 ^m	29	55	21 27	3 14
S. 26	4. s.e. trin.	Pelagius	29	55	22 14	4 0
<i>Vær barmhjertige, Luk. 6,36-42.</i>						
2' række, Matth. 5,43 til enden Uge 26						
M. 27	Syvsoverdag		3 30	20 55	22 48	4 57
Ti. 28	Carol. Amalie	Eleonora ☾ fjernest Jorden	30	55	23 14	6 3
O. 29	Petrus Paulus	Tusmørket varer 69 ^m	31	55	23 33	7 14
To. 30	Lucina		32	54	23 48	8 26

Juni 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	5.47	17.49
2.	6.27	18.29
3.	7.14	19.14
4.	8.07	20.07
5.	9.10	21.19
6.	10.18	22.33
7.	11.20	23.35
8.	-	12.15
9.	0.29	13.05
10.	1.19	13.52
11.	2.06	14.37
12.	2.52	15.20
13.	3.39	16.05
14.	4.26	16.52
15.	5.17	17.40
16.	6.10	18.30
17.	7.05	19.24
18.	8.04	20.23
19.	9.08	21.27
20.	10.17	22.40
21.	11.27	23.51
22.	-	12.29
23.	0.51	13.21
24.	1.40	14.06
25.	2.24	14.44
26.	3.03	15.19
27.	3.40	15.53
28.	4.17	16.25
29.	4.53	16.59
30.	5.30	17.32

JULI 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 17 ^t 22 ^m og aftager i månedens løb 1 ^t 23 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
F. 1	Chr. 2.s føds.	Fred. 2.s føds.				
L. 2	Mariæ besøg.	Theobaldus	3 32	20 54	-	9 39
S. 3	5. s.e. trin.	Solens radius 15' 45"	33	54	0 1	10 53
		Cornelius				
		Ø s.kv. 13 ^t 12 ^m	34	53	0 12	12 7
<i>Peters fiskedragt, Luk. 5,1-11.</i>						
2' række, Matth. 16,13-26. Uge 27						
M. 4	Ulricus	Vega kulm. midn.	3 35	20 53	0 24	13 23
Ti. 5	Anshelmus	Tusmørket varer 66 ^m	36	52	0 36	14 42
O. 6	Dion	Jorden fjernest Solen	37	51	0 51	16 5
To. 7	Villebaldus		38	50	1 9	17 32
F. 8	Kjeld		39	50	1 35	18 57
L. 9	Sostrata	Knud konge	40	49	2 12	20 14
S. 10	6. s.e. trin.	● n.m. 13 ^t 18 ^m	41	48	3 7	21 15
<i>Kristi nye lov, Matth. 5,20-26.</i>						
2' række, Matth. 19,16-26. Uge 28						
M. 11	Josva	☾ nærmest Jorden	3 43	20 47	4 21	21 58
Ti. 12	Henrik		44	46	5 49	22 28
O. 13	Margarethe	Tusmørket varer 63 ^m	45	45	7 22	22 49
To. 14	Bonaventura		47	43	8 54	23 6
F. 15	Apostl. deling		48	42	10 23	23 20
L. 16	Susanne	Alexius	49	41	11 48	23 33
S. 17	7. s.e. trin.	☾ f.kv. 3 ^t 50 ^m	51	40	13 10	23 46
<i>Jesus bespiser 4000, Mark. 8,1-9.</i>						
2' række, Matth. 10,24-31. Uge 29						
M. 18	Arnolphus		3 52	20 38	14 31	-
Ti. 19	Justa	Venus lyser stærkest	54	37	15 51	0 1
O. 20	Elias	Tusmørket varer 60 ^m	55	35	17 7	0 19
To. 21	Evenus		57	34	18 19	0 43
F. 22	Maria Magd.	Altair kulm. midn.	59	32	19 21	1 14
L. 23	Appolinaris	Hundredagene beg.	4 0	31	20 12	1 56
S. 24	8. s.e. trin.	Christina	2	29	20 50	2 49
<i>De falske profeter, Matth. 7,15-21.</i>						
2' række, Matth. 7,22 til enden. Uge 30						
M. 25	Jacobus	☉ f.m. 0 ^t 27 ^m	4 4	20 28	21 18	3 52
Ti. 26	Anna	☾ fjernest Jorden	5	26	21 39	5 2
O. 27	Martha	Tusmørket varer 56 ^m	7	24	21 55	6 15
To. 28	Aurelius		9	22	22 8	7 28
F. 29	Oluf		11	20	22 20	8 40
L. 30	Abdon		12	19	22 31	9 53
S. 31	9. s.e. trin.	Germanus	14	17	22 42	11 8
<i>Den utro husholder, Luk. 16,1-9.</i>						
2' række, Luk. 12,32-48.						

Juli 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	6.06	18.08
2.	6.44	18.44
3.	7.26	19.26
4.	8.16	20.17
5.	9.16	21.27
6.	10.25	22.42
7.	11.30	23.48
8.	-	12.32
9.	0.50	13.28
10.	1.47	14.20
11.	2.40	15.08
12.	3.30	15.55
13.	4.19	16.42
14.	5.09	17.28
15.	5.58	18.15
16.	6.48	19.04
17.	7.39	19.55
18.	8.35	20.52
19.	9.37	22.00
20.	10.46	23.17
21.	12.00	-
22.	0.26	12.55
23.	1.22	13.45
24.	2.09	14.25
25.	2.48	15.02
26.	3.26	15.36
27.	4.00	16.08
28.	4.35	16.42
29.	5.09	17.14
30.	5.42	17.45
31.	6.15	18.16

AUGUST 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 15 ^h 59 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 11 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
Uge 31						
M. 1	Peters fængsel	Solens radius 15' 47"	4 16	20 15	22 55	12 24
Ti. 2	Hannibal	☉ s.kv. 1 ^h 52 ^m	18	13	23 11	13 43
O. 3	Nikodemus	Tusmørket varer 53 ^m	20	11	23 33	15 6
To. 4	Dominicus	Deneb kulm. midn.	21	9	—	16 29
F. 5	Osvaldus		23	7	0 3	17 49
L. 6	Kristi forkl.		25	5	0 48	18 58
S. 7	10. s.e. trin.	Donatus	27	3	1 52	19 49
<i>Jesus græder over Jerusalem, Luk. 19,41 til enden</i>						
2' række, Matth. 11,16–24. Uge 32						
M. 8	Ruth	De lyse nætter ender ● n.m. 20 ^h 18 ^m	4 29	20 0	3 14	20 25
Ti. 9	Romanus	☾ nærmest Jorden	31	19 58	4 47	20 51
O. 10	Laurentius	Tusmørket varer 50 ^m	33	56	6 23	21 10
To. 11	Herman		35	54	7 56	21 25
F. 12	Chr. 3.s. føds.	Clara	37	52	9 26	21 39
L. 13	Hippolytus		38	49	10 52	21 52
S. 14	11. s.e. trin.	Eusebius	40	47	12 16	22 7
<i>Farisæeren og tolderen, Luk. 18,9–14.</i>						
2' række, Luk. 7,36 til enden. Uge 33						
M. 15	Mariæ himmelfart	☉ f.kv. 13 ^h 47 ^m	4 42	19 45	13 38	22 24
Ti. 16	Rochus		44	43	14 57	22 45
O. 17	Anastatius	Tusmørket varer 48 ^m	46	40	16 11	23 14
To. 18	Agapetus		48	38	17 16	23 53
F. 19	Sebaldus	Merkur st. østl. elong.	50	36	18 10	—
L. 20	Bernhard		52	33	18 52	0 43
S. 21	12. s.e. trin.	Salomon	54	31	19 23	1 43
<i>Jesus helbreder en døvstum, Mark. 7,31 til enden</i>						
2' række, Matth. 12,31–42. Uge 34						
M. 22	Symphorian	☾ fjernest Jorden	4 56	19 28	19 45	2 51
Ti. 23	Zakæus	Hundredagene ender ☉ f.m. 15 ^h 59 ^m	58	26	20 3	4 4
O. 24	Bartholomæus	Tusmørket varer 46 ^m	5 0	23	20 16	5 17
To. 25	Ludvig		2	21	20 28	6 30
F. 26	Irenæus		3	18	20 39	7 44
L. 27	Gebhardus		5	16	20 50	8 57
S. 28	13. s.e. trin.	Lovise Augustinus	7	13	21 2	10 12
<i>Den barnhjertige samaritan, Luk. 10,23–37.</i>						
2' række, Matth. 20,20–28. Uge 35						
M. 29	Joh. halsh.		5 9	19 11	21 16	11 30
Ti. 30	Benjamin		11	8	21 35	12 49
O. 31	Bertha	Tusmørket varer 44 ^m ☉ s.kv. 12 ^h 22 ^m	13	6	22 0	14 11

August 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	6.50	18.51
2.	7.31	19.35
3.	8.23	20.32
4.	9.33	21.54
5.	10.50	23.14
6.	-	12.02
7.	0.30	13.10
8.	1.35	14.06
9.	2.31	14.55
10.	3.20	15.41
11.	4.08	16.26
12.	4.53	17.10
13.	5.38	17.52
14.	6.23	18.36
15.	7.08	19.19
16.	7.56	20.13
17.	8.51	21.17
18.	9.55	22.36
19.	11.17	-
20.	0.02	12.30
21.	1.04	13.24
22.	1.50	14.04
23.	2.30	14.41
24.	3.05	15.15
25.	3.39	15.47
26.	4.10	16.18
27.	4.42	16.49
28.	5.13	17.18
29.	5.44	17.48
30.	6.17	18.22
31.	6.55	19.02

SEPTEMBER 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 13 ^r 48 ^m og aftager i månedens løb 2 ^r 16 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
To. 1	Ægidius	Solens radius 15' 52"	5 15	19 3	22 37	15 31
F. 2	Elisa		17	1	23 30	16 42
L. 3	Seraphia		19	18 58	-	17 40
S. 4	14. s.e. trin.	Juliane Marie Theodosia	21	56	0 42	18 21
<i>De ti spedalske, Luk. 17,11-19.</i>						
2' række, Joh. 5,1-15.			Uge 36			
M. 5	Regina		5 23	18 53	2 10	18 51
Ti. 6	Magnus	☾ nærmest Jorden	25	51	3 44	19 12
		Robert				
O. 7	Louise	Tusmørket varer 43 ^m ● n.m. 3 ^r 35 ^m	27	48	5 20	19 29
To. 8	Mariæ føds.	Fomalhaut kulm. midn.	28	45	6 53	19 43
F. 9	Gorgonius		30	43	8 24	19 56
L. 10	Burchhardt		32	40	9 52	20 10
S. 11	15. s.e. trin.	Hillebert	34	38.	11 18	20 27
<i>Bekymrer Eder ikke, Matth. 6,24 til enden</i>						
2' række, Luk. 10,38 til enden			Uge 37			
M. 12	Guido		5 36	18 35	12 41	20 47
Ti. 13	Cyprianus		38	32	13 59	21 13
O. 14	† ophøjelse	Tusmørket varer 42 ^m	40	30	15 9	21 48
To. 15	Eskild	☉ f.kv. 3 ^r 24	42	27	16 8	22 35
F. 16	Euphemia		44	24	16 54	23 33
L. 17	Lambertus	Chr. 8.s føds.	46	22	17 27	-
S. 18	16. s.e. trin.	Titus	48	19	17 52	0 39
		☾ fjernest Jorden				
<i>Enkens søn fra Nain, Luk. 7,11-17.</i>						
2' række, Joh. 11,19-45.			Uge 38			
M. 19	Constantia		5 50	18 17	18 10	1 51
Ti. 20	Tobias		52	14	18 25	3 4
O. 21	Tampcerdag	Matthæus	53	11	18 37	4 18
		Tusmørket varer 42 ^m				
To. 22	Mauritius	☉ f.m. 7 ^r 36 ^m	55	9	18 48	5 32
F. 23	Linus	Jævn døgn	57	6	18 58	6 47
L. 24	Tecla		59	3	19 9	8 2
S. 25	17. s.e. trin.	Cleophas	6 1	1	19 23	9 19
<i>Jesus som gæst hos farisæeren, Luk. 14,1-11.</i>						
2' række, Mark. 2,14-22.			Uge 39			
M. 26	Chr. 10.s føds.	Adolph	6 3	17 58	19 39	10 39
Ti. 27	Cosmus		5	56	20 1	12 0
O. 28	Venceslaus	Tusmørket varer 41 ^m	7	53	20 33	13 20
To. 29	St. Michael	☉ s.kv. 21 ^r 5 ^m	9	50	21 19	14 34
F. 30	Hieronymus		11	48	22 22	15 34

September 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	7.42	19.59
2.	8.49	21.23
3.	10.17	22.53
4.	11.41	-
5.	0.17	12.54
6.	1.25	13.50
7.	2.18	14.40
8.	3.06	15.25
9.	3.51	16.05
10.	4.33	16.46
11.	5.14	17.27
12.	5.54	18.06
13.	6.33	18.47
14.	7.14	19.36
15.	8.03	20.37
16.	9.05	21.54
17.	10.25	23.35
18.	-	12.01
19.	0.40	12.57
20.	1.26	13.39
21.	2.04	14.16
22.	2.38	14.48
23.	3.09	15.19
24.	3.40	15.48
25.	4.12	16.19
26.	4.43	16.52
27.	5.16	17.23
28.	5.49	18.01
29.	6.27	18.44
30.	7.14	19.45

OKTOBER 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 11 ^h 32 ^m og aftager i månedens løb 2 ^h 19 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
L. 1	Remigius	{ Solens radius 16' 0" Merkur st. vestl. elong. Venus lyser stærkest	6 13	17 45	23 42	16 20
S. 2	18. s.e. trin.	Ditlev	15	43	-	16 52
<i>Det store bud</i> , Matth. 22,34 til enden						
2' række, Joh. 15,1-11. Uge 40						
M. 3	Mette		6 17	17 40	1 11	17 15
Ti. 4	Franciscus	{ nærmest Jorden	19	37	2 45	17 33
O. 5	Placidus	Tusmørket varer 41 ^m	21	35	4 18	17 47
To. 6	Fred. 7.s føds.	{ Broderus ● n.m. 12 ^h 16 ^m	23	32	5 50	18 1
F. 7	Fred. 1.s føds.	Amalie	25	30	7 20	18 14
L. 8	Ingeborg		27	27	8 48	18 29
S. 9	19. s.e. trin.	Dionysius	29	24	10 15	18 47
<i>Den værkbrudne</i> , Matth. 9,1-8.						
2' række, Joh. 1,35 til enden Uge 41						
M. 10	Geron		6 31	17 22	11 39	19 10
Ti. 11	Fred. 4.s føds.		33	19	12 56	19 42
O. 12	Maximilian	Tusmørket varer 42 ^m	35	17	14 1	20 24
To. 13	Angelus	○ f.kv. 20 ^h 42 ^m	37	14	14 53	21 19
F. 14	Calixtus		39	12	15 31	22 24
L. 15	Hedevig	{ Gallus	41	9	15 58	23 35
S. 16	20. s.e. trin.	{ fjernest Jorden	43	7	16 18	-
<i>Kongesønnens bryllup</i> , Matth. 22,1-14.						
2' række, Matth. 21,28-44. Uge 42						
M. 17	Florentinus		6 45	17 4	16 33	0 48
Ti. 18	Lukas evang.		47	2	16 45	2 2
O. 19	Balthasar	Tusmørket varer 42 ^m	49	0	16 56	3 17
To. 20	Felicianus		51	16 57	17 7	4 31
F. 21	11.000 jomf.	○ f.m. 22 ^h 53 ^m	53	55	17 18	5 47
L. 22	Cordula		55	52	17 30	7 5
S. 23	21. s.e. trin.	Søren	57	50	17 45	8 25
<i>Den kongelige embedsmand</i> , Joh. 4,46-53.						
2' række, Joh. 4, 34-42. Uge 43						
M. 24	FN dag	Proclus	6 59	16 48	18 5	9 48
Ti. 25	Crispinus		7 1	45	18 33	11 10
O. 26	Amandus	Tusmørket varer 43 ^m	4	43	19 14	12 27
To. 27	Sem		6	41	20 11	13 33
F. 28	{ MarieSophie Frederikke	Simon og Judas	8	38	21 25	14 22
L. 29	Narcissus	○ s.kv. 4 ^h 37 ^m	10	36	22 50	14 57
S. 30	22. s.e. trin.	Absalon	12	34	-	15 22
<i>Den gældbundne tjener</i> , Matth. 18,23 til enden						
2' række, Matth. 18,1-14. Uge 44						
M. 31	Reform. beg.	Louise	7 14	16 32	0 20	15 40

Oktober 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	8.24	21.10
2.	9.55	22.43
3.	11.24	-
4.	0.06	12.36
5.	1.10	13.32
6.	2.02	14.20
7.	2.48	15.02
8.	3.30	15.43
9.	4.10	16.21
10.	4.46	17.00
11.	5.23	17.38
12.	5.58	18.17
13.	6.34	19.04
14.	7.18	20.02
15.	8.17	21.16
16.	9.36	22.49
17.	11.14	-
18.	0.05	12.20
19.	0.53	13.05
20.	1.32	13.42
21.	2.06	14.14
22.	2.37	14.47
23.	3.09	15.19
24.	3.43	15.51
25.	4.17	16.26
26.	4.50	17.04
27.	5.28	17.48
28.	6.10	18.39
29.	7.02	19.45
30.	8.14	21.05
31.	9.40	22.31

NOVEMBER 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 9' 13 ^m og aftager i månedens løb 1' 48 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
Ti. 1	Alle helgen	☉ Solens radius 16' 8" ☾ nærmest Jorden	7 16	16 30	1 51	15 54
O. 2	Alle sjæle	Tusmørket varer 44 ^m	18	27	3 21	16 7
To. 3	Hubertus		20	25	4 49	16 20
F. 4	Otto	● n.m. 23' 21 ^m	23	23	6 18	16 33
L. 5	Malachias	☿ Venus st. vestl. elong.	25	21	7 46	16 49
S. 6	Alle helgens s.	Leonhardus	27	19	9 12	17 9
<i>Saligprisningerne, Matth. 5,1-12.</i>						
2' række, Matth. 5,13-16						
Uge 45						
M. 7	Engelbrecht		7 29	16 17	10 34	17 36
Ti. 8	Claudius		31	15	11 47	18 14
O. 9	Theodor	Tusmørket varer 46 ^m	33	13	12 46	19 4
To. 10	Luther		35	11	13 31	20 6
F. 11	Morten bisp		37	9	14 2	21 16
L. 12	Torkild	○ f.kv. 16' 49 ^m	39	8	14 24	22 29
S. 13	24. s.e. trin.	☉ Arcadius ☾ fjernest Jorden	41	6	14 41	23 43
<i>Jairi datter, Matth. 9,18-26.</i>						
2' række, Joh. 5,17-29.						
Uge 46						
M. 14	Frederik		7 44	16 4	14 54	-
Ti. 15	Leopold		46	2	15 5	0 57
O. 16	Othenius	Tusmørket varer 47 ^m	48	1	15 15	2 12
To. 17	Anianus		50	15 59	15 25	3 27
F. 18	Hesychius		52	57	15 37	4 44
L. 19	Elisabeth		54	56	15 50	6 4
S. 20	25. s.e. trin.	☉ Volkmarus ○ f.m. 13' 29 ^m	56	54	16 8	7 27
<i>Ødelæggelsens vederstyggelighed,</i>						
Matth. 24,15-28. 2' række, Luk. 17,20-33.						
Uge 47						
M. 21	Mariæ ofring		7 58	15 53	16 33	8 52
Ti. 22	Cecilia		8 0	51	17 10	10 14
O. 23	Clemens	Tusmørket varer 49 ^m	2	50	18 2	11 26
To. 24	Chrysogonus		3	49	19 13	12 22
F. 25	Catharina		5	47	20 36	13 2
L. 26	Conradus	☾ nærmest Jorden	7	46	22 5	13 29
S. 27	1. s. i advent	☉ Facundus ○ s.kv. 11' 50 ^m	9	45	23 35	13 48
<i>Jesus i Nazareth synagoge, Luk. 4,16-30.</i>						
1' række, Matth. 21,1-9.						
Uge 48						
M. 28	Sophie Magd.		8 11	15 44	-	14 3
Ti. 29	Saturninus		13	43	1 3	14 16
O. 30	Chr. 6.s føds.	☉ Andreas ☾ Tusmørket varer 50 ^m	14	42	2 29	14 28

November 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29.

1.	11.03	23.48
2.	-	12.15
3.	0.50	13.11
4.	1.42	13.59
5.	2.27	14.41
6.	3.08	15.20
7.	3.44	15.58
8.	4.21	16.36
9.	4.55	17.14
10.	5.27	17.56
11.	6.02	18.37
12.	6.41	19.29
13.	7.33	20.35
14.	8.47	21.50
15.	10.10	23.06
16.	11.24	-
17.	0.03	12.17
18.	0.48	13.00
19.	1.26	13.38
20.	2.03	14.14
21.	2.41	14.52
22.	3.17	15.30
23.	3.55	16.11
24.	4.35	16.56
25.	5.18	17.45
26.	6.06	18.40
27.	7.01	19.43
28.	8.06	20.54
29.	9.19	22.10
30.	10.36	23.23

DECEMBER 1983

Dagens længde er ved begyndelsen af denne måned 7 ^t 25 ^m og aftager derefter indtil den 22, hvor den er 6 ^t 56 ^m . Herefter og til månedens ende tiltager dagen 7 ^m			Sol		Måne	
			Op	Ned	Op	Ned
			t m	t m	t m	t m
To. 1	Arnold	Solens radius 16' 15"	8 16	15 41	3 55	14 40
F. 2	Bibiana	Aldebaran kulm. midn.	18	40	5 21	14 54
L. 3	Svend	Charlotte Frederikke	19	39	6 47	15 12
S. 4	2. s.i advent	Barbara ● n.m. 13 ^t 26 ^m	21	38	8 10	15 35
<i>De 10 brudejomfruer, Matth. 25,1-13.</i>						
1' række, Luk. 21,25-36.			Uge 49			
M. 5	Sabina		8 22	15 38	9 28	16 8
Ti. 6	Nikolaus		24	37	10 34	16 52
O. 7	Agathon	Tusmørket varer 51 ^m	25	36	11 26	17 50
To. 8	Mariæ undf.		27	36	12 3	18 57
F. 9	Rudolph		28	35	12 29	20 10
L. 10	Judith		29	35	12 47	21 24
S. 11	3. s.i advent	Damasus ☾ fjernest Jorden	30	35	13 1	22 38
<i>Zakarias' lovsang, Luk. 1,67 til enden</i>						
1' række, Matth. 11,2-10.			Uge 50			
M. 12	Epimachus	☉ f. kv. 14 ^t 9 ^m Rigel kulm. midn.	8 32	15 35	13 13	23 52
Ti. 13	Lucia	Merkur st. østl. elong. Capella kulm. midn.	33	34	13 23	-
O. 14	Tamperdag	Crispus Tusmørket varer 52 ^m	34	34	13 33	1 5
To. 15	Nikatus		35	34	13 43	2 20
F. 16	Lazarus		36	34	13 56	3 38
L. 17	Albina		37	34	14 11	4 59
S. 18	4. s.i advent	Lovise	37	35	14 32	6 24
<i>Han bør vokse, men jeg forringes,</i>						
Joh. 3,25 til enden. 1' række, Joh. 1,19-28.			Uge 51			
M. 19	Nemesius		8 38	15 35	15 3	7 49
Ti. 20	Abraham	☉ f. m. 3 ^t 0 ^m	39	35	15 50	9 8
O. 21	Thomas	Tusmørket varer 53 ^m	39	36	16 55	10 13
To. 22	Japetus	Solhv., korteste dag ☾ nærmest Jorden	40	36	18 17	11 0
F. 23	Torlacus	Betelgeuse kulm. midn.	40	37	19 47	11 33
L. 24	Alexandrine	Adam	41	37	21 19	11 55
S. 25	Juledag		41	38	22 49	12 12
<i>Ordet blev kød, Joh. 1,1-14.</i>						
1' række, Luk. 2,1-14.			Uge 52			
M. 26	St. Stephan	☉ s. kv. 19 ^t 52 ^m	8 41	15 39	-	12 25
Ti. 27	Joh. evang.		42	40	0 16	12 37
O. 28	Børnedag	Tusmørket varer 53 ^m	42	40	1 41	12 49
To. 29	Noah		42	41	3 6	13 2
F. 30	David		42	42	4 30	13 17
L. 31	Sylvester		42	43	5 53	13 38

December 1983

Højvande ved
vestkysten se s. 29

1.	11.47	-
2.	0.26	12.47
3.	1.19	13.36
4.	2.06	14.21
5.	2.45	15.02
6.	3.23	15.40
7.	3.58	16.18
8.	4.32	16.57
9.	5.04	17.35
10.	5.38	18.16
11.	6.16	19.00
12.	7.00	19.52
13.	7.52	20.52
14.	9.02	21.58
15.	10.14	23.00
16.	11.16	23.55
17.	-	12.09
18.	0.44	13.00
19.	1.32	13.46
20.	2.17	14.32
21.	3.01	15.17
22.	3.43	16.04
23.	4.28	16.52
24.	5.13	17.42
25.	6.01	18.34
26.	6.51	19.31
27.	7.47	20.32
28.	8.51	21.40
29.	10.01	22.50
30.	11.14	23.56
31.	-	12.22

Solens opgang og nedgang

Korrektioner for Sønderjylland

De i kalenderen angivne klokkeslæt for Solens opgang og nedgang gælder for Københavns horisont. Ved hjælp af de i hosstående tabel anførte korrektioner er det muligt at udregne tidspunkterne for henholdsvis Åbenrå og Slesvig.

Tabellen anvendes på følgende måde: I tabellens første kolonne opsøges tidspunktet på året, idet de efter månederne anførte romertal I og II betegner henholdsvis første og sidste halvdel af den pågældende måned. De ud for månedhalvdelen anførte tal i de følgende kolonner er det antal minutter, der skal lægges til kalenderens klokkeslæt for henholdsvis solopgang og solnedgang for at få klokkeslættet for vedkommende lokalitet.

I landsdelens vestlige egne indtræder de omhandlede begivenheder yderligere op til 3 minutter senere, ved østkysten 1-2 minutter tidligere.

Eksempel: Solopgang i Højer den 8. juli. Kalenderen angiver 3t 39m. Hertil lægges ifølge tabellen for juli I for Åbenrå 17m, hvorved man får 3t 56m. Da Højer ligger ved vestkysten lægges yderligere 3 minutter til. Resultat: 3t 59m.

Det bemærkes, at tabellen ikke kan anvendes til korrektion af tidspunkterne for Månens op- og nedgang.

N. O. Dohn.

	ÅBENRÅ		SLESVIG	
	Solopgang	Solnedgang	Solopgang	Solnedgang
Dec. II	+ 8	+ 17	+ 4	+ 20
Jan. I, Dec. I	+ 9	+ 17	+ 5	+ 19
Jan. II, Nov. II	+ 9	+ 16	+ 6	+ 18
Febr. I, Nov. I	+ 10	+ 15	+ 8	+ 16
Febr. II, Okt. II	+ 11	+ 14	+ 9	+ 15
Mar. I, Okt. I	+ 12	+ 13	+ 11	+ 13
Mar. II, Sept. II	+ 13	+ 13	+ 12	+ 12
Apr. I, Sept. I	+ 14	+ 12	+ 13	+ 11
Apr. II, Aug. II	+ 15	+ 11	+ 15	+ 9
Maj I, Aug. I	+ 16	+ 10	+ 17	+ 7
Maj II, Juli II	+ 16	+ 9	+ 18	+ 6
Juni I, Juli I	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4
Juni II	+ 17	+ 8	+ 20	+ 4

Højvandet ved vestkysten

Højvandet er i omstående tabeller beregnet for Havneby på Rømø. Udgangspunktet for beregningen er højvandet ved London Bridge, som er angivet i den almanak, der udgives af Københavns Universitet (i kommission hos Nyt Nordisk Forlag). Tidsangivelserne er mellemeuropæisk tid. Vil man kende vandtiderne ved andre punkter på vestkysten end ved Havneby, må man ved:

Nordslesvig:	Rømødæmningen	lægge 10 min. til
	Lakolk	trække 30 min. fra
	Højer sluse	lægge 33 min. til
	Koldby	lægge 30 min. til
	Ballum sluse	lægge 15 min. til
	Rejsby sluse	lægge 30 min. til
	Vester Vedsted	lægge 20 min. til
Fanø/Esbjerg:	Nordby, Fanø	lægge 35 min. til
	Esbjerg	lægge 20 min. til
	Sønderho, Fanø	trække 10 min. fra
Sydslesvig:	Dagebøl (forbindelsen til Før)	trække 7 min. fra
	Schlüttsiel (forbindelsen til Halligerne)	trække 36 min. fra
	Husum (forbindelsen til Pellworm m.v.)	trække 37 min. fra
	Frederiksstad	trække 13 min. fra
	Tønning	trække 1 time og 7 min. fra
	St. Peter	trække 1 time og 46 min. fra
	Wyk	trække 26 min. fra
	Westerland	trække 1 time og 41 min. fra

Når man har sommertid i Danmark skal alle tider i denne almanak korrigeres for forskelle mellem sommertid og mellemeuropæisk tid.

Willy Buch.

Sommertid

I 1983 indføres sommertiden den 27. marts, natten før palmesøndag. Sommertiden slutter den 25. september.

Danske helligdage i 1983, som er hverdage i Sydslesvig

31. marts *Skærtorsdag*
29. april *St. Bededag*

Sydslesvigske fest- og helligdage i 1983, som er hverdage i Danmark

1. maj *Maj-festdag*
17. juni *Den tyske enheds dag*
16. november *St. Bededag*

Ferieplan for skolerne i Sydslesvig i 1983 – Fastlandet

Juleferie 22. december 1982 – 3. januar 1983
Påskeferie 28. marts 1983 – 9. april 1983
Sommerferie 23. juni 1983 – 3. august 1983

Desuden er fredag den 13. maj 1983 undervisningsfri. Sidste skoledag før hver ferie er hel skoledag. Der er undervisningsfri alle lørdage fra 1. maj til sommerferien 1983. Desuden er følgende lørdage undervisningsfrie: 22. januar, 12. februar og 5. marts.

Planeterne i året 1983

Merkur er solsystemets inderste planet. Den er i almindelighed Solen så nær, at den ikke ses med det blotte øje. Den amerikanske rumsonde Mariner 10 fotograferede i 1974 den ene halvdel af Merkurs overflade, som viste sig at være kraterdækket i lighed med Månens. Merkur er praktisk taget atmosfæreløs, og temperaturen på dens overflade varierer mellem +430° C og -170° C.

Planeten vil set fra Jorden bevæge sig fra den ene side af Solen til den anden flere gange i årets løb. Den 8. februar, 8. juni og 1. oktober er den længst vest for Solen og står omkring disse dage i København op henholdsvis 1 time, ½ time og 1¼ time før Solen. Den 21. april, 19. august og 13. december er den længst øst for Solen og går da ned henholdsvis 2¼ time, ½ time og 1¼ time efter Solen.

Venus er den næste planet i rækken fra Solen og den, der kommer Jorden nærmest. Dens størrelse og masse er omtrent som Jordens, og den er omgivet af et tæt skylag, der hindrer direkte iagttagelse af dens overflade. En række russiske og amerikanske rumsonder har vist, at temperaturen på planetens overflade er nær +500° C, og atmosfæren består hovedsagelig af kuldioxid, og skylaget væsentligst af små dråber svovlsyre. Rumsonderne har endvidere vist, at Venus' overflade er en tør og stenet ørken med kratere, bjergkæder og vældige kløftdannelser.

Planetens tilsyneladende bevægelse er meget lig Merkurs, men noget langsommere, og Venus når større vinkelafstand fra Solen. Indtil begyndelsen af august ses den på aftenhimmelen. Den 16. juni er den længst øst for Solen og går da ned 2¼ time efter Solen. Den 25. august er den i nedre konjunktion med Solen og kan ikke iagttages. Fra slutningen af august og året ud ses den på morgenhimmelen. Den 4. november er den længst vest for Solen og står da op 4¼ time før Solen. Venus lyser klarst den 19. juli og 1. oktober.

Mars er den jordnæreste af de ydre planeter. Dens afstand fra Jorden varierer mellem ca. 56 mill. km og ca. 378 mill. km. Når den ved opposition er nærmest, overgås den i lysstyrke kun af Venus; når den er fjernest, er den ikke klarere end Nordstjernen. Mars, der er omgivet af 2 måner, har en tynd atmosfære, og overfladestrukturerne kan svagt skimtes i store kikkerte. Amerikanske rumsonder har vist at ca. 40% af marsoverfladen er dækket af kratere, men desuden er der store områder med en kaotisk bjergstruktur, samt kæmpemæssige vulkaner og kløftdannelser. Biologiske eksperimenter udført af amerikanske sonder på Mars' overflade i 1976 og 1977 synes at vise, at der ikke eksisterer kendte former for liv på Mars.

Mars står ved årets begyndelse i Stenbukken, midt i januar går den ind i Vandmanden, midt i februar ind i Fiskene, i begyndelsen af april ind i Vædderen, i begyndelsen af maj ind i Tyren, i slutningen af juni ind i Tvillingerne (4. august passerer den 6° syd for Pollux) i begyndelsen af august ind i Kræbsen, i begyndelsen af september ind i Løven (28. september passerer den 0.9° nord for Regulus) og i begyndelsen af november ind i Jomfruen hvor den forbliver resten af året (27. december passerer den 4° nord for Spica).

Indtil begyndelsen af maj vil Mars være synlig på aftenhimmelen. Ved årets begyndelse går den ned 3½ time efter Solen. I begyndelsen af april går den ned 1½ time efter Solen. Den 3. juni er den i konjunktion med Solen og kan ikke iagttages. Fra midt i juli og året ud ses den på morgenhimmelen. I begyndelsen af oktober står den op 4 timer før Solen og ved årets udgang ses den mod syd kl. 7.

Jupiter er den største af planeterne. Den er omgivet af 16 kendte måner, hvoraf de 4 største - Io, Europa, Ganymede og Callisto - kan ses i selv ret små kikkerte. Jupiter er omgivet af et tæt skylag, som udviser en løjefaldende bæltestruktur parallel med ækvator. Et øjendommeligt fænomen er den Store Røde Plet, som menes at være en gigantisk, stedsevarende hvirvelstorm. Fotografier, optaget af

de amerikanske rumsonder Voyager 1 og 2 i 1979, har bl. a. afsløret en tynd ring af meget små partikler omkring Jupiters ækvator, aktive vulkaner på Månen Jo, samt tre nye måner.

Jupiter går i begyndelsen af januar fra Vægten ind i Skorpionen. I begyndelsen af februar går den ind i Ophiuchus, i midten af maj tilbage til Skorpionen, i begyndelsen af juli ind i Vægten, i slutningen af august igen ind i Skorpionen og i begyndelsen af oktober ind i Ophiuchus hvor den forbliver resten af året.

I begyndelsen af januar er Jupiter synlig på morgenhimmelen og står op 3¼ time før Solen. Herefter står den op tidligere og tidligere. I begyndelsen af april står den op omkring midnat og står i syd kl. 4. Den 27. maj er den i opposition til Solen og er synlig det meste af natten. Omkring 1. juli står den i syd kl. 21½ og er synlig det på aftenhimmelen. I slutningen af september går den ned 2 timer efter Solen. Den 14. december er den i konjunktion med Solen og kan ikke lagttages.

Saturn er den yderste af de i oldtiden kendte planeter. Den er omgivet af mindst 17 måner og et iøjnefaldende ringsystem, der kan ses i en god kikkert. Fotografier optaget af de amerikanske rumsonder Voyager 1 i 1980 og Voyager 2 i 1981 har vist, at ringsystemet består af et meget stort antal enkeltringe (måske tusinder).

Saturn står i Jomfruen indtil sidst i oktober, herefter går den ind i Vægten hvor den forbliver resten af året. I begyndelsen af januar står den i syd kl. 7½ og er synlig på morgenhimmelen. I begyndelsen af april står den i syd kl. 1½, den 21. april er den i opposition til Solen og er synlig det meste af natten. I slutningen af juni står den i syd kl. 19½ og er synlig på aftenhimmelen. I slutningen af september går den ned 1 time efter Solen. Den 31. oktober er den i konjunktion med Solen og kan ikke lagttages. Ved årets udgang ses den på morgenhimmelen og står op 5 timer før Solen.

Uranus blev opdaget i 1781 af W. Herschel. Den er omgivet af 5 måner, der kun kan ses i store kikkertør, samt et ringsystem, der opdagedes i 1977. Planeten er endvidere ejendommelig derved, at dens rotationsakse er omtrent sammenfaldende med baneplanen.

Uranus, som under særligt gunstige forhold netop kan skimtes med det blotte øje, går i begyndelsen af januar fra Skorpionen ind i Ophiuchus. I slutningen af maj går den tilbage til Skorpionen og i slutningen af oktober igen tilbage til Ophiuchus, hvor den forbliver resten af året. Den er i opposition til Solen den 29. maj og står da 13° over Københavns horisont.

Neptun blev opdaget i 1846 ud fra beregninger af dens position, og efter at dens eksistens var forudsagt på grund af uregelmæssigheder i Uranus' banebevægelse. Neptun, der ikke er synlig for det blotte øje, er omgivet af 2 måner.

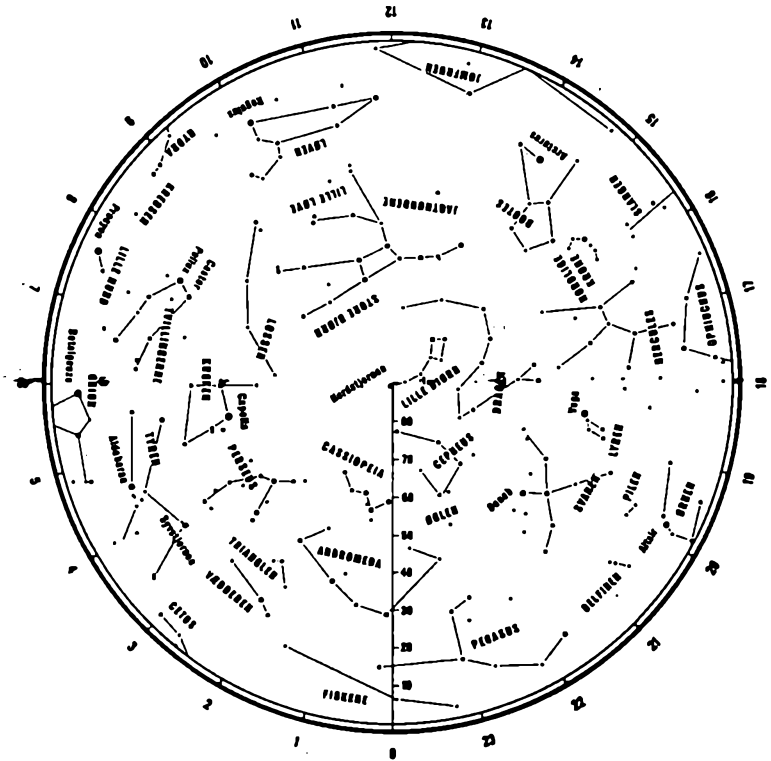
Neptun står hele året i Skytten. Den er i opposition til Solen den 19. juni og står da 12° over Københavns horisont.

Pluto, der blev opdaget i 1930, er den yderste, kendte planet i solsystemet. Den er lyssvag og kan kun ses i store kikkertør. Den ledsages af en måne, der opdagedes i 1978.

Pluto står hele året i Jomfruen. Den er i opposition til Solen den 18. april.

Stjernesked

Stjernesked viser sig hver klar nat, men på enkelte tider af året ses flere end sædvanligt, således hvert år omkring 3.-4. januar (Kvadrantiderne), 22. april (Lyriderne), 12. august (Perseiderne), 21. oktober (Orioniderne) og 13. december (Geminiderne), medens der med års mellemrum kan forekomme mange stjernesked omkring 9. oktober (Oktober-Draconiderne) og 17. november (Leoniderne).

Erindringsbilleder fra Nordslesvig

I 1960 besøgte programchef Sven Alkærsig dr. Hans Lorenzen i hans hjem i Bov. Dette besøg førte til 6 udsendelser i Danmarks Radio i 1961 som blev optaget og nedskrevet af dr. Lorenzens datter Signe Bach, Augustenborg, - hovedsageligt for slægtens skyld. Men disse fortællinger kan måske også have interesse i kredse udover slægten: Ældre vil nikke genkendende til meget af det, der bliver fortalt, og de yngre vil lære noget om en svunden tid. Dr. Hans Lorenzen døde i 1965.

BARNDOM OG FØRSTE UNGDOM I NORDSLESVIG

S. A.: Dr. Hans Lorenzen, De er født her i grænselandet, og De er vokset op her, og De har taget konsekvensen af at være grænselandsboer. Når jeg nu beder Dem om at fortælle, så længe som De ønsker det, beder Dem blade i Deres livs bog, en bog med mange dramatiske kapitler, så er det især, fordi jeg gerne vil se på Dem som en type på en af de mange gode danske mænd og kvinder, der levede i denne egn af Danmark, var rodfæstet her hele den første halvdel af dette århundrede. Vi skal have et tal med det samme, og jeg må straks sige, at De er født i 1891, og det er jo sådan, at De mellem venner og bekendte bærer navnet Ballum, og det kan vist være stikordet til den første beretning om Deres barndom.

Den gamle skole i Bådsbøl, Ballum.

H. L.: Ja, i Ballum ligger mit barndomshjem. Det var den gamle skole i Bådsbøl, hvor min far var førstelærer, og han var blevet gift med førstelæreren Jens Andersen Jenssens datter. Jens Andersen Jensen havde været lærer forud for min far i 40 år i grænselandet. Far og mor var danske, men som præjsisk lærer måtte min far føje sig efter forholdene, så længe det var muligt, men hans undervisning var præget af hans danske sindelag –

S. A.: – og lidt for meget præget af hans danske sindelag –

H. L.: Ja, det var jo så meget, at de præjsiske myndigheder efterhånden fik mistanke til hans danskhed, og han måtte i 1907 forlade skolegerningen, afskediget på gråt papir og uden pension. Medvirkende hertil var det vel nok, at han blev beskyldt for at være ophavsmand til de nationale bøger, som min mor havde skrevet under forfatternavnet Sven Tange.

S. A.: Hvad var det for bøger, dr. Lorenzen?

H. L.: Den første bog hed: »Der kæmper et folk«. Den anden hed: »Der stander en strid«. Bøgerne omhandlede folk og forhold her i hjemlandet, og de havde haft stor betydning for bevarelsen af danskheden hernede.

S. A.: Og man troede, det var Deres far, der havde udgivet disse bøger, der altså på en måde blev udgivet illegalt.

H. L.: Ja de blev udgivet i Danmark, men de fik jo meget stor udbredelse hernede. Men i øvrigt var der andre ting, der gjorde, at far var kommet i miskredit. Far havde stiftet en afholdsforening, var medstifter af nordslesvigsk afholdsforening, og han holdt i denne afholdsforenings mange kredse en hel række foredrag – på dansk naturligvis, og man beskyldte ham for, at det vel ikke så meget var afholdssagen, det gjaldt. Han talte bl. a. meget om Grundtvig. Da han så havde et jubilæum, fik han et stort billede foræret af Grundtvig, og det billede beholdt hæderspladsen over hans skrivebord fra den dag, han fik det. Det hænger der endnu hjemme i gården.

S. A.: Men han måtte altså forlade lærergerningen – og hvad så?

H. L.: Min bedstefar, der var hans forgænger i embedet, havde en gård et lille stykke fra skolen, og denne gård overtog min far. Han udvidede og udbyggede den med noget land, han købte til, og senere overtog han hovedparcellen af en af de største gårde i Bådsbøl og lagde sit eget land til den, så nu blev han gårdmand.

S. A.: Og i den gård voksede De op?

H. L.: Nej jeg voksede op i den gamle skole. Som dreng har jeg mange minder fra denne gamle skole. Der var to klasser. Den ene – førsteklasse – havde min far. Der var over 50 børn i klassen, den var inddelt i hold, og når det ene hold skrev, så læste eller regnede det andet på samme tid. Vi havde kun fattige 4 timer på dansk. Alt andet skulle gå på tysk – og det var religionstimerne, for der var ingen tysk i kirken, og når man skulle konfirmeres på dansk, var man også nødt til at lære religion på dansk.

Og i disse fattige 4 timer har min far lært os at skrive dansk, at læse dansk, sådan at vi kunne skrive breve hjem på dansk, og han har puttet danmarkshistorie ind, så vidt det var gørligt. Det drejede sig ho-

vedsagelig om de tider, der havde nogen forbindelse med den tyske historie f. eks. Trediveårskrigen, da Ansgar kristnede Danmark og naturligvis de sidste krige som 64 og det, der havde forbindelse med Danmark. Det er meget sporadisk, hvad jeg har fået lært af danmarkshistorien, men det, jeg har lært, og det, som sidder bedst fast, stammer fra disse religionstimer.

S. A.: Dengang var 64 jo ikke så langt borte.

H. L.: Nej, der var flere, der kunne mindes tiden fra 64. Mit første møde med danmarkshistorien var for resten den, at jeg gik om i det lille bibliotek, som Sprogforeningen havde oprettet rundt om i sognene, og lånte en bog. Det var Peter Rist: »En rekrut fra 64«. Da jeg kom hjem med denne bog, havde vi besøg af en gammel tante, en gammel dansk tante fra Møgeltønder, hun var søster til min bedstemor, og hun sagde: »Jamen dreng, hvor kan du da vove at læse sådan en bog, det kunne jo komme til at koste din far sin stilling«. Hun var dansk, men hun havde noget ret i det. Så blev det besluttet, at denne bog ikke måtte lægges sådan frem, at et evt. besøg af skolemyndigheder kunne se den i vort hjem. Sådan var forholdene. Den næste bog, jeg lånte deromme i Sprogforeningens bibliotek, var Ingemanns: »Erik Menveds Barndom«.

Modsætningen til far var andenlæreren. Andenlæreren var tysk, eller det var skiftende andenlærere, og de var som regel tyske. Mens far havde fået sin uddannelse på Tønder Seminarium, i den sidste dansktalende klasse, der var på seminariet, så var disse unge lærere jo fuldstændig oplært på tysk facon. Det var sommetider så galt, at de ikke kunne et dansk ord, mens de små børn, der kom i skole, ikke kunne et tysk ord, så det blev jo en meget ejendommelig undervisning, vi fik i de første år.

S. A.: Men en skønne dag løber altså en 12-årig dreng rundt i Haderslevs gader, Hans Lorenzen.

H. L.: Ja, jeg blev indkvarteret hos en af min fars gamle seminariekammerater, der havde en jævnaldrende søn, der gik i samme klasse som jeg. Det var rektor ved Severinskolen, en pigeskole i Haderslev. Han hed Jessen, og der havde jeg nogle gode år sammen med denne

Walter Jessen og Hans Lorenzen ved Severinskolen i Haderslev. Walter Jessen faldt i 1. verdenskrig.

jævnaldrende kammerat. For at blive rektor havde Jessen måttet slå noget af på sin oprindelige danskhed. Hussproget blev tysk, men ovenover i skolen boede rektor Jessens hustrus gamle mor, som var lærerenke, og hun var dansk, talte dansk. Når det kneb for mig, gik jeg op til gamle fru Schrøder, og der kunne jeg læse danske aviser. »Modersmålet« holdt hun.

I øvrigt mærkede vi ikke så meget til modsætningen mellem dansk og tysk i den første tid. Men så kom jeg hjem en dag til min far og fortalte, at den tyske forening havde tilbudt at betale skolepengene for mig. Da lønnen som førstelærer, ja, lærer i det hele taget, ikke var stor – en lærer måtte dengang have landbrug ved siden af for at kunne klare sig, vi havde hjemme tre køer, et par svin, et par kalve, høns og seks får – da sagde far: »Min dreng, det vil vi ikke tage imod, for

du skal ikke senere nogen sinde skyldte dem tak. Vi får dem nok betalt selv«.

Det var vist den første gang, jeg stødte an imod tonen der på stedet. Senere kom der mange gange. Vi opdagede jo vort danske sindelag, også det danske sindelag hos en del af de andre. Der var en skolen dreng fra Als. Han hed Thorvald Dau. Han var søn af dyrlægenovre fra Als, og jeg havde de første år, jeg var der, aldrig talt andet end tysk til ham.

Det var nødvendigt at tale tysk på skolepladsen, det var forbudt at tale noget andet. En dag da jeg kom gående med Jens Enemark, en anden dansk dreng, en bror til lærerinde Inger Enemark i Tønder, og vi talte dansk sammen, så blev vi hørt af en af lærerne, som hed Meiersahm, og det gav nogle forfærdelige lussinger. Han skulle nok lære os at tale tysk på skolepladsen, et ordentligt tysk sprog.

Thorvald Dau fortalte mig en dag på tysk, at hans mor havde skrevet sådan og sådan til ham; det var en dansk vending, og jeg sagde: »Jamen Thorvald, skriver din mor da dansk til dig?« »Ja, det gør hun«, sagde Thorvald. »Det gør min også«, sagde jeg, og så blev vi dermed perlevenner, og han blev optaget i laget hos dem, der hørte til den danske side.

Vi blev meget nøje overvåget, når vi om morgenen skulle synge en eller anden tysk sang, eller når der var tysk fest, hvor vi skulle være med. Men når vi f. eks. skulle synge »Ich bin ein Preusse« eller »Schleswig-Holsteinvisen«, så gjorde vi det på den måde, at vi knyttede hånden i lommen og lod tommelfingeren stikke udenfor. Vi stod og viftede med tommelfingeren sådan, at vi kunne se det hos hinanden. Så kunne vi ustraffet synge ligeså meget om alt det onde, det gjaldt ikke alligevel, det passede ikke. Det var noget, alle danske drenge gjorde, og så vidste vi, det var i orden, hans samvittighed var god. Men man blev jo ikke mindre stålsat af den slags små ting.

S. A.: Tænk alligevel, at 12-13 års drenge og børn så tidligt i deres liv lærer at begå sig.

H. L.: Jamen vi var skam nødt til det, vi var nødt til det. Det var jo forbudt at komme i danske forsamlingshuse. Højskolehjemmet

blev bygget i den tid, og da jeg havde været nogle år i huset hos rektor Jessen, flyttede min tante og hendes veninde, min kones faster, til Haderslev til en villa, og da flyttede jeg hen til dem.

Tante Hanne Jessen fik meget stor betydning i ungdomsarbejdet i Haderslev. Hun var formand for mange ting og betød uhyre meget. Det var jo ikke så godt, at jeg netop skulle bo der, set med tyske øjne. Jeg tror, mine forældre var glade for det, jeg tror ligefrem, at de havde tilskyndet hende til at flytte til Haderslev for min skyld, for gennem hele min opvækst har jeg mærket, at var der noget, mine forældre var bange for, så var det, at jeg skulle blive bjergtaget af det tyske. Det tyske var netop i begyndelsen af dette århundrede en voldsom magtfaktor, og heroppe gjorde de alt, hvad de kunne, for at få landet og befolkningen fortysket, og der var jo adskillige, der faldt for dem.

Højskolehjemmet blev som sagt bygget i den tid, og der måtte jeg ikke komme, men en veninde til tante Hanne, som jo kom meget på Højskolehjemmet i det danske arbejde, var forstanderinde derude, og en dag havde jeg været der til et stort møde sammen med mange andre danske unge. Det var blevet opdaget fra skolen, så jeg måtte stå skoleret. Jeg var nødt til at bruge en lille nødløgn, idet jeg sagde, at ganske vist havde jeg været på Højskolehjemmet, for de havde set mig komme ud derfra, men jeg havde været til fødselsdag hos frk. Anna Schmidt. Om jeg kunne bevise det skriftligt? Ja, jeg kan få hende til at skrive det, sagde jeg, og så skrev frk. Anna Schmidt en attest på, at jeg havde, sammen med min tante, været til fødselsdag hos hende. Det var også rigtigt, det var bare ikke den dag, det her møde var blevet afholdt, men vi skrev ikke nogen dato på.

Det var også galt med Harmonien. Den lå lige over for Latinskolen, og på Harmonien måtte vi slet ikke komme. En anden gang havde jeg sammen med min gode ven, Jens Enemark, hvis far havde en gård ude i Høgelund, været til dyrskue oppe på pladsen nord for Haderslev. Hans søster var der også, og der var fest i Harmonien bagefter. Jens Enemark og jeg kunne ikke holde os fra festen og gik med ind i Harmonien, men så mærkede vi, at der var sat vagt udenfor på gaden. Der gik nogle af de tyske drenge, jeg tror bl. a. rektorens søn, og vi

var meget bange for, at det var for vores skyld, de gik der og passede på, om vi kunne komme ud. Så vi måtte gå over muren bagud til Gravene. Den mur var der pigge på, jeg rev mine bukser, og Enemark rev sin trøje, men vi gik op til gamle Valdemar Schmidt, og der fik vi nyt tøj. Valdemar Schmidt var en af danskhedens gode mænd, en af førerne i Haderslev.

Jeg blev student i 1912, og det var svært at blive det, for efterhånden som det danske sindelag blev mere og mere bekendt, så gjorde man alt på skolen for at bremse os. Det blev engang sagt til mig, at jeg kunne godt melde mig ud af skolen, for jeg ville ikke få min studentereksamen alligevel. Da der ikke var noget i vejen med kundskaberne, blev far og jeg enige om, at vi ville blive ved og så se, hvad der kom. Så havde jeg det held, at den rektor, som var en meget nidkær fortyskningsmand – i øvrigt var han en udmærket og glimrende skolemand – han blev forflyttet et halvt år før eksamen, og vi fik en rektor, som var hannoveraner og mere neutral, så vi fik vores eksamen.

I øvrigt har jeg været meget glad for at gå på Latinskolen i Haderslev. Der var mange ting, som jeg satte meget stor pris på. Jeg var

Haderslev Latinskoles musikkorps 1911.

med på gymnastikholdet, jeg var med i skolens musikkorps, jeg var med i skolens roklub og havde udmærkede gode kammerater. Til daglig mærkede vi blandt kammeraterne ikke noget særligt til det modsætningsforhold, der var.

S. A.: De siger, De havde udmærkede gode kammerater. Har De nogen som helst fornemmelse af, hvor mange af disse kammerater, der er tilbage?

H. L.: Der er ikke så mange tilbage, for en del af dem meldte sig frivilligt, da den første verdenskrig brød ud, og mange af dem er faldet. Af vort studenterhold faldt der seks af otte.

Jeg blev konfirmeret fra Latinskolen i Haderslev, og undervisningen fik vi hos den gamle pastor Prahll i Gammel Haderslev. Han var en af dem, der havde været med til at redigere den dansk-nordslesvigske salmebog. Han havde god forståelse for det danske, men var jo da ellers tysksindet. For at kunne blive konfirmeret i Ballum på dansk, var jeg nødt til at gøre det sådan, at jeg kunne konfirmeres sammen med min søster. Der var kun dansk konfirmation i Ballum, og derfor måtte jeg i Haderslev have både den tyske undervisning og også en dansk undervisning i konfirmationsforberedelse.

Jeg blev konfirmeret hjemme i Ballum på dansk sammen med min søster og de andre jævnaldrende, men jeg blev overhørt i Gl. Haderslev kirke på tysk af pastor Prahll.

Da far var blevet afskediget, kom der megen gang i det danske arbejde derhjemme i Ballum, bl. a. kom der gang i foreningsarbejdet. Der blev dannet ungdomsforening og selskabelig forening, og da disse foreninger ikke havde plads nok i de private hjem, så blev der bygget et forsamlingshus på en grund, som far stillede til rådighed. Dette forsamlingshus blev indviet i 1912 – netop i det år, hvor jeg skulle tage studentereksamen. H. P. Hanssen var hovedtaler, og en gårdejer fra Jejsing talte. Jeg var med til indvielsen, men jeg måtte holde mig bag ved talerstolen ved den lille dør, hvorover der stod som befalet Nottür. Da gendarmen kom ind for at kontrollere mødet, gled jeg ganske sagte ud af Nottüren ud til de små huse, hvor jeg opholdt mig, indtil jeg havde set, at gendarmen var forsvundet igen.

Det kunne nemt have kommet til at skade min i forvejen noget usikre stilling, hvis man havde opdaget, at jeg havde været med til indvielsen af Ballumhus.

*Student i Heidelberg,
februar 1914.*

KRIGSUDBRUD OG FÆNGSLING 1914

S. A.: Og hvordan oplevede De så som dansksindet tysk statsborger dengang den første verdenskrigs udbrud, og hvilke konsekvenser fik den for Dem? De har dengang været godt en snes år gammel.

H. L.: Ja, det var jeg. Begyndelsen af krigen blev meget dramatisk. Inden jeg forlod Heidelberg, havde jeg været med ved en stor Røde Kors dag, som blev afholdt dernede. Her fik man fornemmelsen af, at det virkelig trak op til noget stort uvejr. Da jeg kom hjem lige i slutningen af juli, skulle jeg melde mig til lægdsrullen. Jeg havde fået min militærtid udsat, fordi jeg var student og skulle have en vis del af studiet overstået, inden jeg skulle være soldat, men nu kom det pludselig over os, og jeg meldte mig som alle andre. Mange af

mine kammerater fra Heidelberg, de, som hørte hjemme i Tyskland, meldte sig frivilligt, men det ville vi dansksindede heroppe fra jo ikke gøre.

Og så kom den første dag af krigen, den 2. august 1914. Det var en søndag morgen. Vi anede, at der ville ske noget. Pludselig siger far: Så, nu kommer de. Gendarmen, ledsaget af et par mænd, kom hen til gården. Far skyndte sig at tage nogle penge fra pengeskabet, og som han altid var, lagde han en seddel i for alle tilfældes skyld, at han havde taget disse penge med, for man kunne aldrig vide, hvad man kunne få brug for. Gendarmen kom ind og erklærede far, mor og mig, to af mine søstre og min lille bror for arresteret. Vi blev ført under bevogtning over i det nærliggende forsamlingshus, hvor et par andre af byens danske folk, som havde været med i ungdomsarbejdet og andet, allerede var kommet til. Mor blev taget på sengen, hun fik sig ikke helt påklædt, hun var heller ikke rask, men hun fik ikke lov til at klæde sig helt på.

Hele søndagen tilbragte vi ovre i forsamlingshuset under bevogtning, og så skete der det, at vi henimod aften så to biler komme. Nu var der flere gendarmer med, det var folk med pikkelhue, med revolver og med en sabel, og vi blev bragt ud i bilerne og skulle køres til Tønder. Inden vi forlod Ballum, rejste jeg mig op i sædet og skuede endnu engang tilbage på min barndoms by; det var jo ikke godt at vide, om jeg ville få den at se igen, men jeg blev hurtigt sat ned igen, og i flyvende fart gik det igennem Højer, igennem Møgeltønder ud til Tønder. Der blev vi stillet op udenfor det gamle porthus, som dengang også var arresthus, det er det, der nu er museum, i flere rækker og blev bevogtet af 14 gendarmer med pistoler. Nu blev der hentet folk ud af arresthuset, som man havde sikret sig der. Det var bankdirektør Rossen, der var gamle redaktør Skovroy, der var bagermester Thorvald Petersen og andre fremtrædende folk fra Vesteregnet, og de blev stillet op i samme række som os. Nu skulle vi føres til banegården, og overvagtimesteren gjorde os i en tale opmærksom på, at ethvert flugtforsøg ville blive besvaret med, at man ville blive skudt ned, ethvert forsøg på at tale sammen ville ikke blive tålt, og så blev

vi ført til banegården. Gaderne var fulde af folk, som håned os, idet de kom med tilråb om, at det var danske spioner, som skulle føres til Magdeburg for at skydes.

Vi kom ind i toget, der var vagt alle vegne, og kørte så langs med Slesvigs vestkystbane, forbi den ene station efter den anden, og på alle stationer var der fuldt af folk, som var fuldstændig vilde. Det var jo i krigsudbruddets ukontrollerede første dage, første timer næsten, og overalt blev der råbt og skreget om disse danske spioner, som nu skulle ned og have deres fortjente straf i Magdeburg. Mor besvimede, og jeg bad om at få en læge. Han kom også ved en af stationerne. Han så lidt flygtigt på mor, og så mumlede han noget om, at det er jo kun danske spioner, lad hende bare krepere. »Hvad koster det?« sagde far. »Det koster 6 mark.« Bagefter sagde far, at det var dyrt at få det at vide for 6 mark.

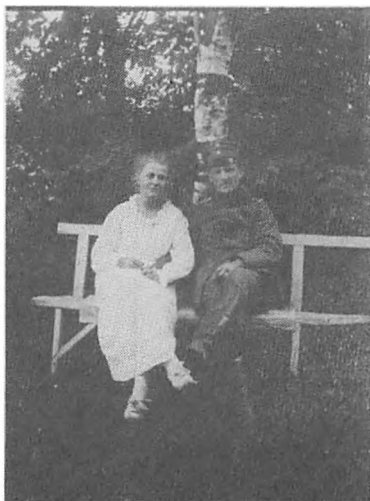
Vi kørte videre ned. Iblandt dem, som var med i denne forsamling, der efterhånden var blevet meget stor, jeg tror, det var halvandet hundrede mennesker, var også en berliner. En mand, der havde en produktforretningovre i Visby. Han hed produkthandler Müller, men han sympatiserede med danskerne og til trods for, at han ikke kunne tale rent dansk, hans berlinske stak igennem alle vegne, så havde man altså også sikret sig hans person.

Da vi kom over Rendsborgbroen, var der vagt overalt, der blev sat vagt ved hvert vindue, der blev rullet ned, så man hverken kunne se eller høre, og vi måtte ikke røre os. – Da vi kom et stykke længere ned ved Meldorff, så var berlineren forsvundet. Müller var der ikke mere, og vi kunne ikke forstå, hvad der var sket med ham. Men så pludselig dukke Müller op, vi havde hverken fået noget at spise eller drikke i lang tid, – dukker han op med en kasse vindruer under den ene arm og en stor skinke under den anden og begynder, ledsaget af en bevogtningsperson, at dele ud til alle vi andre sultne. Han var jo ikke handelsmand for ingenting.

Hen på aftenen, det var blevet mørkt – ja henimod midnat, kom vi til vort foreløbige bestemmelsessted, det var fængslet i Altona i Benstrasse, en sort, skummel bygning, og det var første gang, en

fængselsdør lukkede sig bag ved mig. – Vi kom ind og blev visiteret, d. v. s. vi måtte aflevere alt, hvad der kunne have betydning: tobak, tændstikker, lommeknive og selerne. Derefter kom vi op på en lang gang, hvor der var mange døre, og mens vi indtil nu havde holdt humøret oppe ved, at vi jo dog var en flok, og en flok som var sig bevidst, at den intet ondt havde gjort, så var det ligesom modet sank lidt, da den ene dør efter den anden blev lukket op, og ind ad dørene forsvandt den ene efter den anden ind i cellerne.

Jeg fik min celle. En celle består af et rum, temmelig højt til loftet, oppe i den ene mur var der et vindue, tilgittret og så højt oppe, at man ikke kan se ud ad det, ikke en gang hvis man står op på den træbriks, der findes i den ene side af cellen. I et hjørne af cellen er der muret et lille wc, der er ingen låg på, og det trækker op af dette murede hul. Et lille bord, meget spartansk bord og en lille træstol var rummets øvrige udstyr. I døren er der en lille åbning med en klap for, og tid efter anden hørte man en lyd, det var, når vagten tog klappen fra og kiggede ind i cellen.

Den første orlov.

Jeg lagde mig straks til at sove og sov for resten ganske godt, men den nat tog jeg en af mit livs store beslutninger. Da vi kørte hjemmefra, stod der en ung pige sammen med min otte-årige lillesøster og så os køre. Og nu besluttede jeg, at jeg ville spørge den unge pige, om hun ville blive min kone. Jeg havde kendt hende fra vor tidligste barndom og ungdom. Hun blev det og er det den dag i dag.

Næste morgen hørte vi nogle døre gå op; jeg sprang op og lige så snart, min dør blev åbnet, satte jeg en fod imellem for at den ikke skulle lukkes med det samme igen. Et krus blev rakt ind med noget, der skulle forestille kaffe. Kruset var slemt fornavet og ret uhygiejnisk, og så fik man rakt et stykke tørt brød ind. Jeg havde sat foden imellem, fordi jeg ville spørge om, hvordan det gik min mor, og så fik jeg at vide, at mor, der var syg, havde fået lov til at få en af sine døtre med ind i sin celle. Det trøstede mig jo meget.

Hen på formiddagen blev vi ført ned for at blive fotograferet, og vi stod der nogle stykker og lo lidt ad hinanden, for bukserne ville falde ned. Det er nemlig meget svært at holde bukserne oppe, når man ikke har nogle seler og holde masken samtidig. Blandt dem, der stod dernede med hænderne i bukselommen, var gamle redaktør Skovroy, og selv under sådanne forhold fornægter den danske humor sig jo ikke. Skovroy havde en lille knast på den ene kind; man blev sat i en stol, man fik hovedet i en skruestik, og så skulle man sidde, mens der blev taget et ganske nøjagtigt fotografi. Skovroy sagde til fotografen: »I tager det fra den forkerte side, hvis det skal være noget, der virkelig er karakteristisk for mig, så må I have knasten med.« De spurgte ham, om han ville gøre grin med dem. »Nej aldeles ikke, jeg vil bare hjælpe med, at forbryderalbummet bliver så eksakt, som det skal være.« Hen på dagen fik vi besøg af en fængselsoverordnet, man tiltalte ham hr. Senator. Han var vist nok fra Hamborg. Han kunne ikke begribe, hvad det var for en samling forbrydere, han havde fået ind i sit fængsel. Der var en kreds dagsoverordnet, der var en apoteker, der var bønderfolk, der var en medicinsk student, og der var en række kvinder, som så ud til at være aldeles sagesløse med hensyn til forbrydelser. Da han havde fået sagen undersøgt, så kom de første let-

telser, idet min familie: vi seks mand, far, mor og vi fire søskende fik lov til at flytte sammen i en stor celle, og vi fik lov til at sende bud efter noget mad. Det var jo frygteligt varmt i august 1914, og den mad, vi fik, bestod af den fedeste, fedeste svinkecarbonade, man kan tænke sig, men alligevel smagte den godt.

Nu var det sådan, at hvis vi skulle løslades, og hvis vi skulle have håb om at komme hjem, så skulle det være meget snart, for de første to eller tre dage var der mulighed for civilister at kunne køre med togene. Men så ville der komme otte dage, hvor al trafik var forbeholdt militæret. Vi skottede og skottede op efter vinduet, derfra kunne man se uret på et kirketårn. Min bror, han var kun 15 år, – han havde for resten været så forsynlig at få en ren skjorte med, ikke fordi han ville have den på, men han brugte den som hovedpude. Det var jo en søndag morgen, han skulle have haft sig klædt rent på, men skjorten havde han altså. Vi andre havde hverken overtøj eller hat eller noget som helst. Mor var i morgensko og kimono.

Så siger min bror: »Hvis det skal være, så skal det snart være, for ellers går det sidste tog.«

Så kom løsladelsesordren. Vi fik lov til at komme ud, vi fik vores sager igen. Nu var mine og de andre unge mænds militærpapirer blevet taget fra os og blevet deponeret et sted ved en militærmyndighed i Hamborg. Hvis vi skulle nå det, så måtte vi skynde os at komme hen og få fat i vore militærpapirer og så se, om vi kunne nå toget. Vi havde sjældent løbet så meget og så hurtigt, og vi fik papirerne, og vi nåede i sidste øjeblik at komme med det sidste tog, som gik nordpå. I nattens løb kom vi til Flensborg, der måtte vi sidde længe. Vi sad i ventesalen. Far var gået lidt udenfor, da han kom ind igen kunne mor se på ham, at der var sket noget. Hun siger: »Du må hellere sige sandheden med det samme.« Far siger så: »Ja, bankdirektør Rossen og flere andre og Skovroy, de tog jo en lejebil for at køre hjem til Tønder. De er blevet skudt undervejs.« Heldigvis viste det sig, at det var en af de mange paroler, der verserede i disse dage. Der var ikke sket dem noget. Senere kom vi med et tog til Tinglev, og mens vi ventede på togets afgang, blev det igen omringet. Igen sagde far

sandheden: »Vi er fanger, der kommer fra Altona, vi er lige blevet løsladt dernede.« Manden havde fået sin instruks, han tog sine folk tilbage, og så fik vi lov til at køre. Toget gik kun til Tønder. Derfra sendte vi bud til slægtninge i Møgeltønder og senere til Niels Lund i Gammelby, min kærestes far, og de bragte os så det sidste stykke hjem til Ballum.

Her var imidlertid høsten ved at blive overmoden, og hele familien gik straks i gang med at høste. Vore piger, som var nord fra grænsen, var rejst hjem til Danmark, og karlene var blevet indkaldt. Så hele familien måtte høste, og da vi nogle dage senere var i færd med at høste æ Gammel Vong, havren var overmoden, så så vi igen gendarmerne komme ridende op imod os med en ny arrestationsordre, men denne gang kun til far og mor. Far og mor blev bragt til Flensborg, og der sad de sammen med en række kendte mænd fra Nordslesvig, bl. a. var den mest prominente af dem grev Schack fra Schackenborg, der var hans godsforvalter Davidsen, der var atter bankdirektør Rossen og flere af dem, der havde været med os i Altona, og de blev interneret i Flensborg, først i Latinskolen senere i Navigationsskolen. De var jo nok under meget streng bevogtning, men der fortælles alligevel en del muntre historier, for de havde jo heller ikke gjort noget, så de havde en ren samvittighed. Bl. a. sagde far bagefter: »Nu må jeg snart have udlært, først har jeg været på seminarium, nu har jeg været på gymnasium, og nu er jeg på navigationsskole. Det må da blive til noget med tiden.«

Jeg overtog landbruget derhjemme, og vi var ofte i Flensborg – vi medbragte levnedsmidler o. s. v., for de sad jo på egen forplejning dernede. Det var ikke sådan, at staten havde overtaget også forplejningen. Den havde bare overtaget bevogtningen af deres sikkerhed, som det hed. Langt om længe fik de lov til at komme hjem igen. Kun grev Schack blev siddende. Han ville som adelsmand ikke underskrive en erklæring om, at han ville holde sig i ro resten af krigen. Men til sidst kom greven også fri. Sådan begyndte krigen for os. Hjemme havde vi jo, da vi var kommet hjem første gang, og far og mor var taget anden gang, da havde vi truffet vore forberedelser. Vi havde

gravet alt ned, hvad der kunne være kompromitterende, breve fra Danmark, breve fra de mange foredragsholdere, der havde været i vort hjem og det, som havde med mors forfattervirksomhed at gøre. Det havde vi alt sammen gravet ned et sted, hvor man kunne regne med, at det var i sikkerhed. Det var nede under en gammel lo, så det var under tag, og så havde vi gravet alt vores kobbertøj ned. Der blev jo bestemt, at alt kobbertøj skulle afleveres til krigen, men heldigvis fik vi det gravet ned i så god tid, at vi slap for at aflevere det.

S. A.: Har De fået det op igen?

H. L.: Da vi langt efter krigen skulle have det op igen, kunne vi ikke finde, hvor det var. Vi havde husket forkert, og træerne og buskene var blevet store i mellemtiden. Vi søgte og søgte, og langt om længe fandt vi det adskillige meter fra det sted, hvor vi troede vi havde gravet det ned. På den måde sker det nok med de mange skatte, der findes senere, langt senere, længe efter at de folk er døde, som har gravet dem ned.

Det var uhyggeligt nok derhjemme. Det mest uhyggelige var næsten, at fyrtårnene, det fyrtårn ovre på Sild, fyrtårnet på Helgoland, som vi ellers kunne se i alle mørke vinteraftener, at de var slukket, og det var blevet bestemt, at vi ikke måtte tænde lys i noget vindue, som ville kunne ses fra havet. Men ellers var der ikke nogen mørklægning i den krig. Flyvere var der jo ikke.

S. A.: En skønne dag kom så turen til Dem, dr. Lorenzen?

H. L.: Ja, indkaldelsesordren kom, mens jeg havde begyndt at studere i Kiel, fordi vi ville være så nær hjemme som muligt, men så blev vi indkaldt. Jeg blev indkaldt til Flensborg, og i Flensborg fik jeg min første uddannelse. Det var en mægtig forandring. Vi fik gamle uniformer på, som passede meget dårligt, støvlerne var alt for store. Vi blev udstyret med et gammelt gevær fra 1870, og låsene var taget ud af dette gevær, men det var tungt nok endda. Men man forekom sig næsten som en dreng med et trægevær. Jeg blev tildelt et korporalskab af 12 mand; vores underofficer var fra Niebøl, han hed Nielsen, og de andre 12 var rundt omkring fra, men de fleste var fra Hannover, der var håndværkere og en del slagtere. Det varede

Det nyindkaldte mandskab.

ikke så længe, så blev vi, efter at vi havde fået uniform på, meget fine kammerater. Det, at jeg var student, gjorde ikke noget skår i vores kammeratskab og bedre folk end dem, har jeg ikke truffet.

S. A.: Vi har her i hånden et lille amatør fotografi, og jeg er ikke klar over, er det Dem og kammeraterne, der træder frem?

H. L.: Ja, det er underofficeren i midten, og så er det kammeraterne, efter at vi havde fået den feltgrå uniform og pikkelhuen på. Så var vi blevet ensartet. Vi ligger der i en stilling, som man indtog, når man skulle skyde. Første linie ligger på knæ, anden linie står bagved, og allesammen har vi vores gevær i skydestilling og nu var det rigtige geværer.

Efter en måneds uddannelse i Flensborg kom der en kort juleorlov, som vi blev kaldt hjem fra for at blive befordret ned til Lockstedter Lager i Holsten, hvor den videre uddannelse skulle foregå. Her havde jeg den lykke at blive udtaget til sanitetstjenesten som mediciner, og i stedet for geværet fik jeg nu parabellumpistol som våben og besked på, at man kun skulle bruge dette våben i selvforsvar. Det var jo et mægtigt fremskridt. Jeg blev uddannet som sanitetssoldat og

*Hans Lorenzen
i samtale med Svend Alkærsg.
Pickelhuen findes nu
på Bov museum.*

efter en måneds uddannelse omtrent i Lockstedt, kom så turen til os til at gå til fronten. Jeg hørte til regiment 266, det var et datterregiment til det flensborgske regiment 86. Det bestod hovedsagelig af rekrutter suppleret med en del gamle soldater, som havde været med på marchen igennem Belgien, så helt umuligt var regimentet jo ikke.

Ung 1945

Af Sigfred Andresen, Bredstedt

Ill.: Aage Jensen

Han havde fundet et lille hjørne af en bænk i den store hal en martsdag i 1945. Toget var kommet sydfra, og her på storbyens banegård vidste ingen, hvornår næste tog kørte nordpå eller om der i det hele taget ville køre et. Han skulle hjem på orlov. Lægen på lazarettet havde skrevet ham rask efter endt rekreatjonsorlov, og lægens befaling var lov for ham, for han var soldat. Så havde han fået ordre til at tage hjem på orlov for at komme sig – og han ville hjem. Der var ikke andet at gøre end at vente og håbe, at der kørte et tog.

Ved siden af ham sad en gammel mand og en gammel kone. Sløve sad de i deres snavsede tøj og ventede som han. Han snakkede ikke med dem, men tænkte, at de nok også var på flugt ligesom de mange andre, han havde set østpå, før han kom på lazaret. På flugt for krigen ligesom han hele tiden var det inderst inde – på flugt for at komme hjem. Og han kunne komme hjem, men det var ikke sikkert, at de kunne. Krigen havde nok taget deres hjem. Jo, de kom østfra. Deres tøj fortalte det. De var sikkert vandret kilometer efter kilometer, havde taget chancen for at køre med, hvor det kunne lade sig

gøre. Militærkøretøjer, hestekøretøjer, godstog, det var nok med et eller andet tog, de var havnet her. Og her gav det noget at spise. Han havde selv været nede i kælderens. Der fik alle en portion suppe – ruggsuppe kogt på suppeterninger. Den smagte ikke godt, men den fyldte i en tom mave og gav næring. Nede i kælderens sad en mor med et lille barn. Det skreg af sult, for hun havde ikke noget at amme den lille med, hun var selv sulten. Moderen kom hen til Røde Kors-damen og bad om mælk til den lille. Mælk, sagde damen, havde hun ikke, hun havde kun ruggsuppe. Den lille fik noget i et klæde at sutte på. Der blev stille. Men hvor længe kunne de holde ud, mor og barn, syge, snavsede og grå. De så ud som alle de andre rundt omkring på bænkene og på gulvene.

Der var fuldt af mennesker. De sad og krøb sammen, hvor der bare var en smule plads. Sløve og apatiske ventende på fred til at være. Midt på gulvet sad en dame med vinterfrakke og sølvræv. Hun sad på en stor kuffert og passede slet ikke ind i billedet af al den elendighed. Men rig og fattig var på flugt – der var ingen, der spurgte efter rang og stand. Mon hun var udbombet et sted.

Russerne nærmede sig østfra, amerikanerne og englænderne nærmede sig vestfra og sydfra, kun midten var endnu farbar, bedst mod nord og han skulle nordpå for at komme hjem. Der var en chance. Henne i det ene hjørne sad et par. De holdt af hinanden. Kærligheden trivedes også i dette ventende helvede. Sirenens hyl vækkede dem. Det var luftalarm. Alle kom i bevægelse, gamle og unge, krøblinge og raske, syge og elendige, også de snavset nedtrykte eller skinnende storskrudende uniformbærere – alle søgte de beskyttelse nede i kælderens. Luftalarmen stuvede elendigheden sammen i de små rum. Tætpakkede, lyttende sad de fleste og håbede på, at det ikke ville ramme netop her. Angst, – nej – der var ikke plads til mere angst i sjælene, kun sørgmodig stirren mod det uvisse. Midt på gulvet sad fire soldater og spillede kort. En kuffert lå over deres knæ og var bord. Kortene så fedtede ud, som de selv. Med en hvad-kommer-det-mig-ved-mine var de på flugt for krigen. Det var deres måde at blive færdige med det uundgåelige på.

Afblæsningen kom med nye sirenlyde. Det havde været en times-tid eller mere. Massen slæbte sig langsomt bort fra kælderen slæbende på en smule habengut. I hallen og på gangene, ja, ude på perronerne fandt de et sted at kunne være. Konen med ræven sad igen midt i hallen på sin kuffert. Ude på perronen gik en eller anden høj officer med en masse dingeldangel på brystet. Energisk målte han tiden ud i langstøvleskridt. Var energien rettet hen mod eller bort fra krigen? Skulle han nordpå mod Hamborg, så var der en chance. Hans fremtoning var som en løgn i al den tristhed.

»Tog mod Hamborg afgår om 20 minutter«. Banegårdens højttaler-anlæg virkede stadig. Der går en bevægelse gennem masserne. Nogle vågner ved lyden, spørger sig for, får svar på spørgsmålet, vender sig og sover igen – ligger på det bare gulv og sover. Andre bevæger sig ud mod perronen – gennem »sperren«, hvor billet og papirer kontrolleres. De heldige fortsætter ud på perronen for at vente, håbende på, at den skarpe damestemme i højttaleren har ret. Og virkelig – en halv time senere damper et tog ind. – Han presser sig ind i toget sammen

med de andre, og lidt efter damper det stønnende under sin store last nordpå. Mon han virkelig skulle komme igennem til Sydslesvig?

På den fedtede stråmadras i barakken ved Flensborg banegård tilbragte han de sidste nattetimer. Først havde han dog fået rugsuppe – det var det eneste, du kunne få, og det uden rationeringsmærker og penge. Om morgenen tidligt gik der tog fra Flensborg.

Hjemme igen efter måneder. En dejlig fornemmelse. De første dage gik med at sove – og tage rundt for at sige god-dag i nabolag og hos de danske familier. Men næsten ingen steder var der unge hjemme. De var indkaldte – tvangsforflyttede – til alle mulige egne af Europa – og mange af dem blev netop nu, hvor han var hjemme, kastet rundt i uvisheden, sløvet gennem frygt. De unge, han kunne træffe, var polakker, franskmænd, hollændere, danskere, folk fra Balkan og mange flere. Alle var de tvangsforflyttede til det arbejde, de andre – der var borte i krigen i deres hjemegn – skulle have gjort. Måske var de der af frivillig tvang eller som krigsfanger, ligesom russerne her, der endnu holdtes stærkt bevogtet i lejre. De unge piger i husene var også fremmede – russere, polakker og andre – tvangsforflyttede – fra næsten alle egne af Europa.

Han kom til at tænke på, hvorledes han kun få måneder før havde oplevet at se mennesker drevet af sted som kvæg. Drevet ud af deres huse. – Landsbyen blev omringet af soldater – en udvalgt trop drev de arbejdsdygtige ud af husene. Byens borgmester blev trukket med rundt. Han kendte beboerne – og var måske en af dem, der holdt med fjenden. – Selv havde han stået på post ved en korsvej noget fra landsbyen. En bonde kom kørende i sin hestevogn. Han fik travlt med at forsvinde ind i den nærliggende skov. – De jammerråb – den klagesang, kvinder og børn sendte ud i luften om barmhjertighed, blev ikke hørt. Deres mænd og unge kraftige piger blev drevet bort på arbejde – frivillige arbejdere til de tyske fabrikker, til den tyske krigsmaskine. Det skete i Polen, men det kunne være sket næsten hvor som helst i Østeuropa.

Hvor kan mennesker tåle en mængde ondt og alligevel kommer det gode frem, så snart de træffer på meningsfæller. Polakkerne

kendte preussere og nazister mellem de soldater, der tvangsbeboede deres huse. Andre var de venlige og hjælpsomme overfor. Sikken en dag, da soldaterne kom tilbage fra menneskejagten. Andre soldater havde omringet »deres« landsby og drevet folk bort – og da de nu kom tilbage til kvarteret, lød klagesangen også der – klagesang og bøn om hjælp. – Han følte sin magtesløshed overfor verdens grusomhed. – Det er svært at være ung og i en forhadet uniform, når man er i den alder, hvor man skulle juble over ungdommen og livet. Her var ingen grund til at juble.

Endnu mindre grund dertil var der, da få dage senere helvedet brød løs. Krig med al sin brutalitet. Bomber, granater, maskingevær og bøsser – brølende lyde blandede sig med flyvende jernsplinter. Døde kammerater, sårede kammerater, kammerater man blev borte fra og måske løb på mange dage senere. Ingen søvn, ingen mad – intet, kun angst – af træthed sløvet angst forvandlet til en ladenståtil.

Ofte i flok, men derfor alligevel alene langt hjemmefra. – Du vil leve, have lov til at være et helt menneskeliv, men er der, hvor livet sættes til. Du må ikke tænke, kan ikke tænke – for træthed og sult. Du bliver primitiv, opretholder kun livet i øjeblikket. I virkeligheden er du slet ikke menneske, men kun en maskine, der bevæger sig, når der trykkes på knapperne. Så snart der er plads til at ligge, så sover du – på den frosne jord eller hvor det nu er – hvad der sker omkring dig, er du ligeglad med, – ja, når du går, så går du og sover. Angsten for fangenskab og håbet, der slumrer i bevidstheden, driver fødderne frem.

Flugt – hele befolkningen er på flugt. Soldater, bosatte tyskere, deres medløbere, alle på flugt vestpå. Russerne driver dem foran sig som en flok kvæg. En gang imellem sender de en hund ind i hjorden – en gøende T 34 sender skræk og død af sted fra sin kanon. Der flygtes bort fra uhyret mod skoven, men derfra kommer andre hunde – små bjæffende maskingeværer giver lyd fra skovkanten. Alle flygter skråt fremad for at komme ud af denne klemme. Mange bliver tilbage, ramt af kugler – døde, lemlæstede, døende, overladt til sig selv, den hårde vinter og fjenden, som propagandaen kalder de værste af de værste.

Og nu var han hjemme på orlov. Indtil nu havde han vundet i livets lotteri i en tid, hvor liv ikke blev regnet for andet end noget, der skulle gives bort til fører, folk og fædreland. Hos naboen havde de en russisk pige på 16 år. Hun lignede de piger, han havde set derover mod øst, hvor han havde været tvangsflyttet hen. Hun var stolt og rank, dygtig og arbejdsom og ikke, som der altid blev fortalt, doven, uduelig og upålidelig. – Mon hun kunne finde hjem igen, når den tid kom? Bliver det spørgsmål mon nogensinde besvaret? Hun var ung i 1945 og ville hjem og leve.

Mødested var altid Hamburg for ham. Han havde ikke haft kontakt med mange unge derhjemme, inden han skulle af sted igen. – Skulle han i grunden køre – det hele var da snart forbi. Men han turde ikke blive hjemme. Hjemmefronten kunne også slå ihjel. Når han blev hjemme, var det faneflugt, og for det stod der dødsstraf.

Kasernelivet opslugte ham snart. Bedst var det at være i ubemærkethed og håbe på, at den varede længe. – Endnu engang vandt han i livets lotteri. Et næsten unaturligt held. I begyndelsen af maj var han på landevejen nordpå, og han løb dødt løb med krigen. Da våbenstilstanden kom, var han hjemme. Sikket held! – Andre unge var langt fra deres kære undervejs på landevejene et eller andet sted i Europa, prøvede på at slå sig igennem. Mange travede sammen med kompagnierne sydpå, nordpå eller i fangenskab, mange var allerede i fangenskab i landene rundt om Tyskland eller i Amerika.

Krigen var forbi, og langsomt kom flere hjem. Men også mange fremmede kom »hjem«. De havde ingen mulighed for at komme tilbage til deres hjemstavn. De bosatte sig og søgte arbejde. Krigsfangerne og de mange tvangsflyttede arbejdere drog til deres hjemlande. Besættelsestropperne samlede dem og sørgede for transporten. Mon de alle kom hjem, alle disse unge, der også kun ønskede fred til at udvikle sig og leve i det, der var deres. Nogle kom hjem – de sendte breve.

Han fik også arbejde igen – med det samme. Der var mangel på arbejdskraft. – En morgen på vej til arbejde fik han af engelske soldater ordre til at køre til skolen. Alle, der var undervejs, fik samme besked. De søgte efter nazister – ledende nazister. De fandt frem til nogle og kørte dem til det engelske kvarter, hvor de blev taget i forhør. De kom ikke alle hjem igen med det samme. – Alle danske havde et engelsksproget bevis på, at de var medlemmer af mindretallet. Det havde han også – så han blev udspurgt særlig meget. De havde her fundet en hjælper. Nogle måneder senere fik de danske samme behandling som de andre.

Når man er tyve år, har man lyst til at klæde sig pænt og moderne. Men når man som han, de sidste par år havde været soldat, så er der ikke noget i klædeskabet, der passer. Nyt tøj kunne ikke opdrives. Der var ingen anden udvej, end at sy nyt af militærstof. Han var glad, da skrædderen var færdig. Sortbørshandelen trivedes, madvarer byttedes med brugsting og brugsting med madvarer, en cykel for smør og flæsk. At cyklen så senere blev stjålet og solgt igen, hjalp sikkert

tyven til at få sulten stillet nogle dage. Fra de militære depoter kom mange sortbørsartikler.

I eftersommeren kom flere hjem. De unge mødtes om aftenen. Man måtte kun være ude til en bestemt tid, og man måtte ikke samles i flokke. Da var han som dansk pludselig god nok. De havde jo set og hørt, at englænderne tog hensyn til danskerne, så de førhen så nazistiske unge brugte nu de få danske som skjold mod besættelsestropperne. Det var en ganske mærkelig følelse for ham og hans kammerater pludselig at være i forgrunden mellem dem, som før ikke havde set til deres side.

»Det kunne være sjovt at danse! – Hvor? – »Vi må låne sparekassens kornlager«. Lageret var tomt og gulvet jævnt. Skrædderens søn, der også var kommet hjem tidligt, kunne spille på trækharmonika. Dansetrinene kendte nogle af de ældre, så de var hurtigt lært, og snart gik dansen lystigt. Der begyndte ganske langsomt et normalt ungdomsliv, hvor piger og drenge søgte kontakter – fandt hinanden og gik fra hinanden, som unge gør. – Der kom stadig flere unge hjem. Mange steder fra var det de yngste, der først blev sendt hjem fra fangenskab. Også unge flygtninge kom stadig til. Gennem Røde Kors fandt de deres familie. – De blev opraget i flokken på arbejdspladserne, hvor det var muligt, og i fritiden.

Krigens afslutning i maj 1945 var vendepunktet. Ganske langsomt begyndte opbygningen af det Europa, som vi kender i dag.

»Jeg har brugt 30 år af mit liv på at dyrke det talte ord, på at gøre sproget til et præcist og hårdtslående værktøj. Men samtidig er der i TV og radio sket en vulgarisering af sproget. Det er udbredt at bruge sproget som en kampesten. I Danmarks Radio taler de efterhånden kun nørrebrok, og man er skeptisk, hvis man kan fuldende en sætning.«

Claus Toksvig.

Forsamlingshuskulturen – oprør og tradition

Af Margaretha Balle-Petersen, København

»Der findes næppe noget Land, der i Forhold til Folketallet kan maale sig med vort lille Danmark med Hensyn til Forsamlingshusenes Antal; ikke blot hvert Sogn, men næsten hver By har sit, og for hvert Aar, der gaar, rejses der stadig flere«. Sådan konstaterede en avisartikel i 1909.

Igennem de sidste godt hundrede år er der bygget mindst 1.700 forsamlingshuse i Danmark. De er opført, ejet, administreret og vedligeholdt af den lokale befolkning og repræsenterer uden tvivl noget typisk dansk.

Oprindelig var forsamlingshusene noget kontroversielt, noget der stod blæst omkring, en folkelig udfordring mod det etablerede samfund, dets lovgivning og formyndermentalitet. Dengang var det en nyhed, at almindelige mennesker kunne sætte spørgsmålstejn ved det vedtagne, ved religionen og ved det etablerede samfundssystem. Forsamlingshusene var fristeder for åndelig vågenhed og samfundsengagement. De havde et markant ideologisk retningspræg af grundtvigsk eller venstrepolitisk art, eller begge dele, og var bastioner i en politisk og kulturel kamp. Forsamlingshusfolkets første generation var aktivister, der kæmpede for alternative livsformer, høje mål og

nyskabende ideer. I Sønderjylland blev forsamlingshusene desuden vigtige forposter i den nationale kamp.

Omkring århundredskiftet var forsamlingshuset imidlertid i resten af landet for længst blevet et alment accepteret fænomen, og i dag har det i generationer været midtpunkt i landsbysamfundets sociale liv. Meget af det som vi opfatter som karakteristisk for dansk kultur og samfundsliv, har rod i forsamlingshuskulturen og dens samværs- og organisationsformer.

Forskningsmæssigt har forsamlingshusene imidlertid udgjort et forsømt område, vel nok fordi de har forekommet alle i den grad velkendte, at emnet nærmest har virket trivielt. Det projekt, som denne artikel handler om, har til hensigt at vise, at det er væsentligt at beskæftige sig med forsamlingshuskulturen.

Mangel på konkret viden om forsamlingshusenes historie er en af årsagerne til den stereotype opfattelse af deres oprindelse og funktion, der præger såvel den debat, der i årnes løb er ført om »forsamlingshusenes rette brug«, som omtalen af dem i historiske oversigtsværker. Fælles for disse forestillinger er en overbetoning af den grundtvigske bevægelses betydning, mens forsamlingshusenes mange praktiske funktioner og vigtige rolle i den politiske bevægelse er gledet i baggrunden.

En af hovedambitionerne med mit arbejde er at revidere og nuancere dette billede. Den grundtvigske bevægelse er langt fra hele forklaringen på de mange forsamlingshuse, men højst et af hovedelementerne i en mere sammensat forklaringsmodel.

Forsamlingshuset var et led i et omfattende kompleks af kulturelt, socialt og økonomisk nybrud, et organisatorisk system hvor landbefolkningens selvstyre og uafhængighed i forhold til såvel købstæderne som statsmagten var centrale elementer.

De blev bygget i en tid, hvor ældre livsmønstre og omgangsformer var i opbrud og hvor den traditionelle sociale organisation omkring bylav, gildeslav og ungdomslav blev afløst af en række foreninger og selskaber med specialiserede formål. Voksende sociale spændinger havde, sammen med det ny religiøse og politiske engagement, som

de folkelige bevægelser førte med sig, skabt grupper der stod i modsætningsforhold til hinanden. Interessesfællesskab havde erstattet naboskab som grundlag for social organisation.

Brugen af gårdenes storstuer til gilder og sammenkomster var for længst blevet en både utidssvarende og utilstrækkelig løsning på behovet for fælleslokaler. Storstuernes afløsere blev dels de private møde- og dansesale, som udgjorde et led i mange husmandsfamiliers sammensatte økonomi, dels i stor udstrækning og i første omgang skolestuerne. Men da staten i takt med den voksende politiske uro først indskrænkede og i slutningen af 1880'erne direkte forbød, møder og sammenkomster i landsbyskolerne, blev behovet for uafhængige samlingslokaler et akut anliggende.

Den løsning, som lå nærmest for hånden, var at bygge et fælleshus på andelsbasis. Forbilledet var ikke udelukkende de forsamlingshuse, der var bygget af skytteforeningerne eller i tilknytning til grundtvigske friskoler og højskoler på landet, men også de »folkelige forsamlingsbygninger«, som i mange købstæder i 1870'erne blev bygget af oplandets venstremænd, der var blevet frosset ud fra de højredominerede hotelsale.

Forsamlingshustanken blev nu grebet af nye og meget større kredse af landbefolkningen og med opførelse af 700-800 forsamlingshuse på landet demonstrerede »frisindede og grundlovstro« venstrefolk i 1880'erne og 1890'erne, at de selv magtede at skaffe sig samlingssteder, hvor »ordet kan lyde frit uden bånd i nogen retning«.

Det grundtvigske islæt i forsamlingshusbevægelsen varierede kraftigt, og man kan ikke uden videre sætte lighedstegn mellem grundtvigianere og venstrefolk. Selv om de fleste grundtvigianere var venstrefolk, var langt fra alle venstrefolk grundtvigianere.

Forsamlingshusene var i disse år i høj grad politiske manifestationer, og i visse dele af landet vidnede et »venstrehus« og et »højrehus« i samme sogn om de stærke politiske spændinger. De mange samtidige *missionshuse* var udtryk for en anden form for ideologiske modsætningsforhold. Landsbysamfundet var ikke mere en kulturelt homogen enhed.

Udsmykningen og hele indretningen i en forsamlingshussal som denne taler et tydeligt symbolsprog, som føltes hjemligt for store grupper i befolkningen. For andre - f. eks. missionsfolk og landarbejdere - var forsamlingshuset derimod et fremmed eller direkte fjendtligt land. Fra Løjt Forsamlingshus i Sønderjylland, opført 1930. Foto. i Dansk Folkemuseum.

De fleste forsamlingshuse var imidlertid allerede fra starten bygget med en mængde forskellige, praktisk såvel som ideologisk betonedede, formål for øje og havde en aktionærkreds, der var meget bredt sammensat. Man kunne tegne aktier i forsamlingshuset ud fra mange forskellige bevæggrunde, og betegnelsen »forsamlingshuse« er ikke nær et så entydigt begreb som f. eks. »missionshuse«.

Dette at forsamlingshuset ejedes af et bredt udsnit af den lokale befolkning, samtidig med at det kunne benyttes af forskellige interessegrupper på skift, må betragtes som en overordentlig vellykket løsning på konflikten mellem det traditionelle nabofællesskab og de nye interessefællesskaber. Det er næppe tilfældigt, at så mange forsamlingshuse blev opført på et lille stykke umatrikuleret gadejord midt i landsbyen som et udtryk for en gammel fællesskabstradition.

Forsamlingshuset blev den ny tids bystævne, og her videreførtes de demokratiske organisationsformer, som de noget ældre forsikrings-selskaber, sparekasser og brugsforeninger havde udviklet. Principperne »én mand, én stemme« og solidarisk hæftelse: »én for alle, alle for én«, som man ellers plejer at henføre til andelsmejerierne, findes interessant nok formuleret i forsamlingshusvedtægter allerede i slutningen af 1870'erne.

Der var ofte tætte forbindelser mellem forsamlingshuset og de forskellige lokale andelsforetagender. Mange steder var det første forsamlingshus således en forsamlingsal i tilknytning til brugsen eller mejeriet.

Mens brugsens og mejeriets formål ellers var ret specialiseret, var forsamlingshuset et flerstrengt andelsforetagende, hvor man med nøgtern sans for det praktiske kombinerede behovet for lokaler til højest forskellige formål. Derved skabtes den for det danske landbo-samfund så specielle og karakteristiske blanding af møde-, foredrags-, gymnastik-, teater- og dansesal, hvor mejeriets, brugsens, sygekassens og hesteforsikringens generalforsamlinger og de politiske vælgermøder trivedes side om side med såvel ungdomsballer og traditionel selskabelighed ved årets og livets højtider som med den ny højskoleprægede alternativkultur: foredrag, gymnastik og folkedans.

Forsamlingshusenes historie er i høj grad også de folkelige bevægelsers historie. Mens forskningen på dette område hidtil fortrinsvis har behandlet folkelige bevægelser hver for sig og koncentreret sig om studiet af den centrale organisation og de ledende personligheder, udgør forsamlingshuset – i sin egenskab af at være den fælles fysiske ramme omkring både lokalt samarbejde og lokale konfrontationer – et godt udgangspunkt for *i sammenhæng* at studere foreningslivets og de folkelige bevægelsers vilkår og funktioner på lokalt plan.

Med et sådant »græsrodsperspektiv« koncentrerer interessen ikke blot om det, foreningerne ønskede at opnå og ændre i samfundet, deres »instrumentelle funktioner«. Også deres samværsformer og kulturelle miljøer, deres »ekspresive funktioner«, får den centrale placering, som disse forhold fortjener.

Den højskoleprægede alternativkultur, der trivedes i forsamlingshusene, tog afstand fra drikkeri, markedsløjer og andre rå og mørke sider af den gamle almuekultur. De gode, lyse, ægte og smukke traditioner blev derimod kærnen i en ny selvforståelse. Folkedansen er et af mange eksempler på, hvordan almuekultur i stueren form bidrog til at forme og bekræfte »en ny tids bonde« i hans eller hendes kulturelle, sociale og nationale identitet. Folkedansere i Jordrup Forsamlingshus 1906. Foto af Niels Paaske-sen Aagaard i Dansk Folkemuseum.

Forsamlingshusene er et godt udgangspunkt for at studere social organisation og kulturel forandring i lokalsamfundet igennem de sidste hundrede år i et helhedsperspektiv.

Til forskel fra f. eks. missionshuse og afholdsløjer har de aldrig været formelt knyttet til nogen bestemt »bevægelse« eller fælles hovedorganisation. Forsamlingshusene er ikke talt op og registreret. De har aldrig skullet sende indberetninger om deres forhold og virksomhed noget som helst sted hen. Hvad der skete i forsamlingshuset var stort set befolkningens eget anliggende. Kun i Sønderjylland har forsamlingshusenes centrale rolle i den nationale kamp gjort det naturligt, at der af og til blev gjort status over husenes antal, beliggen-

hed og forhold. Det siger noget om forsamlingshusenes egenart, at der først i 1979 blev tilvejebragt en samlet registrant over landets da eksisterende forsamlingshuse, et led i den undersøgelse som Kulturministeriets forsamlingshusudvalg satte i gang.

Forsamlingshusene hører først og fremmest hjemme i en lokal sammenhæng. Viden om deres historie må også fortrinsvis søges lokalt.

Hovedkilderne er forsamlingshusenes og de lokale foreningers protokoller og regnskabsbøger, som i de fleste tilfælde ligger hos den pågældende bestyrelse. Men der er også meget at finde i artikler i årbøger og jubilæumshefter, sognehistorier, memoirer, dagbøger og breve, avisnotitser og tidsskriftsartikler. Kildematerialet i de offentlige arkiver er derimod begrænset. Det er nærmest i tingbøger, brandforsikringsprotokoller, retsbetjentarkiver, provstearkiver, bispevisitatsprotokoller og andet lignende, at man kan finde vidnesbyrd om forsamlingshusenes sparsomme berøring med storsamfundets centraladministration.

Forsamlingshusene har haft mange funktioner i årenes løb og opfattelserne af dem har svinget fra »det smukkeste og bedste sted i sognet« til »den danske bondestands skændsel«. Forsamlingshusenes samfundsmæssige og kulturelle betydning kan dog vanskeligt overvurderes – og endnu er deres rolle langt fra udspillet. Hovedparten af dem, ca. 1.200, er stadig i funktion, og efter de sidste årtiers nedgangsperiode mærkes igen en øget interesse for lokalt samvær inden for de rammer, som et forsamlingshus kan byde.

De senere års samfundsudvikling og debat har skabt en øget bevidsthed om de værdier, der ligger i de gamle forsamlingshuse. Mange frivillige hænder hjælpes ad med at modernisere, isolere, male og sy gardiner. Forsamlingshusene er i løbet af 1970'erne blevet symboler på de små samfunds berettigelse og overlevelsesvilje og forsamlingshuskulturen rummer i dag ligesom for hundrede år siden både oprør og tradition.

STRØ SOGNS FORSAMLINGSHUS
50-ÅRS JUBILÆUM 1944

Melodi: Skamlingsbanken

Hvad betyder et Forsamlingshus i Sognet?
Det betyder lidet ondt og meget godt!
og det viser, at man op til Daad er vaagnet
og et demokratisk Samlingssted har faa't.
I Forsamlingshusets smaa og store Sale
skal man mødes, ung og gammel, Mø og Mand
for at lytte til Oplæsning og til Tale
og til harmløs Dans, hvorved man glædes kan.

Her traf mangan Mand sin Livsledsagerinde,
Dansen førte til en Vals på Livets Vej.
Her man Skæmt og Alvor kunde blandet finde.
Her var Foredrag og Skuespil og Leg.
Det var her, man Gymnastik om Vint'ren øved
– her man hentede' baade Sundhed og Humør.
Her var Trøst til dem, der følte sig bedrøvet.
Det var her, man blev af Dansen ganske ør.

Det var her, man første Gang Sofie mødte
og med hende fik en herlig Wienervals,
mens Musik'ren taktfast i Kornetten stødte,
og man listed Armen op om Pigens Hals.
Her man dansede ved om med Ballets Piger,
medens Pianisten spillede paa Klaver.
Men naar Pigen gik herfra, bestemte man siger,
var hun altsaa ikke altid Jomfru mer.

Ja, hvad har Forsamlingshuset ej oplevet
gennem det forløbne halve hundred Aar!
Her er mangt et Venskab jo indstiftet blevet.
Her er ogsaa blevet drukket mangan Taar.
Men vort Ønske er, i Tiderne, der kommer,
skal Forsamlingshuset staa som et Midtpunkt,
hvor man gerne mødes Vinter, Vaar og Sommer,
og hvor Sindet kan bevares friskt og ungt.

Lejlighedssange fra forsamlingshusindvielser og -jubilæer er to værdifulde kildegrupper, som supplerer hinanden. Mens indvielsessangene ofte tegner et idealbillede af forsamlingshuslivet, er jubilæumssangenes beskrivelse af forsamlingshusenes mange forskellige funktioner som regel et godt stykke nærmere virkeligheden.

Sønderjyske anekdoter

Af Rasmus Helming, Åbenrå

FIEN FREMME

Efter giftermålet havde Niels og Boel tusket sig til nogle lodder sandede jorder af den store hedeslette. Penge havde det været skralt med, og i relation til dette fakta havde de så måttet lade sig nøje med godt en snes tønder land, der lå så langt væk fra alle samfundsskabte goder og onder, at det var på kanten af det uanstændige.

Møjsommeligt havde de fået det nødtørftigste flikket sammen, beboelse, stald og et par skure til den sparsomme avl. Vakkelvornst så det hele ud, var det også, men det havde dog bravt holdt sammen under ruskende storme vesterfra, selv om det mangan en gang havde knaget fælt både oppe og nede.

De magre jorder gav lige akkurat til dagen og vejen, men slid og slæb var det rigtignok, dag ind og dag ud ...

Børn var der ingen kommet af. De havde ellers gjort deres til. Men det havde ikke skullet være. Niels var en eneste stor undskyldning, når det kom på tale. Miseren lå i, mente han, at hver gang storken nåede »e grispranger«s hus, kunne den pinedø' ikke tro, at der boede nogen endnu længere ude i ødet, og så lagde den det lille væsen dér. Adressen havde været gal. Måske der var noget om det. »E grispranger« lå længere indefter. Her var reden fuld. Og storken troppede troligt op år efter år – i al sin gavmildhed ...

Det kunne ellers have været rart, om de selv havde haft nogle stykker omkring sig. For ensomheden var nu og da noget af et problem.

Blev den for enerverende, skulle der ofte en bagatel til at udløse et grueligt mundhuggeri, hvor der blev givet rådt for usødet – efterfulgt af lange tavse dage, hvor ingen kunne besinde sig til forsoning. De gruede begge for disse uafvendelige afreageringer – ønskede dem så langt fra. Og blikket afsøgte gang på gang heden rundt. Om der ikke i dag skulle forvilde sig en hosekræmmer, en skærslipper eller nogen anden menneskelig sjæl ind ad de snørklede hjulspor, der fra sognets vej førte op til deres afsides boel.

Men der var længe imellem ...

Det var hen på sommeren.

Niels og Boel havde taget sig en god middagslur. Niels var i et nødvendigt ærinde gået om bag stalden og kom opstemt hastende ind i køkkenet, hvor Boel gjorde anstalter til eftermiddagskaffen.

– Æ troe, vi får fremme, Boel. Der er jen å e vej herøuve ...

– Det sei je do it. Ve' den jæ tid, sagde hun og skelede op mod væguret. – Hvem mon de' ka' væe? For Rasmus post er da læng fo'bi. Hun søgte at stille sig undrende midt i al frydeligheden.

– Er de' en kræ'mer?

– Næh-nej, de' troe æ it, kom det lidt mut fra Niels. Han tog et pust inden han fortsatte: – Æ troe, de' er en boss (vagabond) ...

Det tog jo noget af glansen ...

– Boss eller it boss, Niels. Skie mæ'et. De' er da bæ end slet it. De' er tre uche sint e skæ'slippe va' her. Vi blyve mi'sæl it øuveræen. Vi må pinde teij, hva' som bye sE ...

Og Niels virrede samtykkende på hovedet og følte sig gevaldigt tilpas. Formodningen havde sin sørgelige rigtighed – det var en boss.

Med malende gebærder tren han frem i døren og svang hatten rundt i en standsmæssig hilsen: – Grüss Gott, und Godd Dagg in Stuben, die Herrschaften ... indledte han en lang, lang palaver på et gebrokkent dansk, der sagde, at han nok kom nede fra det tyske.

Niels og Boel hilste afmålt – men dog imødekommende.

Gæstfrit bød de ham til bord. Og han sad der allerede. Boel kom med krus og grej. Væs'go, sagde Boel. Og så holdt e boss kæft, glubende raserede han fade og skåle og krukker. Han tog hele runden

og med en hast, at han ind imellem måtte stoppe op for at ræbe forlødende ...

Niels og Boel så undrende til – sikke dog en hunger.

E boss var vel omkring de tres, måske langt yngre. Svært at få rede på. Alt, hvad der skabte standen, var her i overmål. Tøjet lurvet og alt for stort til den splejsede statur, støvlerne havde sat kuløren til i deres håbløse dyst med opblødte veje. Ansigtet hærget af livets barske realiteter, der immervæk skulle holdes på afstand med skrappe ting og sager. Hår og skæg i krøllet forvirring. Skidengråt. Svært at afgøre om af ælde eller skidt.

Odeuren – fint sagt – der stod om ham var halsbrækkende. Duften fra »den store, vide Verden« bredte sig hastigt rundt i det lavloftede køkken, så Boel måtte skyndsomt hen og lirke vinduet på klem.

Men han var af ikke ringe intelligens. Så det kunne undre, at han førte så kummerlig en tilværelse. Men hans bløde sind lod ham alt for let vige udenom, når noget gik imod, og da besværlighederne hobe sig sammen, gik det helt galt. Turen ned standsede først, da han stod i yderste smøge. Og her, hvor rendestenen bliver bredere og bredere, her skulle han blive til den stund, da Vorherre fandt, at nu kunne det være nok ...

Han var givet kunsten at kunne fortælle. Selv de magreste episoder blev til farverige skildringer, og emnerne spændte over alle spektre. Fantasien sprang storladent ind, hver gang noget ikke rimede helt, eller der kom brist i ting og sager, han var raget op i under rejsen uden ende ad vejene rundt i vor forunderlige verden, med dens godtfolk og kæltringer, med dens væld af godt og ondt.

Niels og Boel lyttede benovet. Anstregte sig for at klare hans mange sære gloser. Det gik nogenlunde. Og de strejfedes af pustet derudefra, og e boss lod dem generøst slå følge på lange rejser videnom, til ensomme udsteder og travle stæder, i lyse sommerdage, i vinterens lange mørke. De blev helt øre i hovedet derved ...

Som han dog var kommet omkring –

E boss var gået et slag ind over heden.

– Beine ryren, havde han sagt og ymtet noget om – dass mann mott

ja auch weiter ... Og så havde han taget sig en stiv slurk af »lærken«. Niels og Boel havde ikke været ude for så megen plaisier i lange tider. Det ku' være rart at fortsætte lidt endnu. Men så måtte der nok skaffes e boss et leje for natten. Det var ingen nem sag. Så diskussionen gik. Niels foreslog gæstekammeret. Det passede slet ikke Boel. Det sengelinned – og dynen med – kunne de roligt afskrive. Bossens »himmelske dufte« ville overleve den skarpeste lud. Var de der, blev de der. Næh, hvad med høløftet? Om hun var tovlig? Hvis han så sved hytten af om ørene på dem? Det ville Niels ikke risikere for »den smule spas«. – Boss var han jo, trods alt –

Og så var de lige vidt ...

Hønseshuset? For pokker. Den tanke kom belejligt op i Niels. Han tumlede lidt med ideen. Mon det gik an?

Hønsesholdet var lagt stort an, så Niels havde måttet tømre en ny og rummeligere hønsesald. I den gamle havde geden fået kvarter. Desuden stod der lidt skramleri. Det ku' godt stå udenfor. Så blev der rigelig plads ved siden af geden. Længden var god nok. Et par halmballer, nogle dækkener måtte de vel investere, men så var det et tåleligt leje, syntes han da selv. Hvad mente mon Boel?

Boel overvejede længe. Hun havde sine betænkeligheder. Vinduer var der ingen af. Døren haspes udefra. Geden skulle derind for natten – og den brillerede ikke med sarte dufte. Så luften derinde ville nok få sin bekomst, for der var lavt til loftet. Og hun sagde rent ud til Niels, at det var et grumme skidt indfald. Kunne han ikke hitte på noget mere anstændigt..

– Vi ka' da lauv et te'rett, så ka' han pinde sjell om'et – vi tvinge ham sgu jo it, vrissede Niels og føjede vrantent til: – Det er dælemæ liech ve', te' æ hæ unt a'et fō e gee ...

Boel fandt, at det ku' der være noget om. Så det blev ved det. Niels gik i gang.

Og e boss var mere end tilfreds ...

Niels og Boel og deres gæst fik en hyggelig aften. Klokkeren kom helt i vildrede og tikkede sig benovet over på den anden side af midnat, inden de skruede ned for lampen og gik til sengs –

Men Niels og Boel havde en urolig nat. Var det nu så pænt? Samvittigheden søgte efter undskyldninger. De var små og duede ikke. Javist var han en boss, men han var da *også* et menneske. Ham var det bare gået skævt for. Og de fortrød oprigtigt, at de ikke havde redt ham et mere anstændigt natteleje.

Hanen havde næppe galet solen op østerude, før de trak i tøjet. Et par gange skottedes over til hønsehuset – lyttede anstrengt – men der kom ingen beroligende lyde derovrefra ...

– Ska' do it øuve å hasp fra, Niels? spurgte Boel spidst.

Niels nikkede, satte kasketten til rette og luntede sindigt over og haspede fra og fik sig vredet gennem den trange døråbning.

Nogle minutter senere vaklede han bleg og leddeløs ind i køkkenet igen. Boel slog armene sammen af bare forfærdelse. Hun kunne se på Niels, at den var gruelig gal, ja, så gal, at hun end ikke turde spørge. Så hun nøjedes med at virre med hovedet.

– Føj, fó en ulykk', sagde Niels langt om længe. – Dø' som en sild –

– Er do no osse helt sikke'? spurgte Boel stakåndet.

– Ja, gu' er æ det. Dæ er it naue å still op. Og Niels sank opgivende ned på slagbænken. Så måtte Boel også have noget solidt under sig. Det her gik hende i knæene ...

Længe, uendeligt længe, sad de tavse.

– Do må vel nok te' stajs og seij e gendarm beskeen. Det ska' man. Det bye e lov, mente Boel.

– Seij e gendarm beskeen? gentog Niels.

– Ja-ah. Han ska' vel osse streches i e papiere, sjell om han kun er en boss – it osse, Niels?

Og Niels brast i en skraldrende latter:

– E boss? Han feijle sgu it en klap. Han snorke' som en bjørn. Neij, de' er kattemæ e gee, de' har mått' gi op ... Stakkels gee ...

E STUEKLOK

Herman var skomager. Havde et godt job på skofabrikken. Efter fyraften flikkede han sko for private. Så han sad godt i det. Han var ikke

længer af de yngste og – til egen fortrydelse – immervæk ungarl. Herman så gerne folk om sig og lod generøst nogen kroner springe for et par timers hyggeligt samvær med gode bekendte, der impulsivt dumpede indenfor. Og det var slet ikke så få. Pligtskyldigt blev han da også inviteret retur – i ny og næ. Og alt var godt ...

Længere opad i gaden lå en beskeden urmagerbutik. Indehaverne var godt oppe i årene, men ellers raske og rørige. Ufatteligt mange penge havde de skrabet sammen, og endnu mere ufatteligt påholdne var de. – Vennesæle trippede de op hos Herman – tit og ofte – og tog godt for sig af, hvad han til lejligheden trakterede med.

Og det blev aldrig til mere end: Go'nat og tak for e jauden –

Til sidst gik det Herman på. Og han grublede længe over den ting.

– Æ ku' godt tænk mæ og se å en stueklok, sagde han og så meget købelysten ud, da de to eksperter i klokker sad midt i Hedevig'erne og kaffen og besørget søgte at få has på en rigelig anpart ...

Som det virkede. Fryd og gammen i øjnene.

– Jamen, Herman, dó ka' da kiech ind, venn dó gæe hjem fra arbe.

– Nej, det hæ æ skam it ti' te'. Æ ska jo hjem og lau ma. Det teije sin ti'. Æ laue enne galop-ma'.

– Så ka' dó da se ind en audenstoun.

Ja-ah, *det* kunne Herman ...

Og skomageren trak i stadstøjet og tog på visit – yderst tilfreds med sig selv.

Sikke'n velkomst – og sikke' et kaffebord. Det var rigget til med de lækreste sager, og sågar små glas til likøren. Menschens Kinder. Som de havde revet sig ...

Herman tog dem i opløbet med »e stueklok«. Det ku' roligt vente til efter kaffen. Ja vist da, naturligvis ku' det da det. Og derved blev det. Minutterne tikkede sig sammen til timer – og de havde det ret så rart. Der kom også en omgang bayersk øl – en enkelt.

– Men, vill dó it se å en stueklok, Herman? spurgte urmageren omsider febrilsk. Nu skulle det s'gu være ...

– Jo da, det va' dæfor æ kom. Og æ ska' vel ó edde hjemmen te', sagde Herman og rejste sig og tog sin hat.

Så gik de ind i butikken og urmageren præsenterede sit sortiment med behørig referens til tekniske data og gældende dagspriser.

Og så var det Herman rundede af – med troskyldige øjne:

– Jamen, så fæk æ da se' å en stueblok. Æ sei je manne tak for'et. Go'nat I to. I ska' ha' tak for en gemyt le auden ...

MANGLENDE OVERBLIK

Bekymringerne for individets trivsel var små dengang. Og – sært nok – man klarede sig bravt foruden. Begreber som miljø, forurening, by- og landzoner havde endnu ingen hittet på. Man stod sig godt med den underfulde natur – alligevel ...

Kressen Pæesens gård lå og bredte sig uanstændigt nær på den lille landsbys midte. Aromaen fra gårdens saftige mødding ud til gaden kunne godt få folk til at dreje næsen den anden vej. Selvom de var hårdføre og ved godt helbred. Men miséren gjorde passanterne rappe til bens.

Kressen Pæesen skulle have en ny stald til sine køer. Håndværkerne var halvvejs. Tagspærrene på plads. Gode ønsker, spånkranse med rød-hvide bånd, flag og egeløv. Rejsegilde –

Bygherren var en holden mand. Og det skadede jo ikke at markere dette udadtil. Så traktementet var overdådigt. Sulemad i hylde og fylde. Bajersk øl og brændevin på rad og række. Røgtobak og cigarer.

Haise Slaude (husslagter) og Jespæe Skrærre (lappeskræder) var naboer. De havde skillingen sammen til en flot dekoration og fulgtes ad deromad. Begge sad skidt i det. Så de gode tanker havde betydet en kende afsavn. Kressen Pæesen blev helt rørt over de to småårs-folks kejtede ubehjælpsomhed. Og af et ærligt hjerte bød han dem indenfor til en bid mad og en dram. Og nødes sku' de jo ikke ...

Små to timer forlystede de sig med bordets glæder. Nåede igennem hele repertoire. Selvom det kneb på det sidste. Især for Jespæe Skrærre. Han var ikke trænet til denne uvante dyst. Han kom i slemt klammeri med sine stilkede lemmer og mundtøjet ville heller ikke rigtig makke ret. Og så enedes de da om at begi' sig ad hjemmet til. Mens konditionen endnu rakte dertil ...

Vejen gik forbi kroen. Hva' mæ en vaem kaffepunch? Ovenpå de kolde bajerske øller. Nogenlunde anstændigt fik de sig bugseret til bords i krostuen. Kromanden kom med punchene – og spenderede også en til sig selv. Når nu lejligheden var der –

– Hæ I væ't te' reijsgill om ve' Kressen Pæesen?

– Javoel, de' hæ vi da, sagde Haise Slaude. Han måtte føre ordet – Jespæ søgte at hanke op i sig selv. Det gik ikke. Så det opgav han.

– Æ bruche it ó spø' om det hæ væ't godt. Det hæ'et. Det ka' æ pinde se å e Skrærre, sagde kromanden. Venn va' åll dæ'om? Va' e Præst dæ'?

– Ja, gu' va' e Præst dæ, hva' troe do', og e Amtsfåstehe (sogne-rådsformanden). Og e Bæche, e Dyelæche, Heine Makreel (fiske-manden), og e Høkke' – og venn mee – ja, e hall a e By va' dæ, troe æ nok – fo'urten mæ og så Jespæ Skrærre ...

Det navn må have forekommet Jespæ Skrærre godt bekendt. Dybt nede dæmrede det. Rigtignok kun sparsomt. Han virrede akavet på hovedet og så sig forundret omkring:

– Hva' seije do', Haise? Va' Jespæ Skrærre ó dæ? Ham så æ da'it ...

PAS E KLOKK

Kortspil var førhen i tiden en af den »lille« mands få og ukomplicerede fornøjelser. Man mødte op hos hinanden – på skift. Konerne fulgte beredvilligt trop. De snakkede om, hvad de havde set og hørt siden sidst. Og det var ikke småting – så mundtøjet kom skam bravt i funktion. »E goijdørnsk« med alle nipserierne var forbeholdt kvindfolkene til denne omfangsrige foreteelse, gemalerne måtte lade sig nøje med »e daule dørnsk«. De var ikke altid lige påpasselige med cigarasken og deslige. Og under de ivrige gebærder ku' ølglassene nu og da komme ud af balance, så lommetørklædet måtte sættes ind mod miséren. Kortene blev givet og spillet med ærekær individualisme og grumme nidkærhed, så disputen over spillestil og makkerskab kunne ind imellem blive pacet op i eksplosive højder, så mutter så oven over brillerne og ind til d'herrer og rynkede brynene misbil-

ligende – med et lydeligt »hmm«. Det kølnede gemytterne ret så prompte – i al fald for en stund ...

Thammes havde immervæk besvær med »å pas e klokk« sådanne aftener. Line måtte evindeligt minde ham om, »at der it sku' speles e hele nat«. Også denne aften:

- Thammes, Thammes – vi ska' te' å hjemæ. E klokk er manne.
- Hvo' manne er den da, lill' moe?
- Den er knap jen.
- Jamen, Line, det er da pinde så *lidt*, som den ka' blyv ...

Og Thammes mixede fornøjeligt kortene til en ny runde. Med ren samvittighed tillige –

FORSTEMMENDE FAKTA

De sad på bænken udenfor Himmelens Port. Bonden fra Angel, pottemageren fra Broager og fiskeren fra Kegnæs.

Sct. Peter var gået ind til Vorherre med deres papirer. Og de gav ikke et lysteligt skudsmål. Han havde været derinde grueligt længe. Så de tre aspiranter på bænken havde ikke meget, de sku' ha' klinket –

Omsider kom Sct. Peter sjokkende i sine sandaler. Smækkede porten op.

– I mått' oll kom innenfo' – væs'go, sagde han med et stort smil og slog generøst ud med armen. Han var jo ikke der fra egnen. Havde bare sat sig ind i dialekten ...

- E Pott'mache fra Broue ó? spurgte bonden fra Angel undrende.
- Ja, ja da – ham fra Broue ó, nikkede Sct. Peter.

Og det fattede bonden og fiskeren slet ikke. Pottemageren langt mindre. De to første rådførte sig længe og omstændeligt –

- Hva' menn do, Kresten? sagde bonden omsider.

– Tjæ, hva' menn æ? sagde fiskeren eftertænksom. – Så troe æ helle, te' vi gæe egjen.

Og det gjorde de så.

Og så kom pottemageren også i vildrede. Hvad nu? Og så spekulerede *han* længe og omstændeligt.

– De' er vel noue Folkens fra Broue dæ inn – noue æ kenne? forhørte han sig forsigtigt. Rart at være på den sikre side –

Sct. Peter blev kendelig forlegen, skottede ængsteligt bagud over skulderen, holdt hånden op til munden og hviskede:

– De' ka' kom ræ og knief – e Laen leche såen – den siest kom i sytten Hunne og fie – og han snøij sæ inn ...

ANDERS MÆ E MÅS

Anders var tysk. Med liv og sjæl. Af hele sin store, redelige godmodighed. Ingen tvivl om det. Desværre havde Vorherre kludret slemme i det med proportionerne. Det var nu ikke – firkantet sagt – det rent legemlige, der var blevet forfordelt – tværtimod. Næ-æh. Det var ikke på *det* gebet, det stod skralt til –

Anders havde gjort krigen med. Fra første dag og til den bitre ende. Det første år i etapen. Det var jo ikke værst. Men behovet for de talrige »Siege« tyndede gevaldigt ud i rækkerne, så Vaterlandet måtte slække lidt på »kvaliteterne« – for at ku' klare at fylde op. Formedelst dette blev Anders spontant forfremmet til det heroiske virke i forreste linie. Et job, han bestred i samfulde tretten uger. – Så fræsede en fransk granatsplint sig uforskammet på tværs af Anders' buksebag og to centimeter ned i hans smække mås. Deraf tilnavnet. Man fik ham pænt flikket sammen. Han slap uden mén. Og så var det tilbage i etapen. Der blev han så, indtil »Oberkommandoen« måtte erkende, at uden Anders' krigeriske formåen ude ved fronten, var der ikke meget at stille op ...

Og så pakkede man sablerne ned til en anden god gang –

At det hang sålunde sammen kunne man godt forledes til at tro, når Anders senere hen malende berettede om sine tretten uger som frontsoldat. Og gejsten dertil var katastrofalt letfængelig. Menschens Kinder – hvad han havde bragt i lod og vinkel. Det var ting og sager. Ufatteligt at tyskerne tabte den krig. Når Anders så ydermere fik et par kaffepunche i forbifarten, så løb det hele løbsk – så accellererede fantasien ukristeligt –

Og i løbet af aftenen var der gledet nogen stykker ned:

– Æ ka' haus, de' va' i Flandern. Æ haij loij e bach e Maskingevæe og skåt i jet væk fra ået om Morne te' hal'fem om Eddemirre inn de' kom Ablösung. Æ va' pinedø' glaij, da æ omsie va' tebaech i e Understaen e bach e Front. No skull' de' gøe godt me' en ornle Skraefe. Æ kom da ó rask ue aa e Støuvl, og fik mæ godt vikkelt ind i e Øuvekjuel (overfrakken). Æ va' væk mæ de' saem.

De' va' it engang gaun en Stoun. Så kom voss Løjtnant faren' ind.

– Anders, soij han, Sie müssen leider wieder raus. Olt elau han rusket mæ væchen. For de' va' bæ Skie ue ve' e Front. E Engelskmand og e Fransose va' ve' og bræk egjømmel. Så I ka' jo nok fo'ståe, te' æ mått' asteij i en gruele Fact. Fo' hva' ku' de' it gå op i? Æ soij richtenok, te' æ liech haij væ't de'ue i ået Stoun, men e Løjtnant ...

Og så var det, e Smeij å e Bjerre ublu torpederede hele dramatikken:

– Men så fik do 'et da i'vætfall betael som Øuvestoun (overtimer),

it – Anders? sagde han – og så forskrækkelig enfoldig ud –

– Øuvestoun..? I e Kri'..? Do må jo it væe richde kloech ...

De gamle melodier

Af Kirsten Sass Bak

Forfatteren er cand. mag. i musik og ansat på musikvidenskabeligt institut ved Århus Universitet. På Grænseforskningsinstituttet i Åbenrå er hun for tiden beskæftiget med et forskningsprojekt om »Folkesangen i Sønderjylland«.

I et skrift, som Historisk Samfund for Sønderjylland udsendte i 1948, blev der gjort status over »Nordslesvigs aandelige genforening med Danmark«, som man på det tidspunkt skønnede var fuldført på en række områder inden for kunst og videnskab. Folkesangen i bred forstand var ikke med i denne oversigt, men som en gren af musiklivet blev *det folkelige sangrepertoire* omtalt. Lektor Knud Olrik kom her ind på den enstemmige fællessang, der havde været et bærende led i den sønderjyske nationalitetskamp; den »stod højere her end andetsteds i landet og har fastholdt sin dominerende stilling«.

Udviklingen efter 1920 gik dog også på dette område i retning af en »åndelig genforening«, markeret ved den endelige sammensmeltning af *Den blå Sangbog* (Dansk Sangbog udgivet af Sprogforeningen, som udkom med sit sidste oplag i 1946) og *Højskolesangbogen*, der fra da af blev forsynet med sønderjyske tillæg.

Forud for denne sammenlægning havde i henved 20 år en heftig diskussion stået på mellem engagerede sønderjyder. I 1937 blussede diskussionen op i en række aviser og tidsskrifter; der var varme fortalere både for at beholde Den blå Sangbog og for overgang til Højskolesangbogen. I Sprogforeningen stod meningerne delt, og i en årrække – under besættelsen – udkom *både* Den blå Sangbog og den »Sønderjyske udgave« (Højskolesangbogens 13. udgave med sønderjysk tillæg) jævnsides, for at tilfredsstille alle parter.

Det endelige resultat var dog givet dermed, at de mest aktive og indflydelsesrige kræfter samtidig stod for kravet om *fornyelse* på den folkelige sangs område. Og det var gennem Højskolesangbogens redaktionelle linie, denne fornyelse kom.

»Fornyelse« i den folkelige sang betød i denne forbindelse andet og mere end den tilvækst af nye sange, sønderjyderne ville få ved at gå over til den større Højskolesangbog. Det var et nøgleord inden for den musikalsk nyskabende retning, der var sat i gang af Thomas Laub og Carl Nielsen, videreført også i et folkepædagogisk arbejde af Thorvald Aagaard og Oluf Ring, og som fik et af sine første monumenter i Folkehøjskolens Melodibog 1922. Fornyelsen medførte ikke blot et væld af nykomponerede melodier i den nye »folkelige tone«, men betød samtidig en kraftig udrensning af ældre melodistof, ikke tilfældigt, men efter ret klare retningslinier som var en konsekvens af fornyernes æstetiske syn. Samtidig gennemførtes i 1920'erne en delvis omlægning af Højskolesangbogens tekstudvalg, så at samtidige digtere, først og fremmest Aakjær, kom til at præge de nye udgaver. Hele denne ansigtsløftning var i høj grad med til at styrke sangbogens anseelse og udbredelse også i byerne, og i løbet af 1930'erne blev denne retning også sejrende inden for folkeskolens sangundervisning.

Intet under, at mange sønderjyder, især de der havde været på højskole nordpå, mente at også sønderjyderne burde have del i denne herlighed. Gdr. Hans J. Hansen, Lysabild, var en af dem der tidligst førte sangbogssagen frem i Sprogforeningen. Han havde selv modtaget varige indtryk af de nye folkelige melodier hos Thorvald Aa-

gaard på Ryslinge Højskole og vedblev at være nær ven af Aagaard. I 1938 anså han at tiden var moden, og argumenterne var:

»Alle de nye sange og folkelige toner fra de sidste årtier må vi have her ned til Sønderjylland. »Den blå« har ingen melodibog, og vi savner fornyelsen. Mange hernede ønsker den nye folkelige sang fremmet, som de 4 »store«: Laub, Carl Nielsen, Aagaard og Ring bragte vort folk«.

Dette synspunkt sejrede da endeligt i Sprogforeningens bestyrelse; som en begyndelse blev et 461 numre stort Tillæg til Den blå Sangbog udsendt med fortrinsvis nye sange, og med henvisning til Folkehøjskolens Melodibog.

— — —
I dag, da fornyelsen af den folkelige sang ikke længere udgør nogen »sag«, vil det være rimeligt at spørge, om den sønderjyske fællessang – samtidig med at den vandt alt det nye – ikke også tabte noget, der var karakteristisk for den.

Den blå Sangbog er på flere punkter bredere i sit anlæg end Højskolesangbogen. Den rummer alt i alt flere tekster der ikke ville kunne stå for en skarp litterær kritik, men som har været sunget og elsket af mange. Frem for alt er den mere bred i valget af melodier (hvorvidt bogens melodiforslag altid er blevet fulgt, er et andet spørgsmål). Dette bliver særlig bemærkelsesværdigt i udgaverne efter 1920, hvor en sammenligning med »fornyelsen« i Højskolesangbogen jo er nærliggende. Sammenligner man således melodiangivelserne i Den Blå fra 1929 med en næsten jævnaldrende Højskolesangbog (11. udgave fra 1926), springer forskellene stærkt i øjnene. Mens det i den sidstnævnte allerede er de 4 »store« der dominerer, er de kun repræsenteret med få melodier i den første; resten frembyder et lignende broget billede som højskolesangbøgerne fra omkring århundredeskiftet.

Når Knud Olrik i den førnævnte artikel mener at »Fornyelsen af det folkelige sangrepertoire har Sønderjylland, så vidt vides, i det væsentlige fået fuldstændig jævnsides den tilsvarende i det øvrige Danmark«, så gælder det måske nok for visse toneangivende kredse:

skoler, sangforeninger m. v. og folk fra Hans J. Hansens miljø, men næppe i de store og brede lag, hvor man *også* brugte Den Blå. I selve sangbogen slog fornyelsen an mere end 10 år senere end i Højskole-sangbogen.

Om redaktionen af Den blå Sangbog bevidst har faret med lempe, fordi den kendte almindelige menneskers uvilje mod at udskifte kære gamle melodier med andre som følte fremmedartede, skal være usagt. Men at en sådan uvilje har været meget udbredt, er givet. I forskningsprojektet »Folkесанgen i Sønderjylland«, der bl. a. bygger på interviews med ældre mennesker, har vi fået mange klare udtryk for det.

Den blå Sangbog nåede ud til vide kredse, også til de samfundslag, hvor sangtraditionen ellers var en anden, og hvor folk holdt mest af at synge de gamle og nyere fortællende viser, som blev sunget efter hukommelsen, efter afskrifter eller f. eks. J. Strandbergs udgivelser. I disse miljøer har Den blå Sangbog nogle steder været brugt temmelig meget, andre steder kun lidt eller næsten ikke. Det bemærkelsesværdige – og specielle for den sønderjyske landsdel – er at en folkelig sangbog overhovedet har kunnet få så bred en brug, noget som ville være ret utænkeligt for Højskolesangbogen.

I dette forhold har Den blå Sangbogs »ukontrollerede« melodi-situation utvivlsomt været en styrke. Sangbogen havde ingen melodi-samling (hvad der følte utilfredsstillende af Hans J. Hansen og mange andre); den støttede sig i en årrække på N. K. Madsen-Stensgaards store og brogede »Folkets Sangbog« fra 1903 og dennes særlige tillæg »Sønderjydens Sange« fra 1910. Men fremfor alt har folk jo lært melodierne efter øret.

Under denne proces, hvor melodier er blevet overleveret mundtligt, måske gennem mange led, er de ofte blevet behandlet frit: de såkaldte omsyngninger. Omsyngningerne er et tegn på at der har fundet en *udveksling* sted mellem den kultiverede fællessang og den gamle *mundtlige tradition*, hvor melodier netop var – og er – i stadig forandring. Udvekslingen har kunnet foregå, fordi en stor del af melodistoffet i Den blå Sangbog ikke er så væsensforskellig fra de skil-

lings- og teatervisere, man ellers sang. Begge slags er hovedsagelig skabt eller tildannet i det 19. århundrede. De gamle melodier har været fornemmet som hjemlige og rigtige; var de for indviklede, blev de slebet til, så de fik en form der var nemmere at synge og huske. (Se eks. »Ved vintertid, når skoven står«.)

Ved vintertid, når skoven står med
rimfrost i de dunkle lokker, og stormen vildt mod
ruden slår, og sneen sig på taget flokker, om
dette bord så mangan gang vi samledes ved
bægereklang og glemte vintrens barske sang; thi
der var forår i vort hjerte, og glemte vintrens
barske sang; thi der var forår i vort hjerte.

Efter Anna Matthiesen, Holm pr. Nordborg.

»Udveksling« indebærer at der går indflydelse begge veje. Enkelte sange fra det folkelige – oven i købet nationale – repertoire har været udbredt med anonyme visemelodier, som er temmelig forskellige fra dem der ellers bruges. Det er sangene »Underlige aftenluft« og »Jeg

gik mig ud en sommerdag at høre«. Disse melodier har aldrig været trykt og er ikke kendt uden for Sønderjylland. De vidner om at de to sange har været særlig meget brugt af mennesker som foretrak skillingsviser og folkemelodier, men samtidig har fundet sig hjemme med i hvert fald nogle nationale sange. »Underlige aftenluft« med skillingsvisemelodien har muligvis mest været sunget som solosang, mens »Jeg gik mig ud« også har været brugt som fællessang i forsamlinger (se eks.).

The image shows a musical score for a song. It consists of four staves of music, each with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The lyrics are written below the notes. The melody is simple and folk-like, with a mix of quarter and eighth notes. The lyrics are: "Jeg gik mig ud en sommerdag at høre fuglesang, som hjertet kunne røre, i de dybe dale, mellem nattergale og de andre fugle små, som tale."

Jeg gik mig ud en sommerdag at høre
 fuglesang, som hjertet kunne røre,
 i de dybe dale, mellem nattergale
 og de andre fugle små, som tale.

Efter Hansine Tækker, Kirkehørup.

Også optantsangen »Af sted fra hjemmet beklemt jeg iler«, der tillægges en alsisk bondesøn, har været sunget vidt og bredt til en gammel skillingsvisemelodi. Teksten er altså skrevet af en amatør-digter og hører dermed hjemme i det grænseområde mellem den »litterære« sang og den jævne folkesang, som for Sønderjyllands vedkommende nok er særlig stort. Sangen blev en kort overgang i 1890'erne optaget i Den blå Sangbog, men gled ud igen.

Størstedelen af de gamle melodier overlevede ikke i sangbøger efter fornyelsen af den folkelige sang; nogle forsvandt sammen med deres tekst, flere blev erstattet af nykomponerede melodier. Af mange grunde kom der ikke til at foregå nogen udveksling mellem disse melodier og den mundtlige tradition (Jens Vejmand er en af de meget få undtagelser).

Adskillige af de gamle melodier synges endnu af ældre sønderjyder. Hos nogle træffes de i de omsungne skikkelser, sangerne har lært som unge, og de synges side om side med viser fra den mundtlige tradition. De er således et minde om en periode i den sønderjyske folkesangs historie, hvor der tværs over kulturelle modsætninger var blevet bygget adskillige broer.

Af sted fra hjemmet beklemt jeg iler,
igennem tårer dog håbet smiler.
Og trøstig går jeg til Danmark hen,
der ses vi atter, min kære ven.

Efter Chresten Finmann, Guderup.

Tank Sangbog.

Udgivet
af

„Foreningen til det danske Sprogs
Bevarelse i Nordflensvig“.

M. Andresen's Forlag i Nabenna.

Nabenna.
Trykt i „Hemdal“s Officin ved S. Raaben.
1894.

Titelblad fra »Den blå Sangbog«.

Farvel til Als.

Svensk Folkemelodi.

Afsted fra Hjemmet beklemt jeg iler,
igjennem Taarer dog Haabet smiler.
∴ Og trøstig gaar jeg til Danmark hen,
der ses vi atter, min elskte Ven. ∴

Vi skilles maa, men lev vel saa længe,
jeg forud gaar til den danske Vænge.
∴ Jeg har ej Ro, før jeg naar derhen,
der ses vi atter, min elskte Ven. ∴

Ej nogen mer skal min Frihed tvinge;
jeg løs mig river fra Ørnens Vinge,
∴ Jeg finder Frihed ved Danmarks Kyst,
og frit jeg føler mit unge Bryst. ∴

Dog et endnu mig paa Hjærtet brænder:
Hold ud her hjemme, til Skæbnen vender.
∴ Vor Sag er god, og den sejre maa,
ved Enighed vi vil Maalet naa. ∴

Til fælles Vel og til Danmarks Ære
lad det for stedse vort Løsen være.
∴ Og lad os skilles med dette Haab,
Gud høre vil de Forladtes Raab. ∴

Vi er kun faa, men det er det samme,
vi er en Gren af den danske Stamme.
∴ Den visner ej, men den staa r i Flor
og bøjer sig mod det høje Nord. ∴

Didhen jeg gaar over sølvklar Vove,
Farvel mit Als med de grønne Skove,
∴ hvor Nattergalen den slaar i Kvæld,
den bringer ogsaa os sit Farvel, ∴

Farvel mit Hjem og min Barndoms Glæde,
Farvel, min Pige, du maa ej græde,
∴ Farvel; Farvel jeg ej tøve kan,
jeg gaar til Danmark mit Fædreland. ∴

En alsisk Bondesøn.

Optant-sangen »Farvel til Als« fra tillæg til Sangbogen, 1894.

Lidt almanak-historie

Af Niels Mandøe, Skodborg

Min kone og jeg er begge sønderjyder. Min kone er født på Als, og hendes mor og far er begge ud af gamle sønderjyske slægter. Hun fra Sdr. Ønlev, og han fra Løjt. Jeg er født i Smedager i Bjolderup Sogn. Mine forældre er begge fra Ribe/Mandø. Men min far kom som ene-lærer til Smedager Skole lige efter genforeningen 1920.

Mit første kendskab til Sprogforeningens Almanak stammer fra den lille en-klassede skole i Smedager, hvor vi gerne ville læse bøger, men dengang jo ikke havde noget skolebibliotek.

Så fik vi en gang imellem en kasse sendt ud fra Bjolderup Sogns Bibliotek. Og her var et par bind af almanakken med. Det var spændende læsning – for mig som for alle de andre. Og vi slugte rub og stub.

Når kassen med bøger kom ind på gulvet i skolestuen, flokkedes vi om den – fra de små, der lige var kommet i skole til de store, der snart skulle konfirmeres. Vi var næsten ikke til at holde tilbage, når far havde fået løftet låget af kassen. Vi skulle have fat i hvert eneste bind. Og rundt omkring fra lød det: »Den ska æ ha. Den vel æ løs».

Vi måtte låne hver dag og aflevere hver dag, men måtte så kun få én bog ad gangen. Alle bøgerne blev læst, og i en periode læste nogle af os en bog om dagen.

Hvert år fik vi også kort før jul tilsendt en pakke bøger og julehæfter fra Sprogforeningen. Bøger til de store børn og hæfter til de små. De skulle fordeles blandt de ca. 15 skolebørn i alle aldre af Sprogforeningens repræsentant i Smedager, Nis Mathiesen, og min far i forening.

Det var en af årets store begivenheder, når Mathiesen kom en aften med pakken, og de nye bøger blev lagt ud på hele stuebordets flade, så de spændende titler og farvestrålende billeder fra hæfterne fangede min brors og min hele opmærksomhed. Lykkeligvis for os blev vi ikke sendt i seng den aften, men fik lov til at være med til at blade og læse i bøgerne. Og hvilken tilfredsstillelse var det ikke for os, da vi blev så store, så vi selv kunne få tildelt en rigtig bog.

Her begyndte min bogsamling og en stadig fortsat lyst til selv at eje de bøger, jeg blev mest glad for. Det var jo i udstrakt grad – i hvert fald i første omgang bøger fra Chr. Eriksens Forlag. Senere har jeg, især som skolebibliotekar ved skolen her lært, hvor fantastisk børnebogslitteraturen er vokset i de sidste årtier, ikke bare i kvantitet, men i allerhøjeste grad i kvalitet.

Mange af de nyere forfattere har i langt højere grad end dem, jeg kendte fra min læsning i børneskole-årene, forstået både emnemæssigt og sprogligt at tolke børns og unges verden, ikke mindst ved også at komme ind på følelses-området.

Men igangsætterten for mig var Sprogforeningens bøger, der kunne gøre natur, mennesker, dyr, fremmede lande og folk til noget spændende og værdifuldt, som vi kom til at længes imod.

Skulle jeg nævne nogle få forfattere, ville i hvert fald følgende være i blandt dem: Jules Verne, Marryat, Jack London, Carit Etlar.

Min far holdt selv Sprogforeningens Almanak, så herfra har jeg mange af numrene. Men stammen i samlingen kommer fra min svigermor fra Als. Hun havde gemt mange af de gamle, sjældne og værdifulde første årgange fra starten i 1894 og op til efter første ver-

denskrig. De kommer fra hendes hjem i Sdr. Ønlev ved Åbenrå, hvor hendes far havde en gård, og hvor jeg kan se hans notater i kalenderen. Det er optegnelser om køers og svins drægtighed og notater om betalte beløb vedr. landbruget.

Da jeg havde fået denne første gode række af årgange op at stå i min reol, fik jeg endnu mere lyst til at komplettere hele rækken. Adskillige fik jeg fra min gamle boghandler fra seminarietiden i Haderslev, antikvarboghandler H. C. Møller, Haderslev, der i en år-række havde liggende min ønskeliste over de numre, jeg manglede.

Det samme havde min svigermor i Tandslet, og hun var selv holder af almanakken, så jeg hvert år fik den »gamle« fra året i forvejen. Min svigerfar var bagermester og kørte så sent som i 50'erne og 60'erne rundt med brød til folk i nabobyerne til Tandslet. Han havde også min samleliste med. Og her lykkedes det så at få udfyldt de sidste huller, der var i rækken.

Når jeg nu kigger op på den ubrudte række: i alt 88 årgange af den gamle særprægede almanak, mindes jeg den glæde, det var at læse i dem, men også den glæde, det har givet mig at samle de mange numre sammen – og de mange, som hjalp mig med det. Men samtidig kan jeg fortælle, at jeg under min søgen fandt mange andre dejlige skrifter fra Sønderjyllands historie, så det lille læse-eventyr, der begyndte i Smedager Skole, endte som alle gode eventyr godt.

Neæ te æ Hau væ Ballum

Af Karoline Moesgård, Viby

Ja det vo en møje hå vinde, det stoe Vestehau vo frøssen hel te, ve æ vankant vå æ is skruet op i stoe skosse te di ligner stoe isbjer. Den is haj ålslaus fasonge, i fikande å trekande.

Æ haj læng gon å tent i mint stelle sind at æ gjern vil prøv å gå neæ te æ hau, få å se te de stoe isflage det kun væ hel sjov. Æ vo da kuns en lille pig den gong, ja omkring en ålle å tit år, men ha åltie haj løst te å gå rundt å filosofere få mæ sjæl.

Se no vå det jo æ hau det skul unnesøges å ses te, men i dau haj æ no bestemt mæ å vil tej min lille søste Hilda mæ, hun vo to år yngre end mæ sjæl, å let troskylle.

Hilda vest sna it om hun no töt vovet, omsie tau hun no allivel moe te sæ o gek mæ.

Men vi to skul astej i smug soren te moe it sået, vos moe vo a den slau hun skul gjern ha ål sin små kyllinger i sin næheæ så hun ku se dem, men i dau fek vi hæl te å smot fra hin, o stilet vos gong neæ te æ hau, æ vo jo den stoe, o tau æ komando øve min lille søste Hilda, gøe bae vo æ sie te dæ, ja hunnekolt vo et jo, æ troe det frøs en femden graer, vi to snagget om vi it skul ugge å vojlet.

Æ sie te Hilda vi æ nør te o træk æ støvel å æ hose a, nå ja Hilda gøe som æ soej, men keg nok let betenkle å mæ, ja det vå da vinde. Æ trøste hin så got æ kun, o sie te hin, se lille Hilda gå do no bæ i min trab, så gæ æ føst, så do frys slet it din tæer så møje. Æ vo jo en stoe pig så æ mått it græ sjel om min tæer vo blåfrøssen, va gøe Hilda hun græ fo hin fører vo bleun så kol te hun it ku mærk dem meeæ, ja hun frøs te hun knoffret.

Men ven kåm så? Det vo æ tolle, han vo å sin sevanle tue neæ te æ hau, den tue gek han væ dau jet pa gong.

Han så vos to små pigge gå å æ isskøsser i bæ ben, o sie jammen jøsses dog va laue i da hæ neæ ve æ hau i den vinde, æ sva ham stras, vi æ bæ ue å voj, o æ soej te Hilda hun ku bæ gå i min trab så frys hun it æ tæer, o det ska hun no gøe.

Æ tolle fek vos æ jemstregget hose å, æ støvl fek han snøeet. No gek æ tue ejzen jem te moe, unnevejs tænt æ no allivel det ku væ got o kom jem i æ varm.

Hilda kåm sjosken bagædde hun græ o vo hel uløkle, fo va vil moe no si ven vi kåm jem, æ tolle gek in i æ køggen mæ vos, moe vo glæj da hun så sin to små rollinger igjen, o sie vo ha i da væt hen, jo soie æ vi ha væt neæ ve æ hau o voj, og Hilda skul bæ gå i min trab soej æ te hin, så frøs hun it æ tæer.

Jammen det gøæ da osse soej Hilda, men æ frøs dem ilivel.

Vos moe fek rask æ skæggemand o æ bæggen fylt mæ varm vand, og vi bleu loej i seng, det vae læng innen vi fek æ varm, men loej got unner æ dyn no, o beffret te vi ædde et støk ti fält vi got i søven. O æ tolle fek sæ en stram kop kaffe ue ve æ køggenboe.

Soren æ et no man ha løst te o strøjf o vel ue o filosofere fo sæ sjel ve vindeti, o få sin lille troskylle søste Hilda narret mæ.

Den gammel præst

Af Æ Skolmesterkuen

Min tanker, di er tit derhjem,
hvor æ no kun er gæst.
Og den, æ oller best ka' hovs,
det er den gammel præst.

Han gik så still omkring med sit,
og han vå ven mæ åll,
det lå ham særle stærk å sind,
te vi bevar vort mål.

Sin manddomskraft, den offert han
for Synderjyllands sag,
og sikken glæ'e – den dav vi fik
vort lille lænd tebag.

Han vå *føst* minnesk og *så* præst,
og han blev ved æ jord,
det, han forkyndt vå jævnt og godt,
men urren stoe ord.

Han bøj for dem, det mått i kri,
og dem, æ kri, den tov,
men den dav, da vort lænd bløv fri,
da loj han i sin grav.

Det bløv så toemt hjem å æ bjerg,
den dav, di bor ham væk,
og da støj der en lille pig
og græe bag ved æ hæk.

Der ska' her lyd en tak te ham
for åll hans venlehe'e,
imod en lille pig der gik,
derhjem og passet kre'.

Han såt sæ sjal et varigt mind'
der nok er vær og ær,
for åll hans venner og for mæ,
der fuel hans davle færð.

Orientering

Af Jens Lampe, Brabrand

Egentlig betyder det at orientere sig at finde orienten, altså østretningen i forhold til de landskabelige lokaliteter, idet »oriens« betyder øst.

Blandt de karakteristiske forskelle, der skulle være i dansk og tysk psyke eller bevidsthedsliv nævner Claus Eskildsen i sin »Dansk Grænse-lære« (1936) orienteringssansen eller retningsinstinktet, der efter hans iagttagelser og erfaringer skulle være særlig udviklet i de danske landsdele, specielt langs vestkysten af Jylland fra Ejderen til Skagen, men også i nogen grad i det øvrige Danmark. Man kan sætte et bind for øjnene på en jyde, snurre ham rundt syv gange, sætte ham ud i bælgmørke på det mest vildsomme sted – han kan altid sige, i hvilken retning nord og hans egen mor er at finde. Vestjyden biskop Peder Madsen skal engang som ung student have underkastet sig denne prøve og have klaret den med glans, lige som Claus Eskildsen selv foretog et forsøg i Tønder 1932 med en seminarieelev Leo Novrup fra Alslev i Ribe amt. Eskildsen kørte ham rundt i bil med bind for øjnene i en god times tid en mørk vinteraften og standsede midt inde i en plantage, hvor Novrup med bind for øjnene skulle udpege retningen, hvor Tønder lå. Det gjorde han helt præcis, og de kørte så videre en halv times tid, inden Novrup igen skulle pege i retning

mod Tønder. Novrup pegede en lille smule til højre for den rigtige kurs, og Claus Eskildsen sagde: »Hvis det nu ikke er helt rigtigt, vil De så til venstre eller højre?«. Novrup svarede omgående: »Lidt til venstre«. Og det var korrekt.

Den nævnte forskel mellem dansk og tysk sans for orientering træder også frem i stednavnene. Medens forleddet Nørre-, Sønder-, Øster- og Vester- er stærkt udbredt over hele Danmark, ikke mindst i Vestjylland ved gårde, skove, landsbyer og sogne, optræder de sjældnere syd for Ejderen. Det samme gælder torve-, port-, vej- og gadenavne i købstæderne som f. eks. Nørregade, Sønderport, Vesterbro og Østerport. På det tyske folkeområde interesserer man sig mindre for verdenshjørnerne end for, hvor gaderne fører hen: Hamburgerstrasse, Husumerstrasse, Kielerstrasse osv.

Et typisk jysk mundheld, som nævnes i forskellige varianter (i H. F. Feilbergs »Dansk Bondeliv«, Jens Kamps »Danske Folkeminder«, Evald Tang-Kristensens »Danske Ordsprog og Mundheld«, Gudmund Schüttes »Jyder« og Peter Skautrups »Et Hardsysselmål«) er det om jyden, som vågner op et fremmed sted, hvortil han er blevet kørt i nattens løb, og sige: »Her er A, der er sønder, der er nar (nord), hvor er min madpues?« Når doktoren spørger jyden, hvor det gør ondt, kan svaret lyde: »A hår vé i den sønder sie a mi maw!« Jeppe Aakjærs gamle Jehannes fortæller om David, der skal i lag med Goliat: »Han gik nurden om ham og kam wejsten te ham for ett å ha æ løjt (lugten) af ham.« Da jyden ikke kan finde rullepølsen i spisekammeret, råber konen: »Den ligger o æ nar-end a æ westerhyld'!«

Spørges der om vej i Jylland eller gives der en fremmed besked, er verdenshjørnerne altid med, og for den, der er vant til det, er det en bekvem måde at give orientering på, for højre og venstre skifter uaf-ladelig, efter som man vender sig, mens verdenshjørnerne beholder deres plads, hvor man end kommer.

Hvad årsagen er til, at orienteringssansen er særlig skarp i Jylland, kan man kun gisne om. Måske spiller det en rolle, at halvøen ligger ret nord-syd og at der ikke er særlig langt fra hav til hav. De fleste åer slår nogle ordentlige sving, men går dog i hovedsagen øst-vest eller

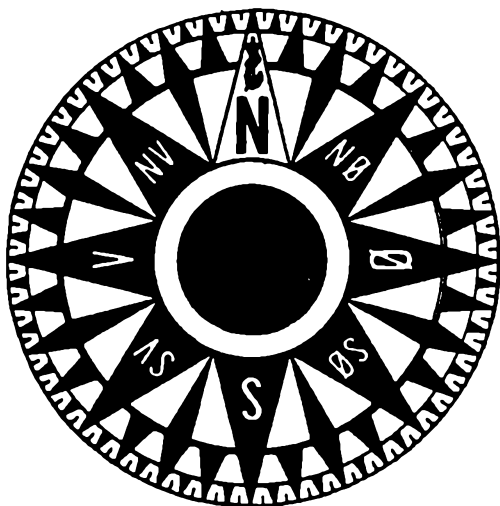
omvendt. Det kan også have betydet noget, at de første indbyggere var søfolk, fiskere og bønder, som er vant til at iagttage sol, måne og stjerner.

Vesterude brummer havet, og havkoget kan ofte efter storm høres tre-fire mil ind i landet. Også Kattegat kan i storm give lyd fra sig. Den hyppige vestenvind presser træerne østover, så de får varig form af den. De fleste jyder ved, at nordenvinden er hyppigst i maj måned, nordøstenvinden i februar, østenvinden i marts, sydøstenvinden i november og december, mens vestenvinden i gennemsnit for hele året er den hyppigste af alle vinde.

Forfatteren Henrik Pontoppidan skriver i sine erindringer (1962) om en tur fra Randers til præstegården i Thorning, da han var 12 år: »Jeg ser mig stå med en snærende tung taske over skulderen uden for Rødkærbro station mellem Randers og Viborg, hvortil et tidligt morgentog har bragt mig. Foran mig ligger et stort fremmed landskab, som jeg på egen hånd skal finde vej i. Jeg har to stive mil at gå, og solen brænder allerede hedt. Jeg ved, i hvad retning Thorning skal ligge, og jeg er jyde nok til at have rede på verdenshjørnerne.« Når en jyde kommer hen til et fremmed sted, er en af hans allerførste opgaver eller behov at få rede på, hvor nord og syd er. Lykkes det ham ikke at blive retvendt, er han utilpas. En jernbanemand, der havde gjort tjeneste i Thy, fortalte forfatteren Anders Uhrskov, hvordan en dreng kom ind på jernbanestationen og sagde: »A skuld' ha' det klæde, der ligger på det østre hjørne af den nordre bænk.« Men da det lå på det vestre hjørne af den søndre bænk, turde han ikke tage det, for så var det ikke det rigtige. Først da jernbaneassistenten opmuntrede ham og sagde: »Det er nok blevet flyttet. Tag det bare; min dreng,« tog han det og gik.

Lad os se, hvordan huse og gårde er orienteret. Jernalderens huse, der sjældent var over 15 m lange og 4-5 m brede, lå altid øst-vest for vindens skyld. Denne orientering har det jyske landbohus stort set beholdt siden, også i Vestslesvig. Da man begyndte at bygge staldfag til huset, føjede man dem til østerenden, antagelig for at undgå at åbne vestgavlen mod blæsthjørnet.

Jo længere man kommer vestpå i Jylland, jo mere retter man sig efter denne gamle byggeskik. Derimod er man i jyske købstæder i de senere år gået over til at benævne de større udfaldsveje til omegnens nabokøbstæder – ikke som før efter den retning, de går, men efter den købstad, de går til, f. eks. Oddervej, Horsensvej, Skanderborgvej, Silkeborgvej, Viborgvej, Randersvej og Grenåvej. Det er måske praktisk, men et brud på dansk tradition, og forhåbentlig skal det ikke fortolkes som et tegn på, at orienteringssansen er ved at degenerere i Jylland.

En tysk flygtningeskæbne

Af Helene Moltke, Tønder

Efter anden verdenskrig blev Danmark invaderet af 200.000 tyske flygtninge, som blev fordelt på 350 større og mindre lejre ud over landet. En af de mange lejre var Eksercergården i Tønder.

På den tid var hadet til nazismen og al dens uvæsen af mange blevet overført til enhver, der var tysk, og der spurgtes derfor: »Skal vi i det hele taget hjælpe de tyske flygtninge?«

Den danske flygtningeadministration oplevede, at der var kræfter i det danske folk, der var rede til at hjælpe. De mere end 1200 tyske flygtninge, som fik 1 ½ års ufrivilligt ophold bag pigtråd i Tønder fik her en forstående ledelse i oberstløjtnant Oldfeldt og overofficiant Marquardsen. De forstod, at disse hjemløse var medmennesker, og de forsøgte at skabe tålelige forhold i lejren. Nemt var det ikke, for pladsen var begrænset, pengemidlerne små, og rationeringen måtte der tages hensyn til. Men på trods af alt dette lykkedes det at give flytningene en nogenlunde god tilværelse.

At den vanskelige situation på Eksercergården klarede skyldtes dog ikke udelukkende udefra kommende hjælp, men nok også de positive kræfter, som endnu fandtes i nogle af de tyskere, der havde måttet forlade alting og dog havde overskud til at hjælpe andre.

At forlade alt, være uden hjem, uden midler, een af tusinde til fods ud ad en landevej, hvor marchen endte bag pigtråd i et fremmed land, hvordan kunne det klares? Spørgsmålet kan kun besvares af dem, der har oplevet det.

Som medlem af det stedlige kulturudvalg, som havde Eksercergården som sit område fra september '45 til februar '47, besøgte vi – forsynet med pas – de enkelte familier, som var villige til at hjælpe

med i arbejdet i skole og kirke. Bedst husker jeg en skovriderfamilie fra Baltikum, der bestod af skovrideren, dennes kone og datter og to tanter, der var mellem 70 og 80. De boede sammen med nogle mødre med børn i et rum. Den ene af de to gamle damer var kunstner i silhouetklip. Hende kunne vi hjælpe med saks og papir. Datteren, doktor i geologi, ønskede sig en blyant, og skovrideren ville gerne låne Martensens: Etik. Disse kultiverede mennesker var bogstavelig talt ribbet for alt for anden gang. Første gang måtte de flygte fra deres hjem i 1918, da russerne kom. Denne gang kom de hertil fra Østprøjsen med den øvrige flygtningeskare. Til trods for alle vanskelighederne havde de bevaret et lyssyn, som var opmuntrende for deres omgivelser og for os, som besøgte dem i deres elendighed og håbløshed, for hvad skulle der blive af dem?

Hver gang, vi besøgte dem, var det dem, der gav os noget og ikke omvendt. En dag sagde skovrideren, at han nu havde fundet ud af, hvordan dette liv bag pigtråd kunne klares: »Nur keine eigenen Wünsche haben.« Kun give, ikke kræve. Det var problemets løsning, og han fortsatte: »Ich habe Wunder erlebt.« Nu var han og hans familie et under for os.

En af de gamle damer sendte mig nogle digte, som gengives her i fri oversættelse:

AT GIVE

I dette liv
er målet: giv.
Kærlighed, godhed og gaver
og hvad ellers du haver –
alt må du yde
før du kan nyde.
Gaver, som du vil skænke
uden på gengæld at tænke,
vil dig da givende lære,
hvor glad du kan være.

MISTET, MEN EJ FOR BESTANDIG

Sig ikke, at du har mistet dem, der gik forud.
De er for evigt at finde i hvilen hos Gud.
End er de hos dig, skønt ikke du har dem for øje.
tænk på de glæder, hvorved de nu sig fornøje.

Du er en fremmed, men de har fundet et hjemsted.
Hvad her du lider af smerte skal hist forvandles til sundhed.
Se, de venter dig alt ved evigheds porte,
salige er de og evig umisteliggjorte.

SIDENHEN

Lidelsens kalk er bitter, en besk medicin.
Sidenhen lærte man, at man drak lægende vin.

Smerteligt er det at føle et sønderknust hjerte.
Sidenhen takker man Gud for den lutrende smerte.

Vingårdens ejer øver med kniven sin rugt.
Sidenhen bærer hans vinstok des rigere frugt.

Lær os, o Herre, i nattemørkt gru og al pine
stille og tillidsfuldt sige de ord: vi er dine.

(M. Stoll 1946)

Englen

Af Preben Thomsen, Møgeltønder

Jeg er en af dine ældste tjenere.
Derfor kommer jeg til dig
Herre
for at tale med dig om det
som ligger alle dine tjenere på sinde.
Når du har sendt mig
er jeg gået i lydighed
i blind lydighed mod dit ord.
Vi frygter dig alle
og derfor har vi adlydt dig i blindhed.
Men det er som om vore øjne er blevet seende.
Det er ikke bare mig
der ser klart
men alle dine tjenere
Herre
Hvad er det for en plan
du vil udføre i nat?
Hvad er det
du vil sætte igennem med dine tjeneres hjælp?
Jeg som er en af de ældste
kommer til dig for at spørge
hvad det er
du står i begreb med at gøre
Herre.
Du som ene af alle kender alle ting
ja Herre
du som har skabt alle ting!

Vi adlød dig blindt da du skabte.
Jeg bredte på dit bud lyset over himlen
tændte solene
og stjernerne i de endeløse dybder.
Og det frydede mig at gøre
som du bød.
Jeg så skønheden i dit værk
jeg forstod visdommen i dine handlinger
da du skabte.
Også da jorden blev til på dit bud
var jeg glad som du selv.
Den dansende klode som du svøbte i lys
og gav sin faste bane
omkring solens varmende midtpunkt
var en fryd for dine tjeneres øjne.
Også menneskene glædede vi os over
da du bød os at sætte dem ind
i livets vekslende løb.
Vi så dem som billeder på dig
og næsten lige med os.
Men i een ting har de ikke lignet os.
De har ikke lydt dine bud.
Du har givet dem urimelig frihed
Herre
og nu
ja du ved det godt
nu er de på flugt fra dig.
Derfor har du besluttet i din visdom at gribe ind.
Men jeg kommer til dig med en bøn fra os
som altid har været dig lydige:
Lad os ikke være dine tjenere i denne plan.
Spar os Herre.
Hvis du sendte os for at straffe dem
ja for at udrydde dem

som lever af at gøre oprør mod din vilje
så kunne vi forstå dig.
Men du sender os i nat
for at vi skal synge lovsange
fordi du giver din egen søn til fals iblandt dem
der dyrker sig selv som guder.
I lydighed mod din vilje har jeg været blind.
Men nu kan jeg se.
Jeg kender den verden
som du skænker din søn til.
Derfor frygter jeg
Herre
at du for første gang handler i blindhed.
Du sendte mig til hende
den kvinde
som føder ham i nat.
Jeg kom til den lille landsby
hvor hun bor
og gik gennem gaderne i håbet om
at møde mennesker
om så bare nogle få
der kunne give mig tro på
at mit ærinde ikke skulle være forgæves.
At der ville være mening i
at du gav dem din søn.
De er fattige i hendes by.
De bor i huse
der er klinede af ler og snavs
og de selv
menneskene
er ikke længere som billeder på dig.
De ligner deres huse.
Det er snavset
der holder dem oprejst.

I deres fattigdom kæmper de mod hinanden.
Da de opdagede
at hun var med barn
fandt de en begrundelse for deres had til hende
som var den eneste i byen
der havde ærefrygt for dig.
Og hendes uskyld kaldte de uvidenhed og dumhed
og i deres angst for hinanden dømte de hende.
De ville have stenet hende efter loven
som de kalder din lov
hvis jeg ikke havde forhindret det.
Men jeg udnyttede deres angst.
Den angst
de nærer for hinanden.
Den frygt
hvormed de dømmer hinanden.
Jeg lod dem falde over hinanden
og de sparede hende.
Hun stod sin tid igennem og er nu
på et æsels ryg
med sin mand som driver nået frem
til en anden lerbob af elendige huse
hvor du ønsker
at din søn skal fødes.
Men tror du
at der er et eneste af disse snavsede huse
i den fremmede by
der har åbnet sine døre for at tage imod hende?
Nej.
Nu ligger hun i en stald på et leret
fugtigt gulv
og græder af smerte.
Hendes mand står hjælpeløs
rådløs

mens han følger hendes veer
og tigger hende om ikke at skringe.
Således vil du
at din søn skal blive til i en verden
som ikke tager imod ham.
Og os vil du sende ud for at prise din gerning.
Du har befaleet os at synge om din fred på jorden.
Men for hvem skal vi synge?
Dine tjenere har spurgt sig selv
om du overhovedet kender menneskene
som du selv har skabt.
Hvor skal vi finde det menneske
for hvem det vil have betydning
at vi synger om fred
din fred?
Menneskene vil ikke fred.
Ingen af dem.
Hverken de fattige i deres huse af ler og snavs
eller de mægtige
der kalder sig konger
eller kejseren
som kalder sig Gud.
Ja han ikke bare kalder sig Gud.
Men han er det.
Han har formået at bruge den angst
som de nærer for hinanden
og opbygget sin magt derpå.
Hans guddommelighed er deres had til hinanden.
Du er ikke længere Gud på jorden
det er han.
Han hersker over dem ved at lade dem
kæmpe imod hinanden
ved at lade dem dyrke deres eget had til freden.
Han styrer sit mægtige rige

ved at lade krige holde liv i hadet.
Krige mellem race og race
krige mellem folk og folk
krige mellem stamme og stamme
krige mellem frie og slaver
krige mellem nabo og nabo.
Krige mellem mand og kone.
Krige
der næres af misundelse og had.
Krige
der næres af angst.
Den angst
som en dag vil få dem til at udrydde sig selv
og finde fred i døden.
For døden er menneskers fred.
De andres død
som er deres egen.
Og til denne verden sender du din søn
og os
for at vi skal prise
hvad du gør.

Jeg forstår dig ikke
Herre.
Du er urimelig i din blinde tålmodighed.
Hvorfor vil du indhente dem
der flygter fra dig?
Dem
der dyrker sig selv som guder.
Lad angsten være deres Gud!
Lad angsten fortære dem!
Kald din søn tilbage!
Du svarer mig ikke
Herre.

Skal din tjener da fortælle dig
hvordan det vil gå
når pigen har født ham i nat
og vi har sunget om din fred?
De vil ikke tåle din søn
de vil hade ham
de vil gøre deres had og misundelse
til et våben af selvretfærdighed.
De vil ikke finde sig i hans kærlighed
fordi han vil blive den eneste iblandt dem
der nogen sinde har elsket
været kærlighed
som du.

Og derfor vil de skaffe sig fred for ham
og for dig
ved at slå ham ihjel som en forbryder.
Hvis du lader ham føde i nat
vil hans lod iblandt dem åbne dine øjne for
hvem menneskene er.
Vi råber til dig
Herre:
Lad det ikke ske!
Kald ham tilbage
og send ikke os til den klode mere!
Lad menneskene være alene
overlad dem til sig selv!
Lad dem fortære hinanden!
Du har vendt dit ansigt fra mig
Herre.
Du ser ikke på mig
du svarer ikke.
Jeg er ikke kommet for at gå i rette med dig.
Men alle dine tjenere spørger dig:

Hvorfor vil du skænke det største i himlen
til al den elendighed på jorden?
Hvorfor giver du din kærlighed
som en gave til menneskenes had?
Hvorfor?
Du vil ikke svare.
Du vender dig imod mig
og ser på mig
Herre.
Du græder.
Så har hun født ham.

Nu er din vilje sket.
Dine tjenere skal lyde dig.
Vi skal synge din pris på jorden
lovsynge din fred.
Der ligger tre sultne hyrder
på en mark uden for byen.
Måske vil de høre vores sang
og begribe en smule af
din urimelige kærlighed.
Tilgiv din tjener
Herre
som først i dette øjeblik
begynder at forstå
din endeløse visdom.

Pris til Peter Seeberg

Af Thorbjørn Heick

Tale ved uddelingen af Sprogforeningens litteraturpris på Folkehjem, Åbenrå, den 4. juni 1982, v. Thorbjørn Heick, Tønder.

I sprogforeningens litteraturprisudvalg har vi, i de fem år vi har virket, hele tiden haft et øje til Peter Seeberg, den mærkelige jordbundne og foruroligede sønderjyde, der forbinder det at arbejde som museumsmand med det at arbejde som forfatter og for forfatterne så det på afstand kunne se ud som om det var mindst to mennesker.

Samtidig spænder han som forfatter vidt, har skrevet både romaner, noveller, skuespil og filmmanuskripter. Bidrag til Sprogforeningens almanak er det også blevet til, for Peter Seeberg vil gerne ud til folket, det folk han er rundet af, og til det enkelte menneske, hvis eksistens og vilkår han solidariserer sig med og søger at give udtryk for i det han skriver.

Han er ikke romantiker på den måde, at han forsøger at forskønne tilværelsen gennem det han skriver. Den er skøn nok i sig selv. Han vil være realist og forsøger at skildre tilværelsen som den er, hvor hvert menneske har sit eget liv, men hvor der dog er en stor sammenhæng. Dette eget liv, og denne store sammenhæng, som det eget liv ofte kun aner eller blot er udtryk for, er det kunstnerens opgave og kald at give et kunstnerisk udtryk for.

På den måde er Peter Seeberg romantiker. Han tilhører som vi alle den epoke der kaldes nyere tid, hvor sammenhængen er gået tabt, og hvor forandringer i det skjulte ofte er længe på vej før de slår igennem. Kunstneren, i hvert fald en Seeberg, registrerer denne sammenhæng og disse forandringer og arbejder med at omsætte disse sansninger i et sprog, der både hænger sammen i sig selv og altså er en verden for sig selv, og som samtidig har en åbning i sig, både overfor vilkårene og overfor tidens foranderlighed og uforanderlighed.

Når Sprogforeningen har oprettet en litteraturpris, så er det fordi vi mener, at grænselandet med dets sprog, med dets historie og natur må kunne give næring til kunstnere, der er fortrolige hermed. Det kan enhver egn i Danmark vel, men der er noget særligt ved grænselandet, hvormed grænselandet, grænsesindet, vil kunne give bidrag til den samlede danske og europæiske kultur.

Og hertil kommer også, at grænselandets mennesker har behov for kunsten, fordi det at vi er os vores nationalitet bevidst og kan have sine dårlige sider. Det kan tendere imod horisontindsnævring og nostalgi. Nostalgi er et udbredt ord i disse år, det betyder vel en sentimental hjemlængsel til barndommens land og til det samfund som har ændret sig så enormt de sidste 30 år. Den der er nostalgisk bliver ikke digter. Man kan i hvert fald ikke skrive kunst på nostalgi.

Det at Peter Seeberg først i sine senere år i sin kunst har kunnet vende tilbage til grænselandet er måske udtryk for, at han som så mange andre først har måttet igennem en nostalgisk periode og derfor har måttet skrive om andet end om grænselandet. Man kan i hvert fald fra og med det tidspunkt, hvor Peter Seeberg måtte formulere sig i en tale på Dybbøl i anledning af 50-året for genforeningen, sige, at da begyndte der at ske noget. Peter Seeberg havde næppe selv bedt om at måtte tale dengang, men var blevet indbudt til det og måtte derfor prøve at formulere sig i den situation.

Det blev til en tak for genforeningen, men den kunne hans og følgende generationer kun mindes, fordi andre mindes. Og denne direkte erfaring har efterhånden ikke så mange. Derfor måtte 50-året blive et farvel til genforeningen, ligesom det mange steder blev et

farvel til afstemningsfesterne i forsamlingshusene. Det vakte opsigt, undren og hos nogle harme, da det blev sagt. Men Peter Seeberg måtte konstatere, at nu var genforeningen sket. »Håbet er sket fyldest. Drømmen er landet iblandt os. Men nu jubler vi ikke så meget mere,« sagde han bl. a. Og det sagde han, fordi han dengang i 1970 mente, at vi ikke kun skulle sige farvel til genforeningen, men også til historien. For som han sagde i 1970: »Der er allerede sket for meget, vi ønsker ingen historie mere. Vi beder om tid, tid til at tænke os om, tid til at ændre, tid til at fortryde.« – Dette fandt vel også udtryk i romanen »Hylder« der kom i 1970, hvor der anes et omsving fra tomhed mod fylde.

Denne tid har Peter Seeberg nu fået i foreløbigt 12 år, og denne tid har givet anledning til, at sønderjyske temaer er kommet frem i forfatterskabet. Men det måtte ske indenfor et litterært livtag med historien i en større sammenhæng, i 70'ernes to første novellesamlinger, som i hvert fald jeg finder knapt så afklarede som den tredie »Om fjorten dage« der kom i fjor, og som er den direkte anledning til Sprogforeningens litteraturpris.

Titlerne på de to første af 70'ernes novellesamlinger er, som alle Seeberg titler, meget sigende. Den første hed »Dinosaurusens sene eftermiddag«, og beskæftiger sig med en periode, en epoke, i vor klodes første tid, en overgangstid som vor. Den næste samling, fra 1976, hed »Argumenter for benådning«, et udtryk for en bøn og et håb om at denne overgangstid ikke må blive en undergangstid.

Og så hedder den tredie i rækken altså »Om fjorten dage«. Den beskæftiger sig med de sidste tusind år af Europas historie, den periode hvor et nyt åndeligt klima slog igennem, – ikke på én gang, for »et nyt vejr slår ikke med det samme igennem med sine virkninger«, som Seeberg siger i et lille stykke, der hedder »klima«. På turen op igennem historien gør Seeberg pludseligt et længere ophold og beskriver i elleve noveller en sønderjysk landsby og dens mennesker i november 1927, en stationsby. Det er især disse noveller vi er optaget af. Men også af den sammenhæng de er sat ind i i bogen og i hele forfatterskabet.

Inden denne foreløbigt sidste bog, men måske kommer der en om 14 dage, hvis vi får og giver os tid til det, for digteren har fundet sit sted, nemlig der, hvor fuglene synger hver tusinde år. Men, altså inden bogen »Om fjorten dage« kom i 1977 et filmmanuskript på 60-års dagen for »den 12.-17. november 1917«, som manuskriptet hedder. Filmen er af økonomiske grunde ikke blevet til noget, selv om alt vist nok er klar til den, og selv om tiden rider hurtigt og der nu er gået fem år, så er det måske alligevel stadigt muligt at komme 65 år tilbage i tiden på filmstrimmel i den landsby. Men i ordbilleder har Peter Seeberg fastholdt disse dage i 1917, hvor der ikke skete noget særligt, udover at en ung mand kom hjem på orlov og så alligevel tog tilbage til fronten igen, ikke af nationale grunde, men af familiens religiøse grunde, et ikke ofte hørt tema.

Og i 1978 kom romanen »Ved havet«, der med minutangivelse beskriver en sommerdag på Rømø, i en tone der går tilbage til Seebergs første bøger omkring 1960, men med mere fylde i naturbeskrivelsen.

Sådan får naturen og historien, mennesket og tiden mere og mere fylde, også der hvor der tilsyneladende ingenting sker. Vi byder dig i dag, Peter Seeberg, velkommen tilbage og velkommen frem, og når nu Sprogforeningens formand overrækker dig vor litteraturpris, så skal du vide, at den er indstiftet som en anerkendelse og som en opmuntring. Og så vil du selv få ordet.

En takketale

Sprogforeningens Litteraturpris blev i 1982 tildelt forfatteren Peter Seeberg. Ved overrækkelsen den 4. juni 1982 på Folkehjem i Åbenrå sagde Peter Seeberg:

Ærede forsamling og især kære venner! Det er meget overvældende at stå i Folkehjem i portrætgalleriet og se alle jer, der er til stede her, – min bror og hans kone, Bøgh Andersen, Åge Bonde, Karen Else, alle mine sønderjyske forfatterkollegaer, – det er næsten for meget af det gode, – alle jer, som jeg har kendt nu i en snes år, og alle jer, som jeg har levet sammen med hele mit liv. I Midtjylland går der en historie om en 70-års fødselsdag. Broderen til den 70-årige rejser sig op. Han har aldrig sagt et ord ved nogen festlig lejlighed, og han står og vakler et stykke tid, og så siger han: der er nogen, der siger, at der kommer en tid, hvor at man skal sige noget. Og så venter de meget længe. Og så siger han: den tid er ikke kommet endnu!

Det har jeg aldrig kunnet sige. Fra jeg har været ganske lille har jeg været et talende menneske, ved enhver lejlighed, også for meget talende. Og hørende til en talende familie, min bror hører til dem, min far var en af dem, min anden bror var en af dem, min bedstefar var en af dem, min farbror var en af dem, og i dag, når jeg ser ud over

skaren af den familie, som opstod af min fars familie, så må jeg sige: de var allesammen talende og mange af dem skrivende mennesker og er det den dag i dag. Det er noget mærkeligt noget, men hvis jeg skal sige noget om min barndom, så var det her i Sønderjylland, hvor man fra ganske lille erfarede, at det var noget værd at kunne fortælle noget. Og det var mange forskellige ting. Alt kunne fortælles. Der var ingenting, der var uinteressant, bare det kom i den rettes mund. Jeg har ligget sindsyg misundelig, aften efter aften, over at mine forældre skulle have den ære at høre Niels Juhler fortælle nok engang om det at være kejserlig gardergrenader i Potsdam og rejse med toldtasken ind til det kejserlige slot i Berlin. Misundelig fordi vi netop skulle gå i seng 10 minutter før Niels Juhler kom. Latteren var ikke høj, men intensiteten var stor. Det var sådan et par timer hver eneste aften.

Min mor var kritisk over for dem, der kunne sige så meget. Senere i hendes liv har jeg fået mange ting at vide af hende, som jeg ikke troede at noget menneskeligt miljø overhovedet ville rumme, at de ville tale sådan om andre, være så åbne omkring andre menneskers og eget liv. Men hun var kritisk. Hun syntes, at vi Seeberg'ere snakkede for meget, og vi snakkede hele vores tid og hele vores liv hen og der var ingen hold i det. Det var den side af sagen, og jeg har altid måttet vedkende mig min vidtløftighed. Over for den står min anden arv fra min mor, det som jeg håber at kunne leve op til: rigorisme og præcision i sproget.

Der var noget, man lagde mærke til, når de voksne talte sammen om værdier. Når man overhovedet skulle forsøge sig frem i denne verden, hvad der betød noget og hvor jeg synes, at den sønderjyske kultur skiller sig ud fra det, der ligger nord for Kongeåen, så var det hele følelseskulturen. Det blev mere og mere påfaldende for mig, at det ikke var nogen skam at ytre sine følelser, der hvor jeg kommer fra, men der hvor jeg bor nu, der er det næppe tilladt selv i 1982. Der kunne man i Sønderjylland sige, ikke blot at man havde haft det »glant« eller at man var glad for hinanden, at man var »glaj ved det« og det var naturligt, men der kunne man sige om en stor mand – og

det var jo naturligvis de sønderjyske høvdinge – »han er så bevæget« og opfatte det som den højeste kvalitet langt over alle de andre raffinerede, taktiske, demagogiske egenskaber – han er så bevæget. Det at han ikke kunne stå for sine egne ord og at de faldt i god jord hos de andre, at det betød noget, at de var hentet ud af et stort omfattende værdisystem, det var noget værd. Den opdragelse, som er kommet derigennem ved at høre andre bruge sproget mundtligt og høre diskussionen om, hvad der er noget værd, den kan aldrig kaldes tilbage. Og selve de ting, som ligger i selve dialekten, forfølger en ind i det møjsommelige arbejde det er, når man som enhver sønderjyde fra nord eller syd for grænsen skal ind i det rigsdanske, som vi jo aldrig lærer tilfulde, aldrig. Vores ordforråd er ringere end deres, som er født på Amager, og vores syntaks er ikke altid så lovformelig, som den skulle være. Men selve arbejdet, det at skulle lære sig dansk, det er måske en del af selve den digteriske tilskyndelse. Jeg er ikke en første-generations digter. Min far var selv digter, og han er et interessant eksempel, fordi han skrev både på tysk og på dansk og på sønderjysk. Han skrev forfærdeligt på tysk, som de senromantiske digtere fra 1860'erne og 70'erne. Han skrev mådeligt på rigsdansk, aldrig senere end Ludvig Holstein, det vil sige fra hans eget fødselstidspunkt. Og han skrev strålende og befriet og frit når han skrev på sønderjysk. Muntert om sit eget miljø sammen med alle de andre gode dialektdigtere fra 1920. Han var bedst på sønderjysk, og da må jo enhver sønderjysk forfatter spørge sig selv, om vi ville være allerbedst, hvis vi skrev på sønderjysk. Jeg er bange for, at jeg er en af dem, som må sige: det ville jeg vist ikke kunne være mere. På den måde er jeg blevet en sproglig udlænding for mig selv.

Det som vi oplevede og som man jo bedst kunne nå frem til at kende nærmere i dag ved at støve igennem alle aviserne fra '20erne og '30erne og '40erne med dertil hørende forklaringer, det som vi oplevede, det har, synes jeg, vi allesammen, os der kom fra Sønderjylland, behandlet med en vis diskretion og en vis distance. Jeg oprettholdt indtil 1966 den absolutte bestemmelse, at jeg aldrig ville skrive om min barndom, kun undtagelsesvis og som lejligheds læsning, og

jeg har ikke opgivet at fastholde, at det sidste, jeg kommer til at skrive, det er erindringer. Og de bøger som jeg i de senere år har skrevet, og hvor jeg har nærmet mig de egne, jeg er opvokset i, er jeg i grunden ikke kommet til i erindringen, men i et forsøg på at gøre noget, der var mere omfattende end at erindre. Da jeg i 1974 havde forestillet mig, at jeg skulle skrive en bog, som var en novellesamling, så kan jeg da sige, at en af de formelle tilskyndelser, der overhovedet var til denne bog, dens første afsnit, det var Sprogforeningens Almanak. De nekrologer, som jeg fra min barndom havde læst i Sprogforeningens Almanak og så senere i 40'erne og 50'erne og 60'erne har brugt som akkompagnement når jeg slog op på højvandtabelerne for Havneby på Rømø, eller hvad det nu var, for det var jo nødvendigt at have dem, når man har et hus på Rømø, – at man læste disse eksemplariske, næsten græsk-arkaiske minderuner om de store høvdinge og de store dronninger i Sønderjylland, der var der med deres ovale billeder foroven, – det var en af hovedinspirationskilderne i det afsnit i »Dinosaurussens sene eftermiddag«, som hedder »Nekrologer I«, og hvor jeg prøvede på at skildre mennesker i en slags vulgær form, hvor ingen regnede med at det var litteratur, men hvor der alligevel sniger sig store strømninger igennem, store bevægelser, og udtryk, som kan virke nedslidte, men som alligevel siger noget om menneskene og dem der skriver. Og ikke mindst portrætteret af den gamle 90-årige gårdmand, der er død, det er et direkte forsøg på at leve op til storslåetheden, omend i en ironisk form, storslåetheden i nogen af portræterne af høvdingene i Sprogforeningens Almanak.

»Ved Havet«, som er lokaliseret til Sønderjylland, til Rømø, er ikke nogen sønderjysk bog, sådan som den næste bog, som er givet den Sønderjyske Litteraturpris, siger det er ikke nogen sønderjysk bog. Jeg har blot prøvet på at nærme mig et bestemt område på dets egne betingelser. »Ved Havet« er en meget gammel drøm, som går helt andre veje. Det var ønsket at lave et stort maleri, abstrakt, men samtidig har det en legitimering, som ikke skyldes nationale følelser, men den kendsgerning, at min mor i 1890'erne følte en frihed ved sammen med sin plejemor at drage med sejlbad fra Ballum til Rømø,

og at jeg i hele min barndom har fået at vide, at Rømø var frihedens sted, der blev man sund og rask. Jeg husker endnu, da vi i 1929, rejste derover sammen, og jeg løb hele strækningen fra Kongsmark til Havneby – der skulle vi besøge den gamle plejemor, der var på kvindeforeningens plejehjem – da havde min bror taget et billede af Hoptrup højskole, og der ser man klitterne på Rømø og Hoptrup højskole indkopieret i det samme billede, det var en sensation for familien i mange mange år. Rømø, hvor jeg endnu husker da jeg var 4 år gammel, denne lange tur i lyngen blev en drøm for os, fordi min mor havde været der, og det var en frihed, at en kvinde fra Flensborg med en lille pige ved hånden, kom derover, der blev mulighed for at komme ud. På samme måde som det var en drøm at stå i Vojens da jeg var 9 år og se det blå tog køre sydpå, og man sagde: du vil med. Eller se dannebrogene ved Sdr. Vilstrup strand i sommerhusene sige: du må i et sommerhus. Det var drømmen om en levende måde, et væsen mere ved solen og ved lyset og ved havet. Det var baggrunden, og derfor blev det muligt at skrive om Rømø på denne måde. Det er ikke en historie om Rømø, det er en historie om stranden og havet og de mennesker, der er der i dag.

Og på samme måde blev tilnærmelsen til Sønderjylland i novelle-samlingen til på følgende måde, og jeg skal også nævne de mangler, der er. Jeg havde den drøm, at jeg ville skrive en bog om hvert 17. år inden for 7 gange 17 år, 119 år, og det tidspunkt, jeg beregnede det efter, det var 1893, den 18. maj, hvor min far var født og min bedstefar var i Metz som ulan. Det har jeg aldrig fået noget at vide om, det ville jeg vide noget om, ud fra en stor og vanvittig påstand, at man kan erindre noget, som man ikke ved noget om. Det mente jeg kunne være en måde at skrive på på ny. Og så talte jeg 17 år tilbage og så kom jeg til 1876 og ville gerne skrive om Evald Tång Christensen derude og hente folkeviser. Og så kom jeg tilfældigt forbi et foto-galleri på Elbchaussee i Altona, og de havde en udstilling af engelsk fotografi før 1870, og der blev den historie, som hedder »I middagsstilheden« til. Den handler om et portræt, som Hiller og Adamson har lavet i 1850'erne. Nu havde jeg 1859, 1876, 1893, så nåede jeg til

1910, og det foregik i Udine i Norditalien i begyndelsen af balkan-krigen, og det blev ikke godt og så standsede jeg og det næste skulle så være 1927 og det næste 1944, og så vidste jeg, da jeg nåede til at forestille mig, jeg skulle skrive om 1944, så vidste jeg, det hørte ikke med til den række. Der skete et eller andet som skal tages op på en anden måde, og så kunne jeg ikke passere over til 1961, jeg var nødt til at lade denne periode ligge og nåede først frem til 1970'erne i den lille historie omkring den pensionerede jernbanemand. De andre perioder havde jeg ikke selv nok forudsætninger til at sætte ind i en række, og så begyndte jeg at skrive om 1927. Da var jeg 2 år gammel, og det er ikke min landsby, jeg har prøvet på at skildre. Det er stationsbyen Vojens, som vi hadede og foragtede som pesten som barn. Dermed har jeg prøvet på at opfylde en del af mine litterære programmer, nemlig prøve på at afvinde et miljø, som man intet har tilovers for, mulig klang. Og de personer som er skildret i bogen, kender jeg personlig ingenting til før jeg begyndte at skrive bogen. Det er fiktioner. Nogen har naturligvis arme og ben hentet fra min barndoms miljø, sammenblandingen af faktisk materiale og fiktivt materiale er uundgåelig. 1927 var jo valgt ud fra systemet, samtidig så var det interessant fordi det var den korte periode, Madsen Mygdal var til stede, og ham kunne jeg jo huske alt om fra min yderste barndom, der var ingen Stauning og de radikale, de myldrede frem i 1929 og fulgte min barndoms telefonpæle med plakaterne »Stauning eller kaos«.

Det var en måde at komme tilbage til Sønderjylland på. Men foruden selve det at opleve tidspunkter så var det også som bogen er komponeret et udtryk for den mani, som har fulgt mig og som jeg dårlig kan komme ud af som en ramme for min litterære virksomhed, nemlig at jeg gerne vil måle tiden, den lille tid, som bliver dyb og enorm, og den store lange tid, som vi kalder historien, som bliver til fraser og flowser. Det har været hensigten med de senere bøger, det har været det grammatikalsk, det har også været det »vue-mæssigt« at måle tiden og se, hvor den er rig eller hvor den i det mindste bliver rig i fortællingen, selv om der måske ikke sker så fantastisk meget.

Der er en historie i den, som angiver tendensen. Den er en drøm om en bestemt person, som min bror ville kunne identificere, og som jeg ville kunne give navnet på, og jeg ved ikke om det er rigtigt. Jeg ved ikke om det er rigtigt eller forkert, jeg har bare lavet et eller andet, den hedder »Angivelse af et tidspunkt«, men den handler om et menneske. Når jeg i dag er så lykkelig for at komme til stede her, så er det ikke for at gentage et farvel til historien, og det er heller ikke for at sige goddag til historien, men det er for at sige goddag til jer, der lever her i tid som os alle, i hver sin tid, brugende sin tid, på sit eget liv, på andres liv, fælleslivet i dettes specielle anliggender i det helt umistelige, i arbejde med sproget, med det danske sprog, som Sprogforeningen har som sit ideelle sigte og som jeg har som min livsnødvendighed. Jeg vil takke jer for, at I har villet tænke på mig. Jeg vil altid tænke på Sprogforeningen, for ingen steder har jeg betalt så ringe et kontingent for at være livsvarig medlem. Jeg vil meget gerne betale det dobbelte. Jeg synes det er uhyre vigtigt, og jeg synes i modsætning til andre sprogmæssige initiativer, at Sprogforeningens initiativer er fuldstændig uden fordomme, det drejer sig om det danske sprog. Og i dette må vi støtte hinanden. Jeg vil ønske, at Sprogforeningen må få held til ikke bare at være, hvad den er, men vokse, at mange vil forstå, at uden vores sprog i dets stadige arbejde med sig selv, optagende fremmede elementer, der skal bearbejdes, så vi holder os sunde til stadighed, uden dette arbejde, er Danmark ikke ret meget for sig selv. Uden sproget ville Danmark blot være et teknokratisk borgerligt system af en eller anden art.

Min tak fordi jeg har måttet komme her. Jeg er glad for at være til stede, og jeg er glad for den frokost og den samtale, vi har haft i dag. Men frem for alt er jeg glad for at se alle jeres ansigter – undskyld jer, jeg ikke kender – jeg har været glad for at se alle dem, jeg har kendt så længe, men ikke har set så forfærdelig mange gange i de senere år. Tak.

MINDEORD

Peter Petersen Slipsager
Rødebro

Ridder af Dannebrog. 31. 7. 1889-31. 12. 1979. Født i Munkedam, Grønnebæk, Jels sogn, i et børnerigt og åndelig vågent hjem. Han måtte først gå i den tyske skole i Grønnebæk, men fortsatte på Hejls Efterskole, tog derefter landbrugsuddannelse hos onkelen Mads Lund, Lundgård i Københoved. I 1908-9 var han på Ollerup Højskole, i 1910-11 soldat i Vestpreussen, og derefter blev han elev på Ladelund Landbrugsskole. Med denne grundige landbrugsuddannelse og højskoleballast overtog han i 1913, kun 24 år gammel, Østergård på Nørre Hostrup Mark og giftede sig samtidig med Meta Marie Grangård fra Hellevad. Hun havde været på Sorø Højskole og tjent hos Mads Lund, Lundgård.

P. P. Slipsager måtte allerede den 4. august 1914 med i krigen, deltog i Marneslaget i begyndelsen af september, blev lettere såret og kom i fransk fangenskab. I 7 måneder måtte han arbejde hårdt i brændende sol i Saharas ørken, hvor der blev bygget jernbane mellem oaserne. Her i Afrika blev han fundet af professor Verrier og sendt til Aurillac-lejren i Auvergne i det sydlige Frankrig. Nu blev det til 4 års arbejde mellem højländets bønder, der blev hans venner.

I 1919 kom han over København tilbage til Østergård, som hans kone i de forgangne 5 år med flid havde passet, og så begyndte hans egentlige manddomsgerning: gårdens forbedring og deltagelse i egnens faglige og kulturelle arbejde. Der blev lagt tunge byrder på hans skuldre. I mange år var han formand for Sønderjydsk Kartoffelsektion, han kom i sognerådet, var i 20 år formand for Nørre Hostrup Forsamlingshus, 32 år i Egvad sogns Menighedsråd, sad i mange år i bestyrelsen for Menighedernes Sammenslutning for Sønderjylland og var i mange år formand for Aurillac-Fangernes Forening, som han ledede lige til sin død nytårsaftensdag 1979.

Han var en af landsdelens danske pionerer, som med sit faste ståsted i selverhvervet dansk kultur blev en fornem medarbejder i genforeningens tjeneste. I en personlig redegørelse, der findes på Landsarkivet, har han fortalt om, hvad denne livsholdning betød for ham i de 5 krigsår i det fremmede og om hans møde med det noble franske landsbyfolk og om den behandling, det franske folk gav sønderjyderne, noget, han aldrig blev træt af at pointere, ikke mindst efter sin sidste rejse som turist på slagmarkerne, i Paris og i Aurillac. I 1952 solgte han Østergård og flyttede til Rødekro.

P. Hansen.

Erik Boesen Stubbom

Gårdejer og agronom Erik Boesen, Stubbom, der døde den 14. december 1981, 69 år gammel, havde en lang og dygtig indsats i landbruget og dets organisationer bag sig.

Indtil han i 1948 overtog sit hjem i Stubbom havde han, efter endt uddannelse, virket som konsulent for Den nordslesvigske Landboforening i Rødding fra 1941.

Allerede fra 1949 blev han formand for Haderslev Amts Landboforenings regnskabsafdeling, fra 1956 i bestyrelsen for landboforeningen. Fra 1962 til 1976 var han formand og blev ved sin afgang udnævnt som æresmedlem. Fra 1966 var han formand for Fælleslandboforeningen for Nordslesvig og medlem af Jyske Landboforeningers planteavlsudvalg.

Fra mange sider blev der kaldt på Erik Boesens indsats, han har været formand for andelsmejeriet Fremad i Anslet, i bestyrelsen for Landeværnet og Sønderjysk Skoleforening og medlem af Aller sogneråd. Også som formand for Andelsbankens lokalbestyrelse i Haderslev, medlem af bankens repræsentantskab, i forretningsudvalget for Jyllands Kreditforening og som medlem af rigsretten har han ydet en god indsats. I en lang periode har han været formand for Haderslevkredsens Venstre og en overgang folketingskandidat for Sønderborgkreds.

Erik Boesens arbejdsindsats har været overvældende. Han har i sin gerning virket til alles bedste, uanset om det gjaldt store eller små forhold. Hans virke, der har været præget af indsigt, dygtighed og interesse, har altid været påskønnet og vil huskes lang tid fremover.

N. P. Bladt.

Hans Hinrichsen

Dyrkobbøl

Den 26. december 1981 døde en af landsdelens fremtrædende personligheder – Hans Hinrichsen, Dyrkobbøl – 75 år gammel.

Omend helbredet ikke længere var så godt som tidligere, skete dødsfaldet dog meget pludseligt, og for dem, der kendte Hans Hinrichsen, er det svært at forstå, at denne glade og stoute sønderjyde ikke længere er iblandt os.

Hans Hinrichsen, der var født på vesteregnen, blev i sin barndom og ung-

dom præget af de brydninger, der var gældende i Sønderjylland umiddelbart efter Genforeningen. En veludviklet nationalfølelse, flid og åbenhjertighed, parret med et for denne egnns befolkning ikke ukendt handelstalent førte naturligt til, at Hans Hinrichsen senere i livet overtog tillidsposter inden for vidt forskellige grene af det sønderjyske landbrug.

Hertil bidrog også den lærdom, Hans Hinrichsen i ungdommen havde indhøstet i pladser hos fremtrædende sønderjyske landmænd såsom Jørgen Gram, Gabøl, og Jens Hørlück, Skodborg. I samtaler langt senere i livet er han ofte vendt tilbage til de impulser, han her havde modtaget.

Hans Hinrichsen afsluttede sin praktiske uddannelse med et ophold på Gråsten Landbrugsskole og fungerede herefter i mange år som en respekteret bestyrer af flere ejendomme i Landbrugets Jordlovsudvalgs besiddelse.

I 1944 forpagtede Hans Hinrichsen den bekendte sønderjyske ejendom Trøjborg af Statens Jordlovsudvalg. I 1951 overtog han Trøjborg, som han på mønsterværdig vis drev indtil 1962. Heldige var de mange unge sønderjyder, som i hans Trøjborg-tid fik læreplads på Trøjborg i Hans og Kirstine Hinrichsens gæstfrie hjem, præget af deres store interesse og forståelse for ungdommens forhold.

I 1962 efter Hans Hinrichsens valg til formand for OXEXPORT afhændede han Trøjborg og købte i stedet for den mere bekvemt beliggende gård Dyrkobbel ved Gråsten, som han drev til kort tid før sin død.

Man kan ikke omtale Hans Hinrichsens landbrugsgerning uden samtidig at nævne hans store interesse for handel, som bragte ham vidt omkring, som gjorde ham til en naturlig gæst på mange kvægmarkeder, og som tillige gjorde ham til en særdeles dygtig leder af landbrugsauktionerne.

Af Hans Hinrichsens mange hverv var uden tvivl medlemskabet af OXEXPORTs bestyrelse og hans senere valg til formand for denne organisation et af hans kærester. Hans Hinrichsen overtog formandskabet i OXEXPORT på et tidspunkt, præget dels af store afsætningsvanskeligheder, dels af de tilstundende ændringer i handelsmønstrer fra levende slagte dyr til kød.

Som medlem af Det dansk-tyske Regeringsudvalg bidrog Hans Hinrichsen til løsningen af mange alvorlige afsætningsproblemer for slagte kreaturer i disse år. Mangen en tysk handelsdelegation og flere tyske ministre nød i disse år under besøg på Dyrkobbel Hans og Kirstine Hinrichsens legendariske gæstfrihed.

Da afsætningsforholdene senere i 1960'erne blev stadig vanskeligere, medvirkede Hans Hinrichsen sammen med andre af landbrugets ledende folk til de store opkøbs- og indfrysningssordninger for slagte kreaturer, som blev finansieret af Landbrugets Dispositionsfond, og som ikke mindst den daværende store sønderjyske studeproduktion nød godt af. Senere var han i spidsen ved afsætningen af fryselaugrene til østeuropæiske lande.

Hans Hinrichsen kom på denne måde i 1960'erne til at yde en langt større indsats for de danske kvæg- og kødproducenter end i almindelighed kendt, men som den fremtænkende mand, han var, indså han også, at Det europæiske Fællesmarked ville medføre stærke ændringer i handelsbanerne fra levende kreaturer til kød.

Inden for OXEXPORTs rammer gik han derfor naturligt i spidsen ved organisationens ændring med henblik herpå. Slagterier og handelsselskaber blev overtaget, således at OXEXPORT ved Hans Hinrichsens afgang i 1976 fremstod som en effektiv og moderne organisation, der var indrettet på afsætning af danske landmænds kødproduktion under de vilkår, som Det europæiske Fællesmarked bød. Det var derfor særdeles velfortjent, at han i 1976 belønnedes med udnævnelsen til Ridder af Dannebrog.

Da OXEXPORTs bestyrelse i sommeren 1981 besøgte Hans Hinrichsen på hans 75-års fødselsdag, var han efter et veloverstået hospitalsophold glad og godt tilpas. I en tale senere på dagen trak han forskellige linier op, linier, som i høj grad prægede hans frie livssyn og hans stærke ønske om at bevare en fri bondestand.

H. C. Schmidt.

Hans Mikkelsen

Hjerndrup

Først i februar døde gdr. Hans Mikkelsen, Hjerndrup, 80 år gammel.

I 1928 overtog han stamparcellen til den tidligere domænegård »Kjerulffs-minde« i Hjerndrup, som nu er overladt til en søn.

Foruden at varetage driften af den store gård, har Hans Mikkelsen kunnet overkomme en lang række betroede hverv. Ud over at have været formand for den lokale ungdomsforening i en årrække, har han i 14 år været formand

for Hjerndrup andelsmejeri og i Sønderjysk mejeriforenings bestyrelse i 12 år. Fra 1942 til 1948 var han medlem af bestyrelsen for Sønderjysk kvægavlssforening for SDM.

Hans Mikkelsen blev meget tidligt kredsrepræsentant for Haderslev Amts Landboforening, i 1945 blev han medlem af bestyrelsen, først som sekretær og fra 1956 til 1962 formand for foreningen. Han blev for sin lange og gode indsats i 1962 udnævnt til æresmedlem.

I 1947 var han med til at starte Haderslev Østeramts Andels-Maskinstation, som han i 25 år var en meget aktiv og initiativrig formand for. Også ved oprettelsen af Haderslev Landboauktioner i 1957 var Hans Mikkelsen en af de drivende kræfter og var dens første formand i mange år.

Hans Mikkelsen var meget udadvendt og fulgte til det sidste opmærksomt med i, hvad der skete omkring ham. Han var med sit venlige, men myndige væsen, vellidt i vide kredse og ingen gik forgæves, hvis de ønskede et godt råd.

N. P. Bladt.

Marinus Petersen Kollund

Den 7. februar 1982 døde vagtmester Marinus Petersen, Kollund, 87 år gammel. Han blev født ved Vejen den 17. oktober 1895. Marinus Petersen hørte til den gamle garde af gendarmere, der gjorde tjeneste ved Kongeågrænsen, nærmere bestemt ved Vester Vedsted, hvor han blev ansat 1. juli 1918 til 1920, da grænsen efter genforeningen blev flyttet mod syd til vor nuværende grænse. Marinus Petersen fik sin tjeneste ved grænsen i Rudbøl, indtil han blev forflyttet til Kollund i 1926 og var her til sin afsked den 31. oktober 1960. Han avancerede til vagtmester og passede trofast sin gerning og var kendt som en god kollega. Foruden sit arbejde var han kendt som en god og

festlig mand i sit hjem og i sin omgangskreds. Han var en naturelsker, der nød sine ture på tjenesten, han nød at pusle i sin have, der blev holdt mønsterværdigt. Han var en god fortæller, især når han kunne få lov til at gøre andre delagtig i sin store interesse for historiske ting, kirker, slotte eller historiske steder; så var han rigtig i sit es.

Sammen med sin kone, som han mistede i 1975, havde de et godt og gæstfrit hjem for deres familie og omgangskreds.

Det nationale var en naturlig sag for ham, opvokset som han var ved den gamle grænse. I mange år var han tillidsmand i Sprogforeningen, og som sådan var han en fast gæst hvert år i mange hjem, når Sprogforeningens almanak skulle afleveres og medlemsbidrag hentes. Som lokalpatriot var han i en del år formand for kommunalforeningen i Kollund, som han nidkært arbejdede for med, hvad her skulle gøres. Marinus Petersen blev en gammel mand, 87 år, men trods sin høje alder havde han den lykke at være åndsfrisk helt til den allersidste tid, han levede. Man vil mindes ham i Kollund som en god tjenestemand, et venligt og hjælpsomt menneske, der interesseret levede med i sin bys gøremål og i tidens spørgsmål.

Sven Gammelgård.

Børge Krebs Lange

Tarup

Børge Krebs Lange døde den 23. marts, 74 år gammel.

Umiddelbart efter afslutningen af den sidste krig meldte Børge Krebs Lange sig til tjeneste i Sydslesvig. Han havde en foreløbig ansættelse ved Stevns Høj- og Vinterskole, dog ikke med fuldt timetal, fordi han ville have tid til forberedelse med et arbejde i Sydslesvig for øje. Børge Krebs Lange kom hertil med gode forudsætninger. Efter afsluttet læreruddannelse ved

Gedved Seminarium i 1935 havde Krebs Lange virket som lærer ved en realskole, en efterskole, to højskoler og to børneskoler, og han gennemførte et årskursus i sang og musik ved lærerhøjskolen. Den 1. januar 1946 tog Børge Krebs Lange fat ved skolen i Tarup, hvor han var skoleleder til sin pensionering i 1975.

Børge Krebs Lange var sjællænder. Han besluttede at søge til Sønderjylland, og da det blev muligt at komme til Sydslesvig, tog han skridtet fuldt ud. Her blev det hurtigt klart, at Børge Krebs Lange var kommet for at bestille noget og for at stille sine rige evner til rådighed i det daglige skolearbejde og i det folkelige arbejde. Hvis han overhovedet havde ambitioner, var det at være til tjeneste, når og hvor der var brug for ham.

Børge Krebs Langes arbejde har sat sig spor i Tarup. I en landsby tæt ved storbyen lykkedes det at skabe en skole med noget af det bedste, som den lille skole indeholder. Det kan tidligere elever og deres forældre tale med om. Han sled i det folkelige arbejde som leder af det lokale sangkor. Og i Sydslesvig hørte Børge Krebs Lange til de positive kræfter, der gerne bidrog til at skabe fest og sprede godt humør.

Børge Krebs Lange tog Sydslesvig til sit hjerte. Og for mange danske i Sydslesvig, som kom i berøring med Børge Krebs Lange, blev han en trofast ven. Mange vil sørge ved hans død. Men vi vil bevare mindet om en ven, der var glad i sit virke.

Chr. Thorup Nielsen.

Cathrine Hunger

Åbenrå

En af de sidste dage i marts 1982 døde fru Cathrine Hunger, Åbenrå, i en alder af 88 år.

Gennem sin mand redaktør Hermann Hunger, der afgik ved døden 1971, var hun nøje knyttet til de gamle sønderjyske blade. Hermann Hunger var uddannet som typograf på Hejmdal og blev 1928 ansat som lokalredaktør for Flensborg Avis i Åbenrå. Mange er de kolleger, som før, under og efter den anden verdenskrig søgte råd og oplysninger hos ham om byen og egnen og om spørgsmål vedrørende Sønderjylland i det hele taget. Og var han ude for at hente stof, var hustruen altid behjælpelig med fra gamle årgange eller papirer at finde de ønskede oplysninger. Hun varetog bladets interesser, men også på anden måde var hun med i arbejdet for danskheden, ikke mindst da manden blev indkaldt til tysk krigstjeneste. Da Det unge Grænseværn startedes 1933 af Peter Marcussen, var hun med i arbejdet og virkede nogle år som amtskasserer. På forskellig måde gjorde hun en indsats for Ungdomshjemmet. Hun var med i Danske kvinders Beredskab og Det danske Lottekorps og var med til at modtage kz-fanger, som vendte hjem med de hvide busser. I en årrække var hun i bestyrelsen for Danske Kvinders slesvigske Forening, i årtier var det vist, og gjorde en stor indsats. Cathrine Hunger interesserede sig også levende for de sydslesvigske ferieborn. Mange vil minde Cathrine Hunger og den indsats hun og hendes mand øvede ud fra det smukke hjem på Kirkepladsen.

Datteren Anne Marie ledede i mange år den danske børnehaven ved Ejderskolen i Rendsborg og flyttede efter pensioneringen tilbage til Åbenrå, og her bor også sønnen, Herman, der har været ansat bl. a. på Sjælland, senere som undervisningsinspektør ved Statens Hørecentral i Århus, og nu er undervisningsleder i Åbenrå.

Børge Larsen.

Knud Hansen

Hejlsgård

Knud Hansen blev født juni 1897. Han var søn af afdøde landstingsmand Rasmus Hansen, Staunbjerg. Hans mor Ingeborg Hansen var søster til den kendte sønderjyske fører H. P. Hanssen, Nørremølle.

Knud Hansen var i sin rod nationalt og historisk interesseret, og var i ungdomsårene med i ungdomsforeningen, og det var vel naturligt, at han med sit grundtvigske livssyn fandt sit ståsted inden for de danske ungdomsforeninger. Han var i en årrække ejer af gården Staunbjerg indtil han i 1946-47 overtog Hejlsgård efter sin svigerfar, Knud Andersen. Han var i to perioder medlem af Hejls sogneråd, valgt af Venstre, ligesom han i flere år var medlem af Hejls menighedsråd. Også andelsbevægelsen havde hans interesse, var medlem af bestyrelsen i Hejls brugsforening og da man skulle oprette en ny afdeling af Andelsbanken i Kolding, fandt man ham også i bestyrelsen der. Hans udadvendte interesse førte til, at han blev medlem af bestyrelsen for Kolding Herreds Landbrugsforening, ligesom han i en årrække var i bestyrelsen for Kolding Højskolehjem. Endelig må ikke glemmes hans interesse da Skamlingsbanke Ungdomsskole skulle startes, også der var det naturligt at han var med.

Han døde midt i april og blev begravet på Hejls kirkegård tirsdag den 20. april 1982.

Henry Christiansen.

Jacob Kronika

København

Jacob Kronika, født 8. 1. '97 i Broager. Død 3. 5. '82 i København. Student fra Flensborg. Med i 1. verdenskrig. Redaktør af den dansksindede tyskskrevne presse i Sydslesvig '19-'31. De danske sydslesvigeres talsmand i Berlin 1932-45. Berlin-korrespondent for Dagens Nyheder (Nationaltidende), Svenska Dagbladet og andre blade, dansk bladkorrespondent i Bonn '49-'54 og '59-'60. Fra 1960 til '64 chefredaktør ved Flensborg Avis.

De tørre oplysninger om forløbet af Jacob Kronikas tilværelse er kun hovedpunkter i et liv, der med enestående intensitet koncentrerede sig om en indsats for dansk politik og danskhed syd og nord for grænsen. En københavner som undertegnede er ikke den rette til at skildre dette, der imidlertid nok tør antages at være læserne af »Sprogforeningens Almanak« velkendt. Derfor – på denne knapt tilmålte plads – nogle ord, om den betydning Kronika fik for os heroppe, i særdeleshed under krigen, hvor hans artikler i Dagens Nyheder-Nationaltidende, havde en enestående myndighed, og hvori han bl. a. med præcision forudsagde Danmarks besættelse den 9. april.

På Nationaltidendes redaktion, hvor jeg selv var medarbejder, så vi hen til Kronikas besøg som oaser i den ørken, hvori danske journalister vandrede rundt (Kronika har selv skildret vort samvær i sin bog »Midt i Fjendens læjr«, udsendt 1966). Det var modigt af Kronika at give os de oplysninger, han gjorde om de stormazistiske figurer, deres leben og forbryderiske planer, hvor om han som formand for den internationale presseklub i Berlin i de år, havde enestående informationer. Det var ikke bare kammeraterne på bladet, der nød godt af denne viden, som Kronika også sørgede for politikere o. a. fik passende del i. I den store sammenhæng er dette jo ikke væsentligt, men for dem, der var modtagere, betød det i denne dystre periode både vejledning og uforglemmelig trøst.

Der er gået mange år siden 2. verdenskrig sluttede, men Kronika slap aldrig sit tag i den tids oplevelser og erfaringer, han var sig i høj grad sit ansvar bevidst som et enestående historisk vidne.

Karakteristisk for Kronika, der var et dybt religiøst gemyt med et islæt af mysticisme i sin fornemmelse af tingenes sammenhæng og et menneskes ansvar, var, at han, som tiden gik i tankerne forstærkede sin egen skyld i forbindelse med den sataniske udvikling i det tredje rige, hans undladelses-synd var: ikke at have likvideret Hitler. »Tit nok havde jeg haft mulighed derfor«, sagde Kronika, for hvem Hitler var selve Antikrist.

Ingen var som Kronika – ingen lignede ham i stædighed og format.

Kate Fleron.

Hans Nielsen

Flensborg

Ved fhv. borgerforstander Hans Niensens død den 7. maj mistede danskheden i Sydslesvig en trofast forkæmper. Hans Nielsen, der blev 78 år, var en stærk personlighed og hans mangeårige indsats har sat sig dybe spor i grænselandet.

Hans Nielsen var opvokset i et dansk, flensborgsk arbejderhjem og han var hele sit liv præget af arbejderbevægelsen. Han fik en uddannelse som metalarbejder og sluttede sig tidligt til fagbevægelsen. I 1933 blev han medlem af Den slesvigske Forening – ikke blot for at dokumentere, at han var dansk, men også, at han ikke ville lade sit demokratiske sindelag kue af nazisterne. Han lagde ikke skjul på, at det nazistiske styre var ham inderligt imod, og da han fortsatte med at arbejde for, hvad han anså var ret og rimeligt, kom han ret hurtigt på kant med nazisterne. Det resulterede i, at han flere gange blev fængslet af Gestapo.

Efter 1945 gik Hans Nielsen aktivt ind i fagforeningsarbejdet på lokalt plan. Som forretningsfører for metalarbejderforbundet i årene 1950-70 var han med til at præge opbygningen af fagforeningerne i Flensborg-området, og han satte sig energisk ind for opnåelsen af sociale forbedringer.

Det var imidlertid som SSW-kommunerådsmedlem og senere borgerforstander i Harreslev, han blev mest kendt i den brede offentlighed. Det var i 1951, han for første gang indvalgte i kommunerådet, hvor han hurtigt blev et af de mest profilerede medlemmer. Gennem 22 år havde han sæde i kommunerådet, de sidste otte år som borgerforstander. Hans Nielsen havde en væsentlig andel i den betydelige udvikling, Harreslev kommune har gennemgået i denne periode. Det var ham, der sammen med stedets borgmester tog initiativet til at få etableret et større antal skandinaviske filialvirksomheder i kommunen forud for Danmarks EF-tilslutning. Derved forbedredes ikke blot beskæftigelsessituationen, men også kommunens økonomi. Anledning til dette initiativ gav lukningen af den gamle Kobbermølle-fabrik, hvorved flere hundrede arbejdstagere i kommunen blev arbejdsløse.

K. Grage.

Johannes Lund

Medelby

Den 23. juli 1982 døde fhv. gårdejer Johannes Lund, Medelbymark, efter længere tids sygdom. Han var kendt langt ud over sin by og sit sogn for sin aktive medleven indenfor alt dansk lige siden 1920.

Johannes Lund var født den 26. december 1904 og voksede op i et godt dansk hjem i Medelby, et af de bærende hjem i de vanskelige mellemkrigsår. Og ånden forblev den samme, da Johannes sammen med sin hustru Marie, født Jepsen fra Valsbølmark, kom til at drive den fædrede gård. – Der stod respekt om den måde, Johs. Lund drev sin gård på.

I 1963 havde han den glæde at kunne modtage Nordsjællands Fadderskabs vandrepokal for veldrevet landbrug. – På det tidspunkt var familien allerede flyttet ud på en velarronderet gård udenfor byen på Medelbymark, noget, han aldrig fortrød. – For et par år siden overdrog han ejendommen til sønnen Søren.

I 1948 kunne man i en af familien Lunds dagligstuer starte den danske skole i Medelby, og senere, da skolebarakken skulle rejses, stillede han grunden til rådighed. I en lang årrække var afdøde formand for den stedlige forældrereds og som sådan altid optaget af skolens velgående.

Men også det kirkelige og det folkelige arbejde havde hans store interesse. Igennem mange år deltog han aktivt i bestyrelsesarbejdet for SSF/V Medelby distrikt, og i Slesvigsk Kreditforening havde han i adskillige år sæde i bedømmelsesudvalget.

I mange valgperioder helt frem til 1970 havde Johannes Lund sæde i Medelby kommuneråd, og også her var han respekteret og agtet for sit arbejde.

Men Johannes Lund havde også andre interesser. Han var interesseret medlem af Historisk Samfund. Han havde sin faste plads i vor danske kirkesal, og ved folkelige og faglige møder i forsamlingshuset var han altid en interesseret og medlevende deltager.

Johannes Lund var, også i rent bogstavelig forstand, en rank skikkelse, en mand med meninger – og sine meningers mod!

Da han trak sig tilbage fra sit arbejde, hædredes han med Sydslesvigsk Forenings sølvnål – en beskeden men fortjent påskønnelse af hans livslange uselviske virke for det danske i vor hjemstavn.

Ernst Meyer.

N. P. Nielsen

Sønderborg

Den 5. august døde fhv. sognepræst i Højer N. P. Nielsen i sit hjem i Sønderborg få dage efter sin 97 års fødselsdag. Med ham er en af Sønderjyllands store mænd gået bort.

Det var ikke sunget ved denne sjællandske bondesøns vugge, at han skulle være med til at præge udviklingen i Nordslesvig efter genforeningen. Indtil han var ca. 25 år tog han sigte på at blive en dygtig landmand, og dertil uddannede han sig herhjemme og i udlandet; men efter højskoleophold – Frederiksborg og Askov – besluttede han sig for et universitetsstudium, og i 1920 blev han cand. teol.

I studieårene i København tog han ivrigt del i det grundtvigske studentearbejde og holdt forbindelse med højskolen samtidig med, at han blev dybt grebet af Sønderjyllands skæbne. Dertil bidrog, at han blev forlovet med Cecilie Eggert, enke efter forstander Eggert på Antvorskov højskole og datter af en gårdejer på Broagerland. I studietiden var han to gange på høstarbejde i Sønderjylland, og medens han i et par vintermåneder i 1920 var højskolelærer i Vallekilde, fik han og Cecilie lejlighed til at opleve afstemningsdagen på hendes hjemegn.

Allerede inden genforeningen var N. P. Nielsen blevet opfordret til at blive sognepræst i Vedsted sogn i Haderslev amt, og i september 1920 flyttede de nygifte præstefolk ind i Vedsted præstegård med Cecilies seks børn, som de nu var fælles om. Dermed begyndte 15 rige arbejdsår i Vedsted med et lykkeligt familieliv og med mange krævende opgaver. »Vi ville dele et dansk folkeligt og kristent menneskeliv med vore landsmænd i Sønderjylland, hvad enten de var danske eller tyske. Og vi oplevede, at alle i sognet tog imod os med tillid og venlighed«. Sådan formulerer N. P. Nielsen det selv i sin erindringsbog.

Det var altid præstegerningen, der var det primære; men for de to mennesker var den uløseligt knyttet sammen med et dansk folkeligt liv og med de opgaver, som det førte med sig. Det blev til arbejde i ungdomsforeninger, i Kirkeligt Samfund og med meget andet og desuden gudstjenester i andre sogne, hvorfra der kom bud efter Vedstedpræsten. Nævnes må også de meget festlige sommermøder i præstegårdshaven, der kunne samle over tusind mennesker. Problemer var der nok af. Det kunne ikke være andet for den, der skulle være den første danske præst efter 56 års preussisk styre. Men N. P. Nielsen løste dem på sin kloge, venlige, myndige måde. Hans fortid som praktisk landmand kom ham til gode i den daglige omgang med sognets beboere, og hans elskelige kone, der jo selv var sønderjyde, vandt alle hjerter og havde sin store andel i, at de så hurtigt faldt til i sognet.

Så kom 1933, og nazismen begyndte at trænge op over grænsen blandt tyskerne i Nordslesvig. Det måtte føre til en mobilisering af dansk folkelig styrke imod disse kræfter. Sønderjydsk Idrætsforening gennemførte det store ungdomstævne i Tønder i maj 1933 og ungdomsforeningerne stævnet på Dybbøl i juni. Efter dette sidste kaldte »Heimdal« N. P. Nielsen »manden bag det hele«. Det var ikke rigtigt, siger han selv, vi var mange om det; men givet er det, at han *var* manden bag meget i disse år – i Vedsted sogn og derudover.

Det var vel også nazismen, der gav stødet til, at der i Højer og flere andre grænsesogne i Vestslesvig, hvor der endnu var tyske sognepræster, opstod et stærkt ønske i den danske befolkning om at få en dansk præst, der kunne formidle et kirkeliv i overensstemmelse med dansk væsen og dansk kirkelig og folkelig tradition. Da N. P. Nielsen i 1935 blev indtrængende opfordret til at påtage sig denne opgave, kunne han for sin samvittighed ikke sige nej. Det var for hele familien en svær beslutning at tage: efter 15 år at forlade den præstegerning i Vedsted, som havde hele deres hjerte, og deres dejlige hjem i Vedsted præstegård, for at han kunne blive residerende kapellan i Højer. I november rejste de fra Vedsted og flyttede ind i et lille hus i Højer, hvor de kun kunne have en tredjedel af deres møbler, og hvor der var trængsel i julen, når hele familien var samlet.

Foruden den danske menighed i Højer og Højer landsogn havde N. P. Nielsen pligt til at betjene de danske i grænsesognene, der måtte ønske det, og derved kom hans præstegerning til at omfatte også Daler, Hostrup og Burkal sogne samt Ellehus og senere Øster Højt. Det kunne let blive til 10-12 gudstjenester i hver måned og flere ved de store højtider, og det gav lange køreture i al slags vejr.

Det blev 17 slidsomme, men rige arbejdsår for grænsepræsten og hans kone. Først de spændende år fra 1935 til '40, hvor nazismen greb mere og mere om sig, derpå besættelsestiden med al dens ondskab og utryghed og så efterkrigstiden, hvor hele forholdet til det tyske mindretal skulle ordnes.

Hans gerning satte dybe spor i de vestlige sogne langs grænsen og først og fremmest i Højer. Byen blev en anden i de 17 år – af mange årsager, men i høj grad netop på grund af hans virke.

Højer var en overvejende tysk by i 1935, og fra den side var man meget imod, at der kom en dansk præst til byen, ja, den tyske sognepræst betragtede det som et overgreb mod ham personlig. Det krævede megen takt, samarbejdsøve og diplomatisk sans at få et dansk kirkeligt og folkeligt arbejde til at lykkes her. N. P. Nielsen havde disse egenskaber. Hans arbejde var helt igennem båret af et grundtvigsk, demokratisk livssyn; han respekterede sine nationale modstandere og anerkendte deres ret samtidig med, at han utrættelig kæmpede for det danske.

De, der arbejdede sammen med N. P. Nielsen i bestyrelser og på anden vis, måtte beundre hans ildhu, hans lyssyn, hans store arbejdskraft og hans evne til at få selv de vanskeligste sager til at glide. Han var altid meget velforberedt, og hans argumenter var sjældent til at komme udenom. Derfor blev det i reglen også som han ønskede det. Men alt regereri lå ham fjernt, og det var typisk for ham, at når han havde været med til at give mennesker ansvar, ja, så *havde* de det ansvar, og frihed til at løse opgaverne uden hans indblanding. Han var altid parat til at lytte til andres mening; sin egen lagde han aldrig skjul på, heller ikke i tilfælde, hvor han vidste, at den ikke var populær. Han førte gerne ordet, og man skulle nok kende ham godt for at vide, at der bag denne veltalenhed og dette handlekraftige væsen boede et ydmygt menneske, i bedste forstand ydmygt over for de opgaver, der var betroet ham, og over for den Gud, som han usvigeligt troede havde kaldet ham til dem.

Der kom mange i den danske præstegård, ikke bare de, der skulle bestille en kirkelig handling, men også de, der ønskede at spørge præsten til råds i en sag og bede om hans støtte til den; og mennesker, der simpelthen var i nød og trængte til præstens hjælp. Det var et godt sted at komme, og man følte sig altid meget velkommen, ikke mindst fordi Cecilie Nielsen var et så hjertevarmt menneske, der tog inderligt del i andres skæbne og viste det på en måde, der gjorde hende elsket af alle.

De holdt af mennesker og af at være sammen med dem, og vi mindes mange gode sammenkomster i præstegården, hvor stuerne var fyldte, og hvor værtsparrer udfyldte hinanden på en måde, der gjorde, at alle befandt sig dejligt, og ingen var faktisk færdig til at gå hjem, når præsten ca. klokken halv elleve sagde tak for i aften. Nattesæde blev det ikke til; for han vidste, at næste morgen begyndte en ny dag, der ville kræve hans fulde arbejdskraft.

Det vakte glæde rundt om i grænsesognene, når N. P. Niensens Ford 1931, Æ 2121, dukkede op, på samme måde som folk i Højer var glade for at møde præsten, når han færdedes i byen. Han havde altid en venlig hilsen til dem,

han mødte; det kunne blive til mangan snak undervejs, og især var det ham umuligt at gå forbi børn uden at standse og snakke med dem – til lige stor glæde for begge parter. Vennesæl var han som få, med en sjælden evne og vilje til at se det positive hos andre – medarbejdere som modstandere.

Nu er grænsepræsten død. Men hans indsats i Sønderjylland fik betydning langt ud over de år, den varede, og har en væsentlig andel i, at den genforening, der begyndte i 1920, efterhånden fuldbyrdedes på så lykkelig vis. I Højer vil der fremover stadig være mange synlige vidnesbyrd om ham: præstegården, børnehjemmet, ungdomsskolen, børnehaven, genforeningsstenen – alt sammen hans værk, præsteret i de kun 17 år, han virkede her; og vi skønner på alt dette. Her skal dog især lyde en tak for den gerning, han øvede i kirken, i menigheden og gennem den personlige kontakt med sine medmennesker, den gerning, der også for ham selv var den egentlige.

Det er utroligt, at han også fik tid og kræfter til en betydningsfuld indsats ud over alt dette; jeg nævner i flæng: Liselund og Liselundbogen, Kirkeligt Samfund, Pajbjergfonden, Idagårdfonden og H. P. Hanssens Mindefond samt en foredragsvirksomhed ud over det ganske land og blandt danske i Sydslesvig, som han altid følte sig stærkt knyttet til.

De første år efter at N. P. Nielsen og hans kone i 1952 var flyttet til Sønderborg, havde han endnu 60-70 gudstjenester om året foruden mange andre gøremål. Med klogskab trappede han derpå efterhånden sin virksomhed af. »Man skal gå, mens folk siger: Hvorfor går han? – ikke vente, til de spørger: Hvorfor går han ikke?« – Også dette mestrede den gamle præst.

I 1963 døde Cecilie Nielsen; men i de sidste år oplevede han et rigt samliv med sin yngste datter, Agnete, der boede sammen med ham og holdt hus for ham. Åndsfrisk var han til det sidste. Han er begravet på Vedsted kirkegård nær det smukke mindesmærke for de faldne i 1. verdenskrig, som han selv fik rejst i 1921.

Folmer Christiansen.

Morten Kamphøener

Åbenrå

Søndag den 8. august 1982, afgik redaktør Morten Kamphøener, Åbenrå, ved døden i en alder af knap 93 år. Kamphøener var født i Stepping den 6. september 1889, og voksede op i en egn, stærkt præget af pietismen nær Kongeågrænsen med blikket ind mod »det forjættede land«. Begge dele kom til at præge ham. Barndomshjemmet var et jævnt landbohjem med rod dybt i den danske muld. Man levede med i dansk kultur, dansk digtning og fortællekunst, og det blev tidligt klart for omgivelserne, at drengen rummede mere end almindeligt for unge i hans alder, og at der i ham var en alvorlig trang til at søge mod højere mål. Det fortælles, at når faderen ikke lod sønnen komme til »bogene«, skulle det skyldes, at han havde søgt råd hos en storbonde og at denne havde advaret derimod, da man måtte frygte Morten så kunne gå hen og blive tysk. Hans udvikling kom derfor til at følge landmandssønnens mere traditionelle retning.

Da den første verdenskrig udbrød måtte han som landsdelens andre danske sønner gøre krigstjeneste for Tyskland. Hans oplevelser ved fronten har han fortalt om, da han i 1919 udsendte sin første bog, romanen »Det slesvigske regiment«, der vakte berettiget opmærksomhed, klar og fængslende som dette første litterære arbejde var. Forfatterskabet blev senere fulgt op af andre bøger, bl. a. »Møllens røst« og »Klang af skæbne og tyng« , en essaysamling med skildringer af livet i grænselandet på godt og ondt.

Sin journalistiske løbebane startede Kamphøener i hovedstaden, hvor han kom i kontakt med flere af den daværende journalistverdens mest kendte personer, bl. a. den legendariske redaktør Henrik Cavling. Men han vendte hurtigt hjem til grænselandet, hvor han blev knyttet til A. Svenssons blad »Danskeren«, som udkom i Haderslev, derefter til »Vestkysten« og senere til H. P. Hanssens blad »Hejmdal«. Navnlige det sidste sted kom han til at yde

en betydelig journalistisk indsats og virkede bl. a. en tid som redaktionssekretær. Da »Jydske Tidende« startedes i 1929 gik han over til dette blad som redaktionssekretær og blev fra 1936 med bopæl i Åbenrå politisk redaktør efter A. Svensson, der da faldt for aldersgrænsen. Redaktør Svensson havde med sin frygtløse pen klaret den urolige overgangstid med de mange »bevægelser« og besættelsesårene, hvor der stilledes ganske særlig krav for på een gang at afbalancere forholdet til besættelsesmagten og vedligeholde den danske befolknings tro på, at det atter skulle »dages påny«. Morten Kamp-høvener kom også til i en bevæget tid med stærke indre brydninger og grænsestrid. Under denne manede han til mådehold og advarede mod tendenser til at føre en eventyrpolitik, der ikke ville kunne holde. Det gjorde han på baggrund af en solid historisk viden, som kom til udtryk gennem mange læseværdige artikler. De blev – de bedste af dem – senere udgivet i bogform, ligesom han kom til at medvirke ved flere historiske værker om landsdelen og besættelsesårene.

Kamp høvener startede som reporter og blev anerkendt som en pålidelig journalist, der betjente sig af en fin stilistisk form. Han var en skarp iagttagere og forstod at kontakte folk, så han kunne øse af de bedste kilder. Årene som redaktionssekretær var næppe dem, han satte størst pris på, fordi en redaktionssekretær normalt får for lidt tid til at skrive og skrive *var*, hvad han *ville* og hvad han *kunne*, hvad enten det gjaldt den politiske journalistik eller den litterære.

En særlig side af hans væsen var næppe almindelig kendt, men de som stod ham nærmere, husker ham som den gode fortæller, der kunne skildre situationer og mennesker, så de stod levende for tilhørerne. Han var i besiddelse af en kunstnerisk evne til at gengive førende sønderjyders måde at tale på og fik deres særpræg med. Det var en harmløs, ofte lidt forelsket parodi – ikke mindst, når han gengav H. P. Hanssen og fik styr på dennes sundhedske mål og lune.

Til det sidste var han klar i tanke og sind, men generedes de senere år af en tiltagende synssvaghed, der gjorde det nødvendigt for ham at søge hjælp, for at kunne følge med i aviserne og i den nye litteratur, som altid havde optaget ham stærkt. Stille og roligt sov han ind efter en lang og travl arbejdsdag, anerkendt som en af landsdelens gode sønner.

Han var ridder af dannebrog, og opnåede, at Sprogforeningen i forbindelse med hans 80 års fødselsdag, lod ophænge et maleri af ham på »Folkehjem«, en hæder, der blev ham tildelt, ikke mindst for det store arbejde, han havde udrettet som medlem af foreningens bestyrelse i det dengang såkaldte »truede område«, hvor han stod for et omfattende oplysningsarbejde.

Kai Edv. Larsen.

Hans Peder Staugaard

Bovrup

I dette efterår mistede Bovrup en af sine gode sønner, da Hans Peder Staugaard afgik ved døden. Gennem et langt liv drev han sin gård med flid og dygtighed og skabte derigennem respekt om sit faglige virke. Men sideløbende hermed var han en trofast støtte i det folkelige arbejde på egnen.

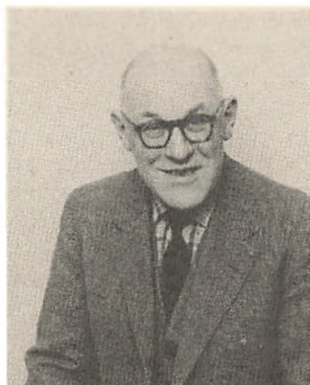
Hjemmet var et højskolehjem præget af de frie skoletanker, og det var karakteristisk, at netop dette hjem lige fra ungdomsskolens start var blandt dem, der støttede og opmuntrede i de første svære år. Hans Peder Staugaard og Line var sikre tilhørere, når ungdomsskolen kaldte til møde. Ikke for at føre sig frem, men for at være med i et folkeligt stykke arbejde. Og hjemmet stod åbent for os og vore elever.

Da man skulle finde en mand som Sprogforeningens tillidsmand i Bovrup faldt valget helt naturligt på Hans Peder Staugaard, og dette arbejde har han passet stille og samvittighedsfuldt til sin død.

Hans Peder Staugaard var de stille eksistensers mand. Han var en mand af få ord, men det han sagde var værd at lytte til. Han ville egentlig hellere lytte end snakke. Derfor tog en samtale med ham altid tid, men den var aldrig ligegyldig.

Med sit beskedne væsen og tilbageholdende fremtræden kunne man godt i første omgang komme til at overse ham, men når man kom ham nærmere ind på livet, fik man agtelse for dette menneske, hvis holdning man aldrig var i tvivl om. Han var en dansk hædersmand, og Sprogforeningen vil komme til at savne hans trofaste virke.

Aage Rasmussen.

Jakob Iversen Ravn Simmersted

En af sønderjysk landbrugs markante personligheder, gårdejer Jakob Iversen Ravn, Simmersted er afgået ved døden i en alder af 79 år.

Alle, der på den ene eller anden måde har haft berøring med Jakob Ravn, vil med taknemmelighed mindes hans solide og anerkendte indsats på mange områder.

Igennem mange år blev der fra flere sider gjort brug af hans medfødte evner. Mest udpræget kom det til udtryk i kvæggavlsarbejdet såvel på sønderjysk som på landsplan og i bestyrelsen for Sønderjysk Kreditforening.

Hans alsidige interesse for husdyravl – og specielt korthornskvæg, i dag kendt som Dansk rødbrøget Kvæg gjorde, at han allerede i en ung alder blev anvendt som dommer ved kåringer og dyrskuer.

Udover det sikre øje i vurderingen af kvæg besad han organisatoriske evner, som medførte, at han fra 1950-1973 var formand for Stambogsudvalget for Korthornskvæg i Danmark. Han var medlem af Foreningen af jyske Landboforeningers husdyrbrugsudvalg fra 1947-1953 og igen fra 1957-1971 og var formand fra 1968. Som en sikker koordinator var han med i oprettelsen af de landbrugsfaglige landsudvalg i begyndelsen af 1970-erne og sad som formand i Landsudvalget for Kvæg frem til 1973. I 1954 blev han indvalgt i bestyrelsen for Sønderjysk Fællesledelse af Kvæggavl og var formand fra 1957-1971.

På mange områder i det sønderjyske kvæggavlsarbejde blev der i stor udstrækning gjort brug af hans specielle evner til at formidle og skære igennem. I adskillige år havde han sæde i bestyrelsen for Sønderjyllands Kreditforening og som formand igennem nogle år frem til oprettelsen af Jyllands Kreditforening, hvor han fortsatte i bestyrelsen.

Hans store indsats gennem mange år gjorde, at han blev tildelt ridderkorset.

At være sammen med Jakob Ravn var altid en oplevelse. Hans omfattende interesse, kendskab og medleven i alt, hvad der rørte sig, bevirkede, at man følte sig beriget.

Hele hans væsen og virke var præget af en solid forankring i den sønderjyske bondekultur, og han virkede i ydmyghed og respekt for, hvad sønderjyske bønder havde stået for gennem årene, men havde dog samtidig en sikker realistisk sans for, hvad nutid og fremtid stillede krav om. Med sit lune var han med til at præge sine omgivelser.

Enhver, der har været sammen med Jakob Ravn vil stedse i ærbødighed bevare mindet om ham, hvad han stod og virkede for.

Poul Solmer Frank.

Peter Petersen

Åbenrå

Den 21. september 1982 døde forhenværende mejeribestyrer Peter Petersen, Åbenrå, 67 år gammel. Han var født den 2. januar 1915 i Kær på Als og fik efter endt skolegang uddannelse som mejerist på Dalum mejeriskole. Efter at have arbejdet på forskellige mejerier kom han i 1946 til Lysabild på Als, hvor han havde sit virke i 10 år. Da mejeriet her blev nedlagt på grund af den faldende mælkemængde kom han til Samden i Åbenrå, og han tog sin afsked i 1978 på grund af sygdom.

I Lysabild huskes Peter Petersen som en meget aktiv mand i sognets nationale og kulturelle liv. Ungdomsforeningen, amatørteatret og Dansk Samfund stod således hans hjerte nær. Endvidere udførte han et stort og påskønnelsesværdigt arbejde som tillidsmand for Sprogforeningen.

Hjemmet var i øvrigt kendt for at være uhyre aktivt og folkeligt, og med sit stillfærdige og afholdte væsen betød det et tab for sognet, da han forlod Lysabild. Han hørte til dem, der byggede landet.

G. H.

ALMANAKKENS HÅNDBOG

Sønderjysk vejviser

Forslag til supplering af vejviseren modtages gerne.

Sprogforeningens Almanak,
Østergade 11, 6440 Augustenborg

DET DANSKE KONGEHUS

MARGRETHE II, Danmarks Dronning, født 16. april 1940, succederede 14. januar 1972, gift 10. juni 1967 med prins *Henrik* af Danmark, født greve de Laborde de Monpezat, født 11. juni 1934.

Sønner: 1) *Frederik André Henrik Christian*, født 26. maj 1968. 2) *Joachim Holger Waldemar Christian*, født 7. juni 1969.

Søstre: 1) *Benedikte Astrid Ingeborg Ingrid*, født 29. april 1944, gift 3. februar 1968 med *Richard Caslmir Karl August Konstantin*, prins til Sayn-Wittgenstein-Berleburg, født 29. oktober 1934. Børn: a) *Gustav Frederik Philip Richard*, født 12. januar 1969. b) *Alexandra Rosemarie Ingrid Benedikte*, født 20. november 1970. c) *Nathalie Xenia Margareta Benedikte*, født 2. maj 1975. 2) *Anne-Marie Dagmar Ingrid*, født 30. august 1946, gift 18. september 1964 med Hans Majestæt *Konstantin*, forhen Hellenernes konge, født 2. juni 1940.

Moder: Dronning *Ingrid Victoria Sofia Louise Margareta*, født Sveriges prinsesse, født 28. marts 1910, gift 24. maj 1935 med *Kong Frederik IX*, født 11. marts 1899, død 14. januar 1972.

Farbroder: Arveprins *Knud Christian Frederik Michael*, født 27. juli 1900, død 14. juni 1976, gift 8. september 1933 med *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid* (se nedenfor). Datter: *Elisabeth Caroline-Mathilde Alexandrine Helena Olga Thyra Feodora Estrid Margarethe Désirée*, født 8. maj 1935.

Farfaders broders børn: a) *Caroline-Mathilde Louise Dagmar Christiane Maud Augusta Ingeborg Thyra Adelheid*, født 27. april 1912, gift 8. september 1933 (se ovenfor), b) *Gorm Christian Frederik Hans Harald*, født 24. februar 1919.

Farfaders farbroders børn: 1) *Axel Christian Georg*, født 12. august 1888, død 14. juli 1964, gift 22. maj 1919 med *Margaretha Sofia Lovisa Ingeborg*, født Sveriges prinsesse, født 25. juni 1899, død 4. januar 1977. Søn: *Georg Valdemar Carl Axel*, født 16. april 1920, gift 16. september 1950 med *Anne Ferelith Fenella*, født Bowes-Lyon, født 4. december 1917, død 26. september 1980. 2) *Margrethe Françoise Louise Marie Helene*, født 17. september 1895, gift 9. juni 1921 med *Renatus Karl Maria Joseph*, prins af Bourbon-Parma, født 17. oktober 1894, død 30. juli 1962.

REGERING OG FOLKETING

Ministeriet Poul Schlüter

Udnævnt den 10. september 1982

Statsminister	<i>Poul Schlüter</i>
Finansminister	<i>Henning Christophersen</i>
Udenrigsminister	<i>Uffe Ellemann-Jensen</i>
Justitsminister	<i>Erik Ninn-Hansen</i>
Økonomiminister	<i>Anders Andersen</i>
Landbrugsminister	<i>Niels Anker Kofoed</i>
Energiminister	<i>Knud Enggaard</i>
Industriminister	<i>Ib Stetter</i>
Socialminister.....	<i>Palle Simonsen</i>
Miljøminister og minister for nordiske anliggender	<i>Christian Christensen</i>
Undervisningsminister.....	<i>Bertel Haarder</i>
Minister f. offentlige arbejder	<i>Arne Melchior</i>
Fiskeriminister	<i>Henning Grove</i>
Boligminister.....	<i>Niels Bollmann</i>
Arbejdsminister	<i>Grethe Fenger Møller</i>
Minister for kulturelle anliggender	<i>Mimi Stilling Jakobsen</i>
Kirkeminister.....	<i>Elsebeth Kock-Petersen</i>
Indenrigsminister	<i>Britta Schall Holberg</i>
Minister for skatter og afgifter	<i>Isi Foighel</i>
Minister for Grønland	<i>Tom Høyem</i>
Forsvarsminister	<i>Hans Engell</i>

Folketingsvalget den 8. december 1981

Stemmeprocent 83,2

Socialdemokratiet	1.026.726	stemmer	59	mandater
Radikale Venstre	160.053	stemmer	9	mandater
Konservative Folkeparti	451.478	stemmer	26	mandater
Retsforbundet	45.174	stemmer	0	mandater
Socialistisk Folkeparti	353.373	stemmer	21	mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	2.034	stemmer	0	mandater
Kommunistisk Parti	34.625	stemmer	0	mandater
Centrum Demokraterne	258.522	stemmer	15	mandater
Kristeligt Folkeparti	72.174	stemmer	4	mandater
Arbejderpartiet KAP	4.223	stemmer	0	mandater
Venstre	353.280	stemmer	20	mandater
Venstresocialisterne	82.711	stemmer	5	mandater
Fremskridtspartiet	278.383	stemmer	16	mandater
Uden for partierne	807	stemmer	0	mandater
I alt	3.143.444	stemmer	175	mandater
Færøerne			2	mandater
Grønland			2	mandater
			179	mandater

Stemmetal i Sønderjyllands amtskreds
den 8. december 1981

Stemme procent 82,4

Socialdemokratiet	48.113 stemmer	3 mandater
Radikale Venstre	6.366 stemmer	0 mandater
Konservative Folkeparti	23.608 stemmer	1 mandater
Retsforbundet	2.066 stemmer	0 mandater
Socialistisk Folkeparti	8.565 stemmer	1 mandater
Inter.-Social.-Arbejderparti	137 stemmer	0 mandater
Kommunistisk Parti	660 stemmer	0 mandater
Centrum Demokraterne	10.200 stemmer	1 mandater
Kristeligt Folkeparti	4.566 stemmer	0 mandater
Arbejderpartiet KAP	118 stemmer	0 mandater
Venstre	24.190 stemmer	2 mandater
Venstresocialisterne	1.413 stemmer	0 mandater
Fremskridtspartiet	18.070 stemmer	1 mandater
I alt	149.253 stemmer	9 mandater

Valgt i Sønderjyllands amtskreds

Socialdemokratiet: J. K. Hansen, major
Svend Taanquist, labor.mest.
Erik Andersen, major

Konservative Folkeparti: Johannes Burgdorf, gårdejer

Socialistisk Folkeparti: Inger Harms, kontorassistent

Centrum Demokraterne: Carl Hahn, speditør

Venstre: Peder Sønderby, gårdejer
Knud Øllgaard, gårdejer

Fremskridtspartiet: Helge Dohrmann, speditør

AMT OG KOMMUNER

Sønderjyllands amt

Overøvrigheden

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Tilsynsrådet for Sønderjyllands amt

H. P. Hanssensgade 42, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 36. Kontortid: 9-12 og
14-16, lørdag lukket.

Statsamtmand

Ole Perch Nielsen.

Sønderjyllands amtskommune

Amtsgården, Flensborgvej 130,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 50 50.

Amtsborgmester: Kresten Phillipsen.
Amtskommunaldirektør: V. Harsberg.

Kort over Sønderjyllands amt

Amtsrådsmedlemmer pr. 1. januar 1982

- V Amtsborgmester Kresten Philipson, «Lundtoftbjerg», 6200 Åbenrå. Gårdejer. Tlf. (04) 68 75 37.
- A 1. viceamtsborgmester Dycke Hoff, Farversmøllevej 125, 6200 Åbenrå. Distriktsmontør. Tlf. (04) 62 17 94.
- V 2. viceamtsborgmester Peter Holst, Bregnegårdsvej 13, 6630 Rødding. Højskolelærer. Tlf. (04) 84 12 50.
- V Edith Aalling, Selskærvej 5, 6560 Sommersted. Landbohusmoder. Tlf. (04) 55 41 92.
- A Heine Andersen, Birkevænget 2, Abild, 6270 Tønder. Lærer. Tlf. (04) 72 20 13.
- A Karen Bertelsen, Frejasvej 12, 6070 Christiansfeld. Sygehjælper. Tlf. (04) 56 14 28.
- A Per Frils, Færgevej 71, 6100 Haderslev. Lærer. Tlf. (04) 58 46 93.
- A Børge Blsgaard Hansen, Ringgade 240, 6400 Sønderborg. Toldpatr.mest. Tlf. (04) 42 46 04.
- S Hermann Heil, Farversmøllevej 97, 6200 Åbenrå. Regnskabschef. Tlf. (04) 62 38 33.
- F Helge C. Jacobsen, Åstrup Allé 46, Over Åstrup, 6100 Haderslev. Skolepsyk. Tlf. (04) 52 10 81.
- V Helge M. Jensen, Landevejen 34, Døstrup, 6780 Skærbæk. Lærer. Tlf. (04) 75 43 24.
- A Knud Tøllgård Jensen, Rosenvej 29, Ullerup, 6400 Sønderborg. Skoleinsp. Tlf. (04) 46 11 81.
- V Lauge Nielsen Jepsen, Bakkevej 4, 6261 Bredebro. Direktør. Tlf. (04) 74 15 33.
- A Christian P. Johannsen, Nyboder 41, 6520 Toftlund. Skoleinspektør. Tlf. (04) 83 16 84.
- A Else Jæger, Rådnyrvej 26, 6400 Sønderborg. Sygeplejelærer. Tlf. (04) 42 58 73.
- Z Günther Kley, Juhtsvej 1, Farris, 6560 Sommersted. Flyvechef. Tlf. (04) 55 12 03.
- Q Knud Olav Knudsen, Bjerndrup Bygade 7, 6070 Christiansfeld. Dyr læge. Tlf. (04) 55 83 65.
- C K. M. Laursen, Grønlandsvej 39, 6100 Haderslev. Major. Tlf. (04) 52 50 68.
- C Gerda Loff, «Havklev», Varnæsvej 329, 6200 Åbenrå. Fru. Tlf. (04) 66 36 22.
- B Ruth Nielsen, Leonhardtsvej 15, 6270 Tønder. Fru. Tlf. (04) 72 19 30.
- Z Hans R. Nielsen, Bredgade 19, 6254 Øster Højst. Bagermester. Tlf. (04) 77 51 08.
- A Erik Oksborg, Egevej 6, Hammelev, 6500 Vojens. Konsulent. Tlf. (04) 57 72 80.
- B Sv. Ingomar Petersen, Smedevænget 5, 6500 Vojens. Arkit. Tlf. (04) 54 18 70.
- C Hans Rossen, Troldhøj 2, 6510 Gram. Fabrikant. Tlf. (04) 82 18 50.
- V Erik Rytter, Ringridervej 23, 6400 Sønderborg. Amtslandinsp. Tlf. (04) 42 12 56.
- V Hans Schmidt, Sandtvej 1, Arrild, 6520 Toftlund. Gårdejer. Tlf. (04) 83 41 08.
- C Sven Tarp, Jernbanesvinget 7, 6392 Bolderslev. Installatør. Tlf. (04) 64 62 19.
- V Jens Terp-Nielsen, Lindbjerg 5, 6200 Åbenrå. Direktør. Tlf. (04) 62 18 18.
- A Bente W. Tietlje, Møllebakken 20, Guderup, 6430 Nordborg. Distriktssekretær. Tlf. (04) 45 89 08.

Kommuner i Sønderjyllands amt

- Augustenborg kommune,**
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 15 82.
Borgmester: Arthur Jespersen.
Kæmner: M. Thomsen.
- Bov kommune, 6330 Padborg.**
Tlf. (04) 67 34 51.
Borgmester: Johann Rebsdorf.
Kontorchef: N. C. Andersen.
- Bredebro kommune, 6261 Bredebro.**
Tlf. (04) 74 16 50.
Borgmester: Peter Kjær.
Kæmner: Gert Horn.
- Broager kommune, 6310 Broager.**
Tlf. (04) 44 10 33.
Borgmester: Niels Krogh Hansen.
Kæmner: Knud Møller.
- Christiansfeld kommune,**
6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 14 05.
Borgmester: Bønt Skriver.
Kommunaldirektør: Jørgen E. Lund.
- Gram kommune, 6510 Gram.**
Tlf. (04) 82 21 31.
Borgmester: Anton Paulsen.
Kommunaldirektør:
Keld Brækner Nielsen.
- Gråsten kommune, 6300 Gråsten.**
Tlf. (04) 65 12 30.
Borgmester: Uwe Nannsen.
Kæmner: N. Bahlke.
- Haderslev kommune,**
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.
Borgmester: Kurt Dørflinger.
Kommunaldirektør: Tage Madsen.
- Højer kommune, 6280 Højer.**
Tlf. (04) 74 23 27.
Borgmester: Knud Hansen.
Kæmner: Thomas Uhrø Knudsen.
- Lundtoft kommune, Felsted,**
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 55 11.
Borgmester: Johannes Kristiansen.
Kommunaldirektør: Jens Bundesen.
- Løgumkloster kommune,**
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 45 11.
Borgmester: Hans Jessen Hansen.
Kæmner: R. Rømer.
- Nordborg kommune, 6430 Nordborg.**
Tlf. (04) 45 04 15.
Borgmester: Jens Chr. Jensen.
Kæmner: Anton Nielsen.
- Nørre-Rangstrup kommune,**
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 34.
Borgmester: Chrøsten Jacobsen.
Kommunaldirektør:
Jacob Jacobsen Haugaard.
- Rødding kommune, 6630 Rødding.**
Tlf. (04) 84 21 61.
Borgmester: Gunnar Juul.
Kommunaldirektør: Carlo Jensen.
- Rødekro kommune, 6230 Rødekro.**
Tlf. (04) 66 28 75.
Borgmester: Erik Larsen.
Kommunaldirektør: Ervin Mølgård.
- Skærbæk kommune, 6780 Skærbæk.**
Tlf. (04) 75 22 11.
Borgmester: Hans Bonde Møller.
Kommunaldirektør: H. Thomasen.
- Sundeved kommune, Avnbølvej 12,**
Ullerup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 16.
Borgmester: Chr. Møller.
Kæmner: Erik Petersen.
- Sydals kommune, Skovsholm 1,**
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 52 20.
Borgmester: Thomas Jacobsen.
Kæmner: Poul-Erik Johansen.
- Sønderborg kommune,**
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 93 00.
Borgmester: Harry Christensen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Henning Neerhøj.
- Tinglev kommune, Tinglev Midt 2,**
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 39.
Borgmester: Hardy Knudsen.
Kommunaldirektør:
cand. jur. Morten Knudsen.

Tønder kommune, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 18 10.
Borgmester: Jens Børsting-Andersen.
Kommunaldirektør: Egon Nielsen.

Åbenrå kommune, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 12 00.
Borgmester: Camma Larsen-Ledet.
Kommunaldirektør: Erik Haugbølle.

Vojens kommune, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 76.
Borgmester: Peter Petersen.
Kommunaldirektør: Mogens Olsen.

Sønderjydsk litteratur i stort udvalg
NIELS THOMSENS Boghandel

STORETORV 2 . Aabenraa . Telf. (04) 62 37 20 . 62 22 29

Restaurant - Kursuscenter

»FOLKEHJEM«

6200 Aabenraa . Telf. 04 - 62 28 48

**A-lån beviset
gi'r Dem ret til lån
til alt**

ANDELSBANKEN
cr anderledes

FORENINGER, ORGANISATIONER, INSTITUTIONER M. V.

Nationale og historiske foreninger m. v.

Sprogforeningen

Formand: Gdr. Chr. Speggers,
Mjang Bygade 13, Mjang,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 53 50.

Ledelse: Direktør H. P. Jensen,
Åbakken 24, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 36 35.

Sognepræst Th. Helck,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 27.

Overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 34 54.

Dommer Ditlev Nielsen,
Hertug Hansvej 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 22 75.

Fru gdr. Mette Jepsen, Rørkær,
Skovfennen 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 24 86.

Fhv. højskoleforstander
Niels Bøgh Andersen, D-2391 Jarplund.
Tlf. 009 49 461 - 9 16 63.

Sekretær: Fru Lis Hundevadt,
Folkehjem, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 11 50. Privat (04) 52 79 14.
Kontortid: Tirsdag og fredag 16-18.

Skoleforeningen

Formand: Fhv. borgmester
Svend Christensen, Ågilmt 16,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 25 58.

Næstformand: Gdr. Hans Schmidt,
Sandet, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 08.

Kasserer: Bankass. fru Hanne Clausen,
Sydbanks afdeling, 6270 Tønder.

Sekretær: Fhv. gdr. Jens Frlls Styrk,
Catharinasvej 22, Visby, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 32 81.

Grænseforeningen

Kontor: Peder Skramsgade 5,
1054 København K. Tlf. (01) 11 30 63.

Formand: Landsretssagf. E. Frlehlng,
Fortunstræde 1, 1065 København K.
Tlf. (01) 15 00 80.

Sekretær: Kontorchef, cand. jur.
O. M. Olesen.

Sønderjyllands amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Haderslev Vesteramt:

Formand: Kredsrevisor Hans Mathlesen,
Lindeallé 10, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 13 21.

Haderslev Østeramt:

Formand: Fhv. skoleinspektør
Jørgen Pors, Sjællandsgade 13,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 42.

Åbenrå Amt:

Formand: Skoleinspektør Ove Nissen,
Dalsmarksgade 3, Rinkenæs,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 07 45.

Sønderborg Amt:

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Høllsen, Kastanleallé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Tønder Amt:

Formand: Bagermester Chr. Buch,
Vinklen 12, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 51 64.

Grænseegnens Arbejdsudvalg

Formand: Lærer Knud Nielsen,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 12 31.

Sekretær: Lærer Tage Madsen,
6372 Bylderup. Tlf. (04) 76 21 27.

CIMBRIA TØMMERHANDEL A/S

AABENRAA

- en central for byggematerialer

Telefon (04) 62 20 00*

padborg boghandel

v/ Launi Pedersen

Tlf. 67 31 08

BOGCENTRET VED GRÆNSEN

Bikuben

SKOVBORG

KVALITET på TRYK

er ikke dyrere

AABENRAA BOGTRYKKERI

BOGTRYK - OFFSET

v/ Leif Mogensen

Aabenraa . Vestermarksvej 21 . Telefon (04) 62 25 49

HOLM HANSEN'S BOGHANDEL

Løgumkloster - Telefon 74 35 57

Slesvigsk Samfund

Kontor: Hans Egedesgade 11,
2200 København N. Tlf. (01) 39 67 23.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Chr. Speggers, Mjang Bygade 13,
Mjang, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 50.

Den Nordslesvigske Kvindeforening

Formand: Fru Mette Julius,
Algade 68, Frifelt, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 72 34.

Næstformand: Fru Kirsten Gjelstrup,
Hjarupvej 15, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 31 47.

Kasserer: Fru Sofie Danielsen,
Vestergård, Gærup Kobbervold 1,
6280 Højer. Tlf. (04) 76 31 38.

Historisk Samfund for Sønderjylland

Sekretariat og ekspedition:
Landsarkivet, Haderslevvej 45,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 46 83.

Forretningsudvalg: Fhv. filialdirektør
Poul Andersen, Munkemølle, Gråsten,
formand.

Rektor Knud Fanø, Duborg Skolen,
Flensborg, næstformand.

Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå,
sekretær.

Fhv. bankdirektør Hugo Lildholdt,
Åbenrå, kasserer.

Redaktionsudvalg for Sønderjyske
Årbøger: Arkivar Dorrit Andersen,
Farum.

Rektor Knud Fanø, Flensborg.
Direktør H. P. Jensen, Agerskov.

Redaktionsudvalg for Skriftrækken:

Mag. art. Henrik Becker-Christensen,
Åbenrå.

Bibliotekar N. H. Kragh Nielsen,
Rødding.

Arkivar Lars N. Henningsen, Åbenrå.

Redaktionsudvalg for Sønderjysk

Månedsskrift:

Cand. polit. fru Inger Bjørn Svensson,
Haderslev.

Seminarleadjunkt Jørn Buch,
Haderslev.

Amtsudvalgsformænd:

Haderslev amt: Gdr. Søren Rasmus-
sen, Hygumskov, Rødding.

Sønderborg amt: Skoleinspektør
Aage Rasmussen, Broager.

Tønder amt: Gdr. E. Posselt,
Møgeltønder.

Åbenrå amt: Lærer Ib Andersen,
Varnæs.

Sydslesvig: Dr. Johann Runge,
Flensborg.

Øvrige medlemmer af styrelsen:

Skoleinspektør S. N. Christensen,
Ravsted.

Historisk Samfund for Als og Sundeved

Formand: Læge H. Roesdahl,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 78 04.

Sekretær: Museumsinspektør
J. Slettebo, Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.

Det unge Grænseværn (D. N. U.)

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24 a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Næstformand: Gdr. Poul la Cour Møller,
Bispegården, Ketting, 6440
Augustenborg. Tlf. (04) 47 16 08.

Institut for Grænseregionsforskning

Folkehjem, Haderslevvej 7,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 55 50.

Direktør: Cand. polit.
Niels Groes.

M. Schaumanns Klædefabrik A/S

Haderslev

Grundlagt 1872

Lorenz Hansen jr. A/S

6200 AABENRAA · 04-62 21 38 · STOREGADE 33

rosenvold
TÆPPE-& GULVCENTER

Søndergade 6-8 - 6200 Aabenraa - Tlf. 04-62 21 16

man ser
det
straks ..

KONTORMASKINER

KONTORMØBLER

KONTORARTIKLER

Asmus Schultz

Aabenraa . Tlf. (04) 62 35 26

Forskningsmedarbejdere: Kirsten Sass Bak, Henrik Becker-Christensen, Susanne Bygvrå, Andreas P. Cornett, Flemming Hermansen, Peder Møller, Karen Margrethe Pedersen, Karen Restad, Valdemar Smith.

Teknisk-administrativt personale:
Anne-Grethe Sibbesen Gårdsvig, Lis Hundevadt, Ingrid Lassen, Jytte Nissen.

Naturhistorisk Forening for Sønderjylland

Formand: Cand. scient. Vagn Heckmann,
Birkevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 27 65.

Kræftens Bekæmpelse

Den Syd- og Sønderjydske Fond.
Formand: Sognepræst M. K. Hvalsøe,
Hørup, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 25.

Dansk Kvindesamfund

Formand: Inge Pedersen,
Hiort Lorenzensvej 27, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 32 83.

Slægtshistorisk Forening Sønderjylland

Formand: Jørgen Wangel,
Mosevang 29, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 75 33.

Sønderjydske Idrætsforening

Formand: Claus Christensen,
Nyrøjsvej 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 21.

Forretningsfører: Jens Olesen,
Øbeningvej 5, Nr. Hostrup,
6230 Røderkro. Tlf. (04) 66 92 69.

1. næstformand: Holger Jacobsen,
Solbakken 22, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 81 42.

2. næstformand og formand for
KM-udvalget: Peter Wetche,
Aabenraavej 3, St. Emmørske,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 26.

Formand for skydning: A. T. Hansen,
Thrigesvej 94, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 60 69.

Formand for gymnastik:
Anne Grethe Cornelsen,
Bøgelhusvej 7, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 81 80.

Formand for folkedans:
Otto Holk Nielsen, Ahornvej 15,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 07.

Formand for idrætsudvalget:
Erik Stockholm, Hajstrupgade 53,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 42 42.

Foreningen er delt i 5 hovedkredse.
Formænd:
Haderslev vesteramt: Villy Kristensen,
Hyrup, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 24.
Haderslev østeramt: Lisbeth Skov,
Skovgårdsvej 15, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 57 72 21.

Åbenrå hovedkreds: Anton Mortensen,
Fiskebækvej 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 46.

Sønderborg hovedkreds:
Chr. Caspersen, Gammelmark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 42.

Tønder hovedkreds: Tage Madsen,
Sunevej 18, Bylderup,
6372 Bylderup Bov. Tlf. (04) 76 21 27.

Røddingegnens Gymnastik- og Ungdomsforening

Formand: Frode Sørensen,
Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 28.

Forretningsfører: Anna Breum,
Skovvænget 17, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 10 97.

Formand for håndboldudvalget:
Andreas J. Beck, Horslund, 6760 Ribe.
Tlf. (05) 44 11 31.

Formand for folkedanseudvalget:
Folmer Petersen, 6660 Lintrup.
Tlf. (04) 85 51 22.

Formand for gymnastikudvalget:
Ester Torp, Galgetoften 44,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 21 78.

Formand for svømmeudvalget:
Peter Fredslund, Sdr. Hygum,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 53 05.

Formand for klub- og mødeudvalg:
Niels Christensen, Stenderup,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 61 79.

Bund deutscher Nordschleswiger
Deutsches Generalsekretariat,
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 33.

Formand: Landmand Gerhard Schmidt,
Ladegårdskov, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 90.

Generalsekretær: Peter Ivar Johannsen.

**Deutscher Jugendverband
für Nordschleswig**
Vestergade 30, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 38 45.

Formand: Viceskoleinspektør
Armin Nickelsen, Skovfennen 16,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 45 57.

Forretningsfører: Knut Lippert.

**Deutscher Schul- und Sprachverein
für Nordschleswig**
Jørgensgård 5, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 41 03.

Formand: Læge Uwe Møller,
Slotsbakken 15, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 24.

Peter Henningsen

URE . GULD- OG SØLVVARER

Haderslev . Telefon (04) 52 21 69

Storegade 13

Andels-Kartoffelmelsfabrikken

„Sønderjylland“

Toftlund

Telf. (04) 83 13 43

Musik - Teater - Kunst

Sønderjyllands Symfoniorkester

Institutionens bestyrelse:

Fhv. stiftamtmand, kammerherre
C. A. Vagn-Hansen, K1, formand.
Viceamtsborgmester Dycke Hoff.
Amtsrådsmedlem, gårdejer
Hans Schmidt.
Viceborgmest. Alfred Krogh Pedersen.
Fhv. kommunaldir. Ludvig Nielsen.
Fhv. redaktør Walthor Lange.
Domorganist Svend Prip.
Violinist Torben Jensen.

Programudvalg:

Fløjtenist Thomas Jensen, formand.
Violinist Arne Møller Jørgensen,
næstformand.
Bratschlist Finn Winsløv.
Fhv. stiftamtmand, kammerherre
C. A. Vagn-Hansen, K1.
Viceamtsborgmester Dycke Hoff.

Administration:

Jørgen Billesbølle, forretningsfører.
Karen Hillfred, sekretær.
Ingrid Christensen, bogholder.
Viggo Lundgreen, regissør.
Bo Lykke Jørgensen, arkivar.
Erik Nørlund og Per
Rosenborg Eriksen, orkesterbetjente.
Margit Osther, kantinen.
Peter Osther, vicevært.

Adresse:

Musikhuset, Skovvej 16,
DK 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 61 61.

Ib Nielsens Fløjtekvartet

Ib Nielsen, Jan Ejvin Andersen,
Børge Larsen, Urban Ericsson.

Henvendelse: Børge Larsen,
Primulavej 30, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 17 74.

Spillemandskvartetten

Børge Larsen og Torben Jensen, violn.
Børge Jørgensen, bas.
Henning Jensen, klarinet.

Henvendelse: Tlf. (04) 42 72 13.

Den sønderjyske Messingkvintet

Flemming Neergaard Pedersen,
trompet. Per Nielsen, trompet.
Henrik Olsen, horn. Primdal Sørensen,
basun og Ernst Wedam, bastuba.

Henvendelse: Flemming Neergaard
Pedersen, Søndergade 24,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 82 36.

»TRIO 81«

Elin Bruun, piano. Palle Christensen,
cello. Hans Jørgen Leth Hansen,
klarinet.

Henvendelse: Hans Jørgen Leth Hansen,
Søndergade 12, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 83 66.

Den sønderjyske Duo

Elin Bruun, Dybbølbjerg 16,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 58 86.
Thomas Jensen, Ertebjergvej 28,
6473 Tandslet. Tlf. (04) 44 75 18.

Sønderjyllands Strygekvartet

v/ Finn Winsløv, Damager 19,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 29 48.

**Bankrådgiveren,
kun i Privatbanken**

PRIVATbanken

GRAM AFDELING

Slotsvej 11 . 6510 Gram

Telefon (04) 82 16 21

Den alske Blæsærkvintet

Ib Nielsen, Jørgen Frederiksen,
Henning Jensen, Søren Friis,
Henrik Soelmark.

Henvendelse: Jørgen Frederiksen,
Øster Snogbæk, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 75 38.

Sønderjydsk Teaterforening

Formand: Ole Berg, Bjerggade 25,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 45 61.

Sekretær: Overlærer K.W. Knudsen,
Topmejsvej 22, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 51.

Dansk Amatør Teater Samvirke

Landsformand: Bruno Gaston,
Fensmark, 4700 Næstved.
Tlf. (03) 74 61 55.

Forretningsfører: Asger Hulgaard,
Blegevej 7, 8300 Odder.
Tlf. (06) 54 08 31.

Redaktør af »Rampelyset«:
Hanne Møller, Karlebyvej 122,
St. Karleby, 4070 Kr. Hyllinge.
Tlf. (03) 40 46 31.

Landssekretariat: Postboks 70,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 11 03.

Forlaget DRAMA v/ Arne Åbenhus,
Solbakken 10, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 83.

Christiansfeld Kunst- og Museumsforening

Formand: Fru Ilse Søgaard,
Lysestøbervej 3, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 16 73.

Haderslev Kunstforening

Formand: K. Erslev Andersen,
Lembkesvej 46, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 35 31.

Sønderborg Kunstforening

Formand: Lektor Karen Løvig,
Peter Graus Vej 5, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 18 16.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. 009 49 461 - 1 79 53.

Vestslesvigs Kunstforening

Formand: Journalist Hanne Åsling,
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 11.

OCEKA MARKED

v/ PETER TRUELSEN . 6534 Agerskov . Telefon (04) 83 33 03
Kolonial . Væne . Spirituosa . Konserver . Dybfrost . Frugt og grønt

RØDDING TØMMERHANDEL A/S

6630 RØDDING . TELEFON (04) 84 11 49

Byggemarked

Biblioteker

Augustenborg, Augustenborg Kommunebibliotek, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 16 71. Filialer i Asserballe, Fynshav, Notmark.

Bredebro, Bredebro Bibliotek, 6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 14 28.
Filialer i: Ballum, Randerup, Visby.

Broager, Broager Bibliotek, 6310 Broager. Tlf. (04) 44 16 13.
Filial i: Egersund skole.

Christiansfeld, Christiansfeld Bibliotek, 6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 18 37.
Filialer i: Aller, Fjelstrup, Hejls, Hjerndrup, Stepping, Taps, Vejstrup.

Deutsche Bücherei, Åstrupvej 9, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 15 29.

Felsted, Lundtoft Kommunes Biblioteker, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 53 20.
Filialer i: Bovrup, Klipleve, Søgård.

Gram, Gram Bibliotek, Slotsvej 6, 6510 Gram. Tlf. (04) 82 19 70.
Filialer i: Arnum, Fole.

Gråsten, Gråsten Bibliotek, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 13 75.
Filialer i: Rinkenæs og Kværs.

Haderslev, Haderslev Bibliotek, Bispegade 15-17, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 55 33. Filialer i: Halk, Hoptrup, Marstrup, Vilstrup, Øsby, Årø.

Højer, Højer Bibliotek, Digeskolen, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 86.
Filial i: Sdr. Sejerslev.

Alt i moderne belysning.

J. C. DIRKS

INSTALLATIONSFORRETNING

Haderslev . Telefon (04) 52 28 31

**JYLLANDS
KREDITFORENING**

6100 HADERSLEV: Åstrupvej 13. Tlf. (04) 52 70 00
6950 RINGKØBING: Herningvej 3. Tlf. (07) 32 01 11
8800 VIBORG: Sct. Mathiasgade 1-3. Tlf. (06) 62 33 33
9100 AALBØRG: Boulevarden 43. Tlf. (08) 12 38 77
8260 ÅRHUS-VIBY J: Kongsgårdsvej 6. Tlf. (06) 14 88 00

- Kirke-Hørup, Sydals Kommunebibliotek, Holtvej 2, Hørup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 54 29. Filialer i: Lysabild, Tandslet, Kegnæs.
- Løgumkloster, Løgumkloster Bibliotek, Storegade 16, 6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 30 42. Filialer i: Bedsted, Nr. Løgum, Ø. Højst.
- Nordborg, Nordborg Bibliotek, Løjtertoft, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 450336. Filialer i: Guderup, Havnbjerg samt bogbus.
- Padborg, Bov Bibliotek, Bowvej 4, 6330 Padborg. Tlf. (04) 67 34 54. Filialer i: Holbøl, Kollund.
- Rødding, Rødding Bibliotek, Kongevej 6, 6630 Rødding. Tlf. (04) 84 12 88. Filialer i: Hygum, Jels, Lintrup, Skodborg, Skrave, Øster Lindet.
- Rødekro, Rødekro Bibliotek, Vestergade 20, 6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 26 23. Filialer i: Genner, Hellevad, Hjorkær, Hovslund.
- Skærbæk, Skærbæk Bibliotek, Birke Allé 2, 6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 17 80. Bibliotekssamarbejde mellem Skærbæk og Tønder kommuner. Bogbus med 12 holdsteder i kommunen uden for Skærbæk by.
- Sønderborg, Sønderborg Kommunes Biblioteker, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 26 31. Filialer i: Ulkebøl (Torvet, Ulkebøl). Tlf. (04) 42 82 58. Dybbøl (på Dybbølskolen). Tlf. (04) 42 84 88.
- Sønderborg Tekniske Bibliotek, Voldgade 5, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 11 88.
- Biblioteket ved Handelshøjskoleafdelingen i Sønderborg, Sdr. Landevej 30, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 55 25.
- Deutsche Bücherei, Rønhaveplads 12, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 57 65.
- Tinglev, Tinglev Bibliotek, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 41 69. Filialer i: Bolderslev, Bylderup-Bov, Ravsted, Rens.
- Tønder, Tønder Bibliotek, Richtsensgade 10, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 26. Bibliotekssamarbejde mellem Tønder og Skærbæk kommuner. Bogbus med 12 holdsteder uden for Tønder.
- Deutsche Bücherei, Popsensgade 6, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 33 59.
- Toftlund, Nørre Rangstrup Bibliotek, Torvegade, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 13 03. Filialer i: Agerskov, Arrild, Bevtoft, Branderup.
- Vester-Sottrup, Sundeved Bibliotek, Vester-Sottrup, 6400 Sønderborg. Tlf. (04) 46 71 28. Filialer i: Nybøl og Ullerup.
- Vojens, Vojens Bibliotek, Billundvej 5, 6500 Vojens. Tlf. (04) 54 16 80. Filialer i: Hammelev, Jegerup, Nustrup, O. Jerstal, Oksenvad, Simmersted, Skrydstrup, Sommersted, Vedsted, Ørsted.
- Åbenrå, Det sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 25 62. Filialer i: Løjt Kirkeby (Skolegade), Rugkobbøl (Farversmøllevej 28) og Stubbæk (Stubbæk skole).
- Büchereizentrale Apenrade, Vestergade 30, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 11 58.
- Sønderjyllands Amts Biblioteksforening**
(Amtskreds af Danmarks Biblioteksforening)
Formand: Konsulent Hans M. Bille, Kirkegårdsvej 17, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 14 52.
Sekretær: Overbibliotekar Ib Madsen, Det Sønderjydske Landsbibliotek, Haderslevvej 3, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 25 62.

Undervisning

Ungdoms- og efterskoler

Agerskov Ungdomsskole, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 15.

Forstander Johs. Svenningsen.

Højer Ungdomsskole, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 21 40.

Forstander Bodil Keldorff og
Daniel Eiler.

Kongeådalens Efterskole,
Dover, 6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 33.
Forstander MartIn Ottosen.

Luthersk Missionsforenings Efterskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 36 52.
Forstander H. P. Mogensen.

Nordborg Slots Efterskole,
6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 15 28.
Forstander Arley D. Bastlansen.

Rens Ungdomsskole, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 64 83 70.
Forstander Ole Hansen.

Rinkenæs Ungdomsskole,
Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 13 08.
Forstander Georg Pristed.

Skamlingsbanke Ungdomsskole,
6093 Sjølund. Tlf. (05) 57 40 26.
Forstander Johannes Larsen.

Sommersted Ungdomsskole,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 41 68.
Forstanderpar:
Birgitte og Knud Erik Hansen.

Sundeved Ungdomsskole, Bovrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 03 11.
Forstander Aage Rasmussen.

Vojens Ungdomsskole, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 11 29.
Forstander Henning Balle.

Åbæk Efterskole, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 50 63.
Forstander Mogens Thyge Jensen.

Deutsche Nachschule, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 68 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Højskoler og landbrugsskoler

Danebod Højskole, Fynshav,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 12.
Forstander Mogens Hemmingsen.

Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.
Forstander Filt Jensen.

Forsknings-Højskolen,
Ribe Landevej 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 09 60.
Forstander Bent Jensen.

Hoptrup Højskole, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 57 52 13.
Forstander Arne Bechmann.

Jaruplund Højskole, Jaruplund,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 009 49 46 30 - 382.
Forstander Egon Rasmussen.

Løgumkloster Højskole,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 40 40.
Forstander Johs. Lind.

Rødding Højskole, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 15 68.
Forstander Erik Overgaard.

Rønshoved Højskole, 6340 Kruså.
Tlf. (04) 65 81 30 og (04) 65 83 18.
Forstander Oscar Hårder.

Idrætshøjskolen i Sønderborg,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 18 48.
Forstander Hans Jørgen Nielsen.

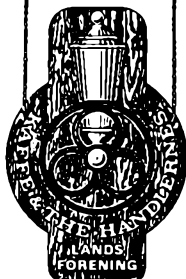
Højskolen Strand,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 21 60 og
(04) 42 85 90. Kontor daglig 8-14.
Forstander Oluf Steinlein.

Volkshochschule Tingleff,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 48 20.
Forstander Horst Jacobsen.

Uge Folkehøjskole, Den nordisk-
europæiske folkelige højskole,
Uge, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 30 00.
Forstandere Myrna og Carl Vilbæk.

Kvindehøjskolen (Den nordiske),
Visby, 6270 Tønder. Tlf. (04) 76 34 93.
Forstanderinde Lisbet Nissen.

stil
større krav
til
kaffe

- og husk

Kaffen
skal være fra

J. LAURIDSEN

KAFFEFORRETNING

Søndergade 17 . Aabenraa . Telefon 62 10 28

Køb danske sønderjyske

SVEND HOLM-fabrikater

BLÅ NEM med SALMIAK til rengøring -

NEM m. CITRON til opvask, det bløde uskadelige.
Begge godkendt af veterinær-
myndighederne.

WE-CIT til WC-kummen - med selv-
virkende **BLÅ BRUS** -
renser, desinficerer.
Diskret, behagelig duft.

MOTAX død og udryddelse af
LUS og UTØJ »o æ kre« -

Motto: Køb ikke blot
på må og få!
Køb de rigtige varer
fra Svend Holm
Aabenraa.

- hos **KØBMANDEN**

Lokalhistoriske samlinger og arkiver

Landsarkivet for de sønderjyske Landsdele

Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 58 58.
Åben 9-16, lørdag 9-17. Fra 15. 6.-15. 8.
dog lukket om lørdagen.
Landsarkivar Hans H. Worsøe.
Arkivarer Lars N. Henningsen og
Jørgen Witte.

Augustenborg

Lokalhistorisk forening for Augusten-
borg kommune
v/ fuldmægtig Hans Lind,
Mosevænget 9, 6440 Augustenborg.

Notmark bylav
form.: sekretær Thorvald Frederiksen,
Notmark, 6440 Augustenborg.

Bov

Bov biblioteks lokalhistoriske samling
v/ overbibliotekar Jørgen Mågård,
Bovvej 4, 6330 Padborg.

Historisk forening for Vls herred
c/o overlærer H. H. C. Bang,
Padborgvej 27, Bov 6330 Padborg.

Bredebro

Lokalhistorisk samling
Brede Bygade 14, 6261 Bredebro.

Broager

Lokalhistorisk forening for Broagerland
v/ Svend Hollensen
Mølmark 25, 6310 Broager.

Lokalhistorisk Arkiv
Møllegade 5, åbent fredage 16-18.

Christiansfeld

Christiansfeld lokalhistoriske arkiv
v/ Aage Boysen, Høgelbjerg,
6070 Christiansfeld.

Hejlsminde lokalhistoriske forening
v/ Holger Andreasen,
Gendarmvej 4, Hejlsminde, 6094 Hejls.

Fotohistorisk Arkiv i Hjerndrup
v/ lærer Aksel Gyldenkærne,
Hjerndrup, 6070 Christiansfeld.

Gram

Lokalhistorisk arkiv for Gram kommune
v/ overlærer Sv. Jensen,
Hans Tjelleesen Schmidtsvej 14, Tiset,
6510 Gram.

Gråsten

Gråsten kommunes lokalhistoriske arkiv
Biblioteket, Ahlmannsparken,
6300 Gråsten.

Haderslev

Haderslev byhistoriske arkiv
Biblioteket, Bispegade 15-17,
6100 Haderslev.

Halk lokalhistoriske arkiv
v/ Verner Jensen,
Mosterlet Hjulsmunde,
Halkvej 134, 6100 Haderslev.

Lundtoft

Lokalhistorisk samling for Kliplev sogn
v/ gårdejer Jørgen Hansen,
Potterhusvej 7, Kliplev, 6200 Åbenrå.

Bovrup-Varnæs sognearkiv
v/ lærer Ib Refftoft Andersen,
Lindeallé 7, Varnæs, 6200 Åbenrå.

Løgumkloster

Lokalhistorisk arkiv for Løgumkloster
kommune
v/ lærer Frede Gotthardsen,
Ringgade 15, 6240 Løgumkloster.

Nordborg

Lokalhistorisk arkiv
Løjtertoft 52, 6430 Nordborg.

N. Rangstrup - Rødding

Brændstrup Hjemstavnsforening
v/ Niels Kristensen, Låsledvej 18,
Brændstrup, 6510 Gram.

Massey Ferguson
traktorer og
mejetærskere

PL Lindberg ^{AS}
MASKINFORRETNING
6630 RØDDING 04 - 84 12 34*

Det kunne
være undgået

hvis
han
havde
valgt

NORA SKRIDSIKRE
STØVLER

Nærmeste forh.
anvises

FØRES OGSÅ I OLIE- OG
FEDTFASTE MODELLER

Generalimport
for Danmark

C. BORREGAARD NIELSEN ^{AS}
6200 Aabenraa. Telf. 04-62 29 50

Hygum Hjemstavnsarkiv
v/ Søren Rasmussen,
Hygumskovvej 16, Sdr. Hygum,
6630 Rødding.

Københoved Hjemstavnsforening
v/ fhv. gdr. Viggo Ludvigsen,
Skravevej 12, Københoved, 6600 Vejen.

Langetved Hjemstavnskreds
v/ Hans J. Matthiesen,
Skravevej 17, Københoved,
6600 Vejen.

Lintrup lokalhistoriske udvalg
v/ radiotekniker Knud Pedersen,
Nyvej 1, 6660 Lintrup.

Rødding lokalhistoriske Arkiv
v/ bibliotekar Niels H. Kragh Nielsen,
Biblioteket, Kongevej 6,
6630 Rødding.

Skodborg Hjemstavnsforening
v/ fru Helga Hørlück,
Kirkevej 5, Skodborg, 6600 Vejen.

**Lokalhistorisk Udvalg for
Øster Lindet Sogn**
v/ gdr. Arne Buhrkal, Vråvej 4,
Øster Lindet, 6630 Rødding.

Rødekro

**Lokalhistorisk forening for Rødekro
kommune**
c/o K. G. Feddersen,
Rødekro bibliotek, Vestergade 20,
6230 Rødekro.

Skærbæk

Historisk Samfund i Brøns
v/ fmd. hr. Wilbur Freudendahl,
Unsigvej 2, Brøns, 6780 Skærbæk.

Rejsby-arkivet
v/ Jens Lassen, Rejsby,
6780 Skærbæk.

**Historisk forening for Skærbæk
og omegn**
v/ forlagsdirektør H. E. Sørensen,
Melbyhus, Melbyvej 27,
6780 Skærbæk.

Sundeved

Hjemstavnsforeningen for Nybøl sogn
v/ fhv. gdr. Mads J. Petersen,
Vester Sottrup, 6400 Sønderborg.

Historisk forening for Sottrup sogn
v/ fmd. Olav Bonefeld,
V. Snogbæk 33, 6400 Sønderborg.

Ullerup sogns hjemstavnsforening
v/ sognefoged Niels P. Thuesen,
Kalvetoft 25, Ullerup, 6400 Sønderborg.

Sydals

Lokalhistorisk forening for Hørup sogn
v/ gdr. Hans Th. Tækker,
Mjang, 6400 Sønderborg.

Kegnæs-arkivet
v/ lærer Axel Rasmussen,
Kegnæs, 6470 Sydals.

Lysabild sogns historiske forening
v/ skoleinsp. Viggo Vandkær Thomsen,
Lysabild, 6470 Sydals.

Lokalhistorisk arkiv for Tandslet sogn
v/ gartner Sven Iversen, Østkystvej
Ertebjerg, 6470 Sydals.

Sønderborg

Dybbøl lokalhistoriske Samling
v/ kontorass. Kaj Hansen,
Redstedgade 10, 6400 Sønderborg.

**Lokalhistorisk Arkivforening
for Sønderborg**
att. Jens Asmark,
Kirkeallé 9, 6400 Sønderborg.
Ma. 9-12, on. 16-18. Tlf. 43 27 10.

Historisk Samling/Uikebøl
v/ værkfører H. P. Hansen,
Bjørnemosen 2, 6400 Sønderborg.

Tinglev

Ravsted egnhistoriske arkiv
v/ Thomas Hansen, Skolegade 20,
Ravsted, 6372 Bylderup Bov.
Tlf. (04) 64 72 06 (efter kl. 15.00).

**Lokalhistorisk arkiv for Tinglev
kommune**
v/ bibliotekar Ester Feddersen,
Nørreagervej 6 A, 6360 Tinglev.

LAURSEN · TØNDER

TH. LAURSENS BOGTRYKKERI A/S
BOX 133 · 6270 TØNDER · TLF. 04 - 72 15 50

MBC

BYGGE-CENTER

VIDDINGHERREDSGADE 29-31
DK-6270 TØNDER (04) 72 38 88

J. LAURSEN & SØN is

NYGADE 16 · GRÅSTEN · TLF. 65 10 44

· også indgang fra Centerparkeringen

GRAASTEN

BOGHANDEL

Nygade 1 · Graasten · Telefon (04) 65 11 09 – 65 12 34

$\frac{A}{S}$ Sønderjysk Frøforsyning

FRØAVL og FRØHANDEL

Aabenraa · Telefon (04) 62 30 47

Åbenrå

Lokalhistorisk arbejdsgruppe
i Ensted sogn
v/ Johs. Fr. Heinsen,
Stubbæk bygade 4, 6200 Åbenrå.

Løjt sogns lokalhistoriske forening
sekr. Bent B. Thomsen,
Barsøvej 3, Løjt kirkeby, 6200 Åbenrå.

Historiske Samlinger for Sønderjylland
Haderslevvej 45, 6200 Åbenrå.

Tønder

Lokalhistorisk forening for
Tønder kommune
att. Thorbjørn Hølc,
Kirkepladsen 3, 6270 Tønder.

Sydslesvig

Den slesvigske Samlings arkiv
Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig
6340 Kruså.

Museer

Brødremenighedens Museum,
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: 1.6.-31.8.: 10-11.30, 14-17, man-
dag lukket. (Besøg uden for disse tider
efter aftale med frk. E. Iversen,
tlf. (04) 56 19 85).

Sønderjysk Brandværnsmuseum,
Enkehuset, 6070 Christiansfeld.
Åben: Som Brødremenighedens
Museum.

Frøsløvejrens Museum,
6330 Padborg. Tlf. (04) 67 65 57.
Åben: 1.10. 1981 - 30.4. 1982.
Lørdag-søndag lukket. Mandag-fredag
10-14. Lukket fra 23.12. til 1.1.
begge dage incl.
1.5. 1982 - 30.9. 1982: Mandag lukket.
Øvrige dage 10-17. Søndag - gratis
omvisning kl. 15.00.
Tlf. (04) 67 65 57 kun i åbningstiden.

Højer mølle- og marskmuseum,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 25 93 eller
(04) 74 24 49.
Åben: 1.4.-1.10.: 13-17, mandag lukket.
Løjrskolebesøg uden for åbnings-
tid kun efter aftale).

Midtsønderjyllands Museum,
Gram Slot, 6510 Gram.
Tlf. (04) 82 10 00, evt. (04) 82 24 24.
Åben 1.4.-1.11: Tirsdag-fredag 10-12 og
13-17. Lørdag, søn- og helligdage
10-17 og efter aftale. Mandag lukket.

Haderslev Museum, Dalgade 7,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 75 66.
Åben sommer: (1.5.-30.9.) tirsdag-
fredag 10.00-17.00, lørdag-søndag
12.00-17.00, mandag lukket.
Åben vinter: (1.10.-30.4.) tirsdag-
søndag 12.00-16.30, onsdag tillige
19.30-21.30, mandag lukket.

Kunstmuseet Holmen, Østergade 13,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 74 41 65.
Åben: 15.6.-15.8.: 10-12, 14-17.
16.8.-1.10 og 1.5.-15.6.: 15-17.
1.10.-30.4.: Kun åbent lørdag kl. 15-17.
Mandag lukket hele året.
Grupper kan aftale besøg udenfor
disse tider på tlf. (04) 74 41 65.

Nationalmuseets Kommandørgård,
Toftum, Rømø, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 52 76.
Åben: 1.5.-30.9., daglig 10-18.
Oktober: Daglig 10-15.

Sønderjyllands Kunstmuseum og
Tønder Museum, Slotsbanken,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 26 57.
Åben: Sommerhalvår: 10-17. Vinter-
halvår: 13-17. Mandag lukket hele året.

Museet på Sønderborg Slot,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 25 39.
Åben: 1.5.-30.9.: 10-17. 1.10.-30.4.: 13-16.

Clausen bøger

PERLEGADE 8 . 8400 SØNDERBORG . TLF. (04) 42 38 00

Jeppe
GAARDE

Tlf. 8313 53 - 6520 Toftlund

ULLERUP'S ISENKRAM Toftlund

Telefon (04) 83 12 34

H. V. GREGERSEN: Egnen omkring Vojens

- en sønderjysk kommunes historie
indtil 1864.

Indbundet kr. 112,50

P. J. SCHMIDT A/S
VESTERGADE 14 · 6500 VOJENS
TLF. (04) 541226

Åbenrå Museum,
H. P. Hanssensgade 33,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 26 45.
Åben: 15.5.-15.9.: 10-17, mandag lukket.
16.9.-14.5.: 13-17, mandag lukket.

Samlingen af gamle arbejdsredskaber
og bondemøbler på Jacob Michelsens
gård i Kolstrup, Toften 27, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 68, bedst 7.30-8.30 og
12-13. Åbent efter aftale.

Flensborg Bymuseum,
Lutherplatz, Flensborg.
Åben: 10-13, 15-17. Søndag 10-13.
Mandag lukket.

Lyksborg Slot, Lyksborg.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 11-12,
14-17. Mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Det slesvig-holstenske landsmuseum
for forhistorie og tidlig historie,
Gottorp Slot, Slesvig.
Åben: 9-17, mandag lukket.

Nissen-Haus, det nordfrisiske museum,
Herzog Adolfstrasse 25, Husum.
Åben: 10-12, 14-17. Søndag 10-17.

Det slesvig-holstenske Frilandsmuseum
Rammsee 23, Kløel.
Åben: 9-17. Mandag lukket.
16.11.-31.3. kun søndag 10-16.

Nolde-museet,
Seebüll ved Neukirchen.
Åben: 1.3.-30.11.: 10-18.

Slesvig Bymuseum, Frederiksstrasse,
Slesvig.

Isted Mindehal, Isted.

Hjemstavns-museet, det gamle rådhus,
Rendsborg.

Jærnkunstmuseet, Carlshütte,
Büdelsdorf ved Rendsborg.

Frisisk Hjemstavnsmuseum,
Osterweg 76, Nibøl.

Ostenfeld-gården, Nordhusumstrasse,
Husum.

Ejdersted Hjemstavnsmuseum,
St. Peter.

Häberlin-Frisermuseum,
Vyk på Før.

Silids Hjemstavnsmuseum, Keitum.

Burg Hjemstavnsmuseum, Fehmern.
Museer i Sydslesvig er i reglen
lukket om mandagen.

Landbrug

Jordbrugsdirektoratet

Kontor: Sct. Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.
Direktør Jørn Prieme.

Kontor i Tønder: Allégade 4,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 13 80.
Kontorchef Knud Aavang Jensen.

Teknisk afdeling, Tønder:
Afdelingsleder Aksel Pedersen.

Formand for jordlovsudvalget:
Husmand Ib Rasmussen,
Krogvej 7, 3320 Skævinge.
Tlf. (03) 28 82 20.

Slagteriregion SYD A.M.B.A. GRAASTEN

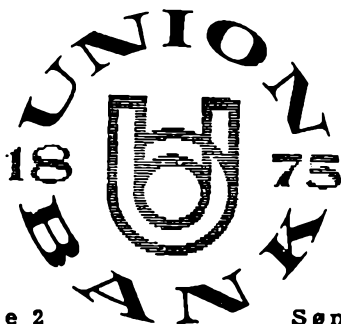
Telefon (04) 651211*

Udsalg i
GRAASTEN

Havnegade

Telefon 65 22 11

Storegade 2
FLENSBORG
Telefon (00949461) 1 77 57

Søndergade 89
HARRESLEV
Telefon (00949461) 7 13 35

Banken for erhvervslivets nord-syd-kontakter!

Mange skandinaviske handelsfirmaer benytter sig af
DM-KONTI
hos os. - Det bringer store fordele for firmaet og dets
kunder!

Medlemmer for Sønderjyllands amt:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 67.
Gdr. Axel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Landbrugsrådet

Kontor: Axelborg, Axeltorv 31,
1609 København V. Tlf. (01) 14 56 72.
Præsident: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.
Direktør: K. Ejler.

Det kgl. danske Landhusholdningsselskab

Rolighedsvvej 26, 1958 København V.
Tlf. (01) 35 02 27.

Ledende præsident: Godsejer
Jens N. Henriksen, Lidsø, 4970 Rødby.
(Ledende præsident f. 1982).

Jordfordellingskommissionen

Jordfordellingskommissionen for 5. om-
råde, Sønderjyllands amtskommune:

Dommer:
Ib Lind Larsen, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 38 02.

Formand:
Hmd. Poul Rosager Hansen, Kravlund,
6360 Tinglev. Tlf. (04) 64 40 67.

Medlemmer:
Gdr. Jes From, Sdr. Vilstrup Bygade 37,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 22 34.
Hmd. Holger Hjorth Pedersen,
Hærvejen 62, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 21 78.

Kreditkyndig:
Gdr. Peter Nissen Beier, Korup,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 74 80.

Jordfordellingskommissionernes
sekretariat: Sankt Annæ Plads 19,
1250 København K. Tlf. (01) 15 61 31.

Jordbrugskommissionen for Sønderjyllands amtskommune

Formand for den vestlige del:
Gdr. Axel Petersen, Kipkærvej 8,
Rørkær, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 24 55.

Viceformænd:
Husmand Anton Ejner Hansen,
Birkelev, Gammelby, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.
Agronom Holger Behrens, Grønvang,
Lydersholmvej, Grøngård,
6270 Tønder.

Formand for den østlige del:
Husmand Poul Rosager-Hansen,
Kravlund, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 67.

Viceformand:
Nis Christensen,
Lavensby - Nordborg.

Det danske Hedeselskab

Hovedkontor: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Direktør K. Sandahl Skov.

Formand: Fhv. minister, gdr.
Anders Andersen, Benzonslyst,
Sangstrupvej 50, 8500 Grenå.

Grundforbedringsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Søren Stisen.

Haderslev: Teaterstien 4,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 80.
Distr.chef Chr. Nielsen.

Sønderborg: Agtoftsvej 2, Ulkebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 07.
Distriktsfuldmægtig Kr. Pedersen.

Tønder: Ribe Landevej 34,
6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 61.
Distriktsfuldmægtig J. Schøler.

Kolding: Dyrehavegårdsvej 2,
6000 Kolding. Tlf. (05) 52 29 00.
Ingenlør O. Kirkegaard.

Skovbrugsafdelingen
Viborg: Postboks 110, 8800 Viborg.
Tlf. (06) 62 61 11.
Afdelingschef Peter Frlis.
Sønderjylland: Brøns Møllevej 2,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 12 51.
Skovrider L. Nannestad.

Grænseforeningens Landbrugsudvalg
Formand: Forstander Filt Jensen,
Gråsten Landbrugsskole,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 10 24.

Flensborg Avis-aktier

På generalforsamlingen den 28. august 1982 vedtoges en forhøjelse af aktiekapitalen med 235.000,- DM ved udbydelse af aktier. Begrundelsen for forhøjelsen af aktiekapitalen er, at vi må holde trit med den tekniske udvikling inden for avisfremstillingen.

KØB EN AKTIE VED INDBETALING AF
105,- DM (100,- DM-aktie)
206,- DM (200,- DM-aktie)
510,- DM (500,- DM-aktie)

VORE Union-Bank AG, Flensborg konto nr. 0012670
BANKKONTI: Sydbank, Gråsten konto nr. 101779-3
Sparekassen Bikuben, Padborg konto nr. 443-00-00751
Postgiro: København konto nr. 7010230

Efter modtagelse af Deres indbetaling fremsender vi en tegningsblanket for Flensborg Avis-aktier som bekræftelse af indbetalingen. De nye aktier udstedes kun med tilsynsrådets samtykke. Retsgrundlag er aktieleven og § 4 og § 5 af Flensborg Avis' vedtægter. De nye aktier udleveres efter indførelsen i Handelsregistret og giver stemmeret på den følgende generalforsamling.

FLENSBORG AVIS AG

2390 Flensborg - Telefon 178 55 og 174 44

DIREKTIONEN:
Peter Jans og Rudolf Mach

Landboforeninger

De samvirkende danske Landboforeninger

Kontor: Axelborg, 1620 København V.
Tlf. (01) 12 75 61.

Formandskab:

Gdr. Hartvig Dehn, Langagergård,
Algestrup, 4340 Tølløse.
Tlf. (03) 48 54 59.
Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, Østrup, 9600 Års.
Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 188,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybøl,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Foreningen af Jydske Landboforeninger

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Viby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Proprietær H. O. A. Kjeldsen,
Lerkenfeldt, 9600 Års. Tlf. (08) 63 10 33.

Sønderjyder i bestyrelsen:

Gdr. Torben Bagge Hansen,
Abildgård, Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.
Gdr. Arne Kindberg, Nybølgård,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 66 17.

Den nordslesvigeke Landboforening

Formand: Gdr. Niels Schullz,
Kastbjerggård, Tornumvej 28,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 53 08.

Fælleslandboforeningen for Nordslesvig

Formand: Torben Bagge Hansen,
Abildgård - Fjelstrupvej 118,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Gunnar Fink, Landbogården,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 01 01.

Haderslev Amts Landboforening

Kontor: Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Formand: Gdr. Torben Bagge Hansen,
Fjelstrupvej 118, Fjelstrup,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 58 61 44.

Sekretær: Konsulent N. P. Bladt,
Åstrupvej 36, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 04 31.

Nr. Rangstrup Hærreds Landboforening

Formand: Gdr. A. Dons Hørlück,
Rømetvej 8, Rurup, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 10 91.

Sekretær: Konsulent F. Dyhr,
Ørdrup Kirkevej 50, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 11.

Åbenrå Amts Landboforening

Formand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Konsulent Hans Lausten
Hansen, Landbogården, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 01 01.

Vis Hærreds Landboforening

Kontor: Nederbyvej 1a, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 82 12.

Formand: Gdr. Svend Nissen,
Hesteløkke 5, Øster Gejl, 6382 Tørsbøl.
Tlf. (04) 67 15 93.

Sekretær: Konsulent N. A. Drewsen,
Hokkerupvej 27, Hokkerup,
6382 Tørsbøl. Tlf. (04) 65 83 99.

Den sundevædske Landboforening

Formand: Gdr. Tøge Tychsen, Krammark,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 46.

Sekretær: Gdr. Jørgen Frandsen,
Cosmusgård, Bøgevej 1, Nybøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 44 14 62.

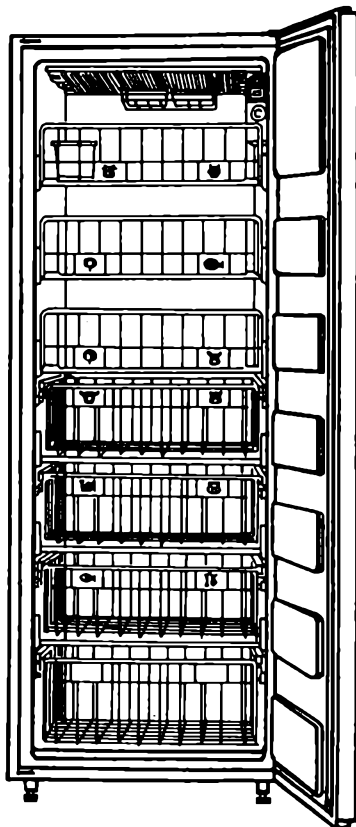
ET GRAM FRYSESKAB HAR MANGE FORDELE, NÅR DU SAMMENLIGNER MED EN FRYSEBOKS!

Et Gram fryseskab bruger mindre strøm, og har større indfrysningsskapacitet, end en fryseboks af nogenlunde samme størrelse.

Og det er dejlig nemt, når du lige skal have noget i fryseskabet, for det fylder så lidt, at det sagtens kan stå i køkkenet.

Desuden er det så overskueligt med vareskilte på hylder og trådkurve, at du undgår glemte pakker. Gram har fryseskabe i 5 størrelser fra 100 til 330 liter, –vi dækker alle behov!

FS 330

H:166,5 cm. B:59,5 cm. D:62,1 cm.

Rumindhold: 330 ltr. ******** frys.

Elforbrug: 1,74 kWh pr. døgn.

Indfrysningsskapacitet:

32,2 kg. pr. døgn.

**Dansk produceret
til danske
forbrugere!**

GRAM

Gram brochureservice: 04 - 54 04 04

Als Nørherreds Landboforening

Formand: Gdr. Georg Clausen,
»Graugård«, Rambøgevej 3,
Pøl, 6430 Nordborg. Tlf. (04) 45 13 15.

Sekretær: Gdr. Chresten Jessen,
Stenbækgård, Holm, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 13 52.

Den alske Landboforening

Formand: Hans Jørgen Clausen,
Kettingskov, Østkystvej 2,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 46 41 77.

Sekretær: Henning Laue, Mommark,
Svennesmølle 26, 6470 Sydals.
Tlf. (04) 44 74 71.

Det bl. distrikts Landboforening

Formand: Gdr. Tage Hansen, Vinumgård,
6775 Døstrup. Tlf. (04) 75 42 93.

Sekretær: Gdr. Poul Ellegaard Nielsen,
Abild, 6270 Tønder. Tlf. (04) 72 16 89.

Landboforeningen for Løgumkloster og Omegn

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Gdr. Jørn Outzen,
Skansen 8, Ellum, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 31 38.

Landboforeningen for Skærbæk og Omegn

Formand: Gdr. Peter A. Petersen,
Kærbølling, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 33 43.

Sekretær: Landbrugsled. Ejner Nielsen,
Statsfængslet Renbæk,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 83 41 18.

Vestslesvigs Landbrugscenter

Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Formand: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terpvej 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Sekretær: Konsulent Egon Stockholm.

Slogs Hærreds Landboforening

Formand: Gdr. Thorikild Dahl Nielsen,
Stormsgårdsvej 38,
6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 64 73 57.

Sekretær: Gdr. Bent Johansen,
Holmevej 26, Øster Højst,
6240 Løgumkloster. Tlf. (04) 77 52 17.

Landwirtschaftlicher Hauptverein für Nordschleswig

Formand: Gdr. Fedder P. Hindrichsen,
Tøndervej 1, 6280 Højer.

Sekretær: Pl. kons. Claus Erichsen,
Skibbroen 62, 6200 Åbenrå.

„CERES“

KORN- OG FODERSTOFFORRETNING

AKTIESELSKAB

Aabenraa . Telefon (04) 62 13 21*

Husmandsforeninger

Danske Husmandsforeninger

Kontor: Vester Farimagsgade 6,
1606 København V. Tlf. (01) 12 99 50.

Formand: Husmand Chr. Sørensen,
Tirslundvej 11, Tirslund, 6670 Holsted.
Tlf. (05) 39 25 57.

Sønderjyder i bestyrelsen:
Husmand Ejner Hansen,
Gammelbyvej 2, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 71 45.

Sekretariatets chef: Jørgen Pedersen,
Tværledet 27, 2880 Bagsværd.
Tlf. (02) 98 23 50.

De samvirkende jyske Husmandsforeninger

Kontor: Viborgvej 128, 8210 Århus V.
Tlf. (06) 15 52 33.

Formand: Hans Larsen-Ledet,
Ejstrup Møllevej 17, Asferg,
8990 Fårup. Tlf. (06) 47 81 31.

Sekretær: Olav Povlsgaard,
Elværksvej 22, 8464 Galtten.
Tlf. (06) 94 41 70.

De samvirkende sønderjyske Husmandsforeninger

Kontor: Markledgade 17, 6240 Løgum-
kloster. Tlf. (04) 74 32 29.

Formand: Husmand Ejnar Hansen,
Birkelev, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 71 45.

Sekretær: Konsulent Erik Christensen,
Markledgade 17, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 32 29.

Haderslev Østeramts Husmandsforeninger

Formand: Arne Sørensen,
Fjælstrupvej 79, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 64 82.

Sekretær: Husmand Svend Aage Peter-
sen, Christiansfeldvej 124,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 10 99.

Haderslev Vesteramts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Ole Brink,
Hølleskov, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 17 12.

Sekretær: Konsulent Hans Otto Søren-
sen, Vester Gasse, 6780 Skærbæk.
Tlf. (04) 75 22 62.

Sønderborg Amts Husmandsforeninger

Formand: Holger H. Pedersen,
Hærvejen 62, Løjdegård,
Bommerlund, 6330 Padborg.

Tønder Amts Husmandsforeninger

Formand: Husmand Hans P. Bjørn,
Noldevej 42, 6372 Bylderup-Bov.
Tlf. (04) 76 22 58.

Husmandsforeningerne

Åbenrå-kredsen:
Formand: Husmand Kristian H.
Thomsen, Birkehøj, Gl. Kirkevej 36,
Stubbæk mark, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 33 73.

I Rødding handler man i

BRUGSEN^S SUPERMARKED

Husholdningsforeninger

De samvirkende danske Husholdningsforeninger

Hovedbestyrelsesmedlem (sydl. Jyske kredse): Fru Lydia Willadsen, Kjersing, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 14 13 59.

Det sønderjydske Husholdningsrepræsentantskab

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp 10, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

De samvirkende sønderjydske Husmandsforeningers husholdningsudvalg

Amtsformand: Fru Anna Buchholt,
Galgebakken 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Konsulent: Inga Boldt, Rundkærvej 6,
6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 65.

Lokalforeningernes formænd:

Arrild: Anna Danielsen, Arnumvej 4,
Roost, 6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 41 69.

Emmerske-Ellehus: Astrid Fosgerau,
Åbenråvej 7, Adelvad, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 81.

Nørre Rangstrup: Else Larsen,
Kærmossevej 6, Stønderup,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 14 82.

Rlse: Marie Asmussen, Sivkærvej 3,
Søest Mark, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 20 61.

Rødding-Gram: Anna Buchholt,
Galgetoflen 69, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 16 46.

Sundeved: Grethe Iversen,
Blansskov 3, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 12 58.

Hederslev Amts Landbohusholdningsforening

Formand: Inge Marie Nissen,
Overbyvej 4, Neder Lørte,
6560 Sommersted. Tlf. (04) 55 43 85.

Nørre Rangstrup Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Ellsabeth Prah, Præstegården, Kirkevej 4,
6535 Branderup.

Løgumkloster og Omegns Husholdningsforening

Formand: Katrine Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Det blandede distrikts Husholdningsforening

Formand: Sonja Hansen, Hovlundgård,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 11 92.

Sammensluttede Sønderjydske Husholdningsforeninger

Kredsformand: Gudrun Christensen,
Vollerupgård, Vollerupbyvej 40,
6392 Bolderslev. Tlf. (04) 64 61 66.

Lokalformænd:

Bedsted Lø: Andrea Jepsen,
Hejselvej 4, 6252 Bedsted Lø.
Tlf. (04) 77 71 42.

Bjolderup: Merete Christensen,
Todsølvej 24, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 63 66.

Bovrup-Varnæs: Esther Clausen,
LDyrbæk, Vesermark 7, Varnæs,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 68 01 89.

Egvad: Karen Petersen,
Egvadvej 4, Nr. Hostrup, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 12 90.

Ensted: Carla Christensen,
Østergade 66, Sdr. Hostrup,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 36 58.

Felsted: Magna Mikkelsen,
Lyngskovvej 1, Felsted, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 52 88.

Genner: Annemil Schmidt,
Nørreskovvej 47, Genner,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 57 53 66.
Hellevad: Grethe Jensen,
Søndervænget 39, 6230 Rødekro.

Hjordkær: Inger M. Thaysen,
Nybøl Bygade 6, 6230 Rødekro.
Hovslund: Cathrine Haugaard,
Rugbjergvej 24, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 68 44 44.

Kasø: Anne Marie Sangild; Lundgård,
Tåholmvej 2, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 65 98.

Kværs: Marie Hansen, Avntoftvej 58,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 65 91 20.

Løjt: Ester Lousen, Kopperholt,
Barsmark Bygade 179, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 66 75 77.

Nordals: Inga Hellesøe,
Oksbøl Nørregade 6, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 36 45.

Skelde: Solvejg Møller, Borre,
Skeldemark 17, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 14 13.

Sydals: Kirsten Schmidt,
Lambjergvej 6, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 44 53 78.

Vis Herred: Karen M. Hansen,
Ryttervad 2, Gejlå, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 68 76 76.

Broager og Omegns Husholdningsforening

Formand: Fru Else Toft, Dyntvej 80,
6310 Broager. Tlf. (04) 44 17 48.

Kegnæs Husholdningsforening

Formand: Fru Ingeborg Christensen,
Nymark, Østerby. Tlf. (04) 46 53 44.

Sundeved Husholdningsforening

Formand: Fru Kirsten Andresen,
Snogbæk Nederby 9, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 90.

Slogs Herreds Husholdningsforening

Formand: Fru Karen Michelsen,
Hedagervej 3, Jejslng, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 42 96.

Dybbøl Sogns Husholdningsforening

Formand: Fru Erica Hansen,
Sandbjergvej 2, Stougaard,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 43 32 90.

Kursusleder: Fru Tove Hømmingsen,
Åbenråvej 110, Ragebøl,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 28 07.

Lysabild Husholdningsforening

Fofmand: Fru Maja Høj,
Mommarmvej 369, 6473 Tandstet.
Tlf. (04) 44 77 63.

Husdyrbrugsorganisationer

Afkomsprøvestationen Brøstrupgård

6330 Rødding. Tlf. (04) 84 13 12.

Formand: Gdr. Anton Holm, Rangstrup,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 54 91 08.

Sønderjydsk Avlsforening for sørtbroget dansk Mælkøvæg

Formand: Gdr. Eskild Wind,
Nørregård, Hjerting, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 14 66.

Kreatureksportforeningen for Nordslesvig

Formand: Gdr. Adolf Lund, Byvang,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 62.

Salgsdirektør: Gdr. A. M. Lund, Poppen-
bøl, 6280 Højer. Tlf. (04) 74 81 11.

Salgsdirektør: W. Sønnichsen,
Søndergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 79.

Avlsforeningen Den Jydske Hest

Kontor: Kongsgårdsvej 28, 8260 Vlby J.
Tlf. (06) 11 08 88.

Formand: Gdr. Peter Bager,
Ribesvænget 6, 8543 Hornslet.
Tlf. (06) 99 51 26.

Sønderjysk Fællesledelse af Kvægavl

Kontor: Østergade 11,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 17 33.

Formand: Bent Holsteen Jessen,
Ribevej 6, Brunde, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 21 03.

Det lokale fjerkræudvalg for Sønderjylland, Vejle og Fyns amter

Rugeægsproduktion:
Sønderjylland: Konsulent Anker
Ammitzbøll, Vestervang 15,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 66 23 12. Kl. 8-9.

Konsumægsproduktion:
Sønderjylland, Vejle og Fyns amter:
Konsulent K. Juul Nielsen,
Mågevænget 4, 5540 Ullerlev.
Tlf. (09) 35 14 74. Kl. 8-9.

Slagtekyllinger:
Sønderjylland og Fyns amter:
Konsulent Anker Ammitzbøll,
Vestervang 15, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 23 12. Kl. 8-9.

Slagterier

Andelsslagterier

Slagteriregion SYD, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 12 11.
Formand: Gdr. Kresten Bonefeld,
Langagergård, Pøl, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 14 12.

Direktør: Gert S. Haurum.

Afdelinger:

6372 Bylderup-Bov. Tlf. (04) 76 23 11.

6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 12 11.

Blans, 6400 Sønderborg.

Tlf. (04) 46 16 11.

6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 39 23.

Celebrity Slagterierne A. M. B. A.,

6700 Esbjerg. Tlf. (05) 12 55 00.

Formand: Gdr. Egon Kristensen,
Nørlandevej 9, Kjærgaard Mark,
6740 Bramming.

Adm. direktør: Aksel Petersen.

Afdelinger:

6823 Ansager. Tlf. (05) 29 70 44.

6630 Rødding. Tlf. (04) 84 11 24.

6270 Tønder. Tlf. (04) 72 23 56.

Danish Crown Slagterierne

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

Formand: Gdr. Erik M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.

Adm. direktør: K. Bertelsen.

Salgsdirektør: S. R. Agerskov.

Afdelinger:

6000 Kolding. Tlf. (05) 52 12 11.

6500 Vojens. Tlf. (04) 54 11 11.

6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 58 22.

De samvirkende danske

Andelsslagterier

Kontor: Axelborg, 1609 København V.
Tlf. (01) 11 56 00.

Formand: Gdr. J. Esp Sørensen,
Herman Bangsvej 1, 9200 Ålborg SV.
Tlf. (08) 18 11 40.

Privatslagterier

Skærbæk og Omegns Eksportslagteri
a. m. b. a.

6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 19 11.

Formand: Gdr. E. M. Platz, Kærholm,
6621 Gesten. Tlf. (05) 55 71 23.

Direktør: H. Enderlein.

Mejeriforeninger

De danske Mejeriers Fællesorganisation

Kontor: Frederiks Allé 22, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 13 26 11.

Formand: Gdr. Thomas Jørgensen,
Dorthealund, Pjedsted,
7000 Fredericia. Tlf. (05) 95 40 71.

Direktører: J. Handberg (adm.),
S. Ammitzbøll og K. P. Andersen.

Det Sydjydske Mejeribrugs Samarbejdsregion

Formand: Gdr. Gunnar Nielsen,
Kjelst, 6852 Billum.
Tlf. (05) 25 83 05.

Sekretær: Mejerikonsulent
N. Bruun Johannessen,
Margrethevej 33, 6500 Vejens.
Tlf. (04) 54 14 31.

Skovbrug

Småskovforeningen for Åbenrå-Sønderborgegnen

Formand: Gdr. Peter Madsen, Nygård,
Stevningnorvej 19, Stevning.
Tlf. (04) 45 86 08.

Konsulent: Skovrider Edv. Hvidt,
Felstedskov, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 68 54 11.

Sydøstjysk Småskovforening

Formand: Proprietær J. O. Gæmelke,
Røjgård, 6065 Veerst.
Tlf. (05) 55 50 10.

Konsulent: Skovrider Kjeld Ramsing,
Stranden 8, Rebæk, 6000 Kolding.
Tlf. (05) 52 58 27.

Det jydskes Haveselskab

Åby Bækgårdsvej 6, 8230 Åbyhøj.
Tlf. (06) 15 56 88.

Regionalsammenslutning IV Sønderjylland

Formand: Forvaltningsleder
Jørgen C. P. Møller,
Erløvvej 82, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 49 01 eller (04) 52 34 34.

Kredsformænd:

Bjolderup: Holger Nielsen,
Bag Volden 12, 6392 Bolderslev.
Tlf. (04) 64 65 64.

Vestslesvigs havekreds: Bent Maybom,
Åbenråvej 22, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 42 88.

Broager: Fru Ida Madsen,
Ringridervej 15, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 12 71.

Christiansfeld: Johan Hjelm,
Skomagergade 6, 6093 Sjølund.

Flensborg-Fjordegne: Karl Carstensen,
Lyshøj 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 00 23.

Føvling-Holsted-Gørding: Gartner
Johs. Kristensen, Bobølvej 1,
6650 Brørup. Tlf. (05) 39 81 06.

Gråsten: Ronny Heuschkel,
Søjrsvvej 26, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 17 58.

Haderslev: Kaj Aarud, Helmdalsvej 17,
Erløv, 6100 Haderslev. Tlf. (04) 54 43 83.

Nordborg: Karin Hansen, Ellekobbøl 5,
Augustenhoff, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 08 77.

Oksenvad-Jels: Slagteriarbejder
Svend Erik Nielsen,
Søndermarksvej 4, 6560 Sommersted.
Tlf. (04) 55 43 61.

Padborg: Overbetjent Chr. Warming,
Vikingvej 7, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 30 27.

Ribe: Ingeniør N. E. Simonsen,
Granvej 11, Hviding, 6760 Ribe.
Tlf. (05) 44 51 93.

Rødding: Fru Marle Pedersen,
Tornumgård, Tornumgårdsvej 8,
6660 Lintrup. Tlf. (04) 85 52 20.

Rødekro: Bent Larsen,
Høleskovvej 2, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 22 03.

Sønderborg: Afdelingsleder
Jørgen Hansen, Skansebakken 7,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 62 14.

Toftlund: Fhv. førstelærer
Jørgen Hansen, Røllighedsvej 25,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 19 98.

Tønder: Læge Hans Otto Hoest,
Hjellen 22, 6270 Tønder.

Uge: Karen-Margrethe Sinning,
Terkelsbølbygade 24, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 49 30.

Vamdrup: Nicolaj Agger, Højbo,
Gammelgårdsvej 4, 6580 Vamdrup.
Tlf. (05) 58 13 27.

Vojens-Skrydstrup: Fru Karin Skøtt,
Christiansdalsvej 23, Hammelev,
6500 Vojens. Tlf. (04) 57 71 19.

Åbenrå: Købmand Jørgen Lauridsen,
Søndergade 17, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 10 28.

Konsulenter i området

Erik Klei, Sandager 8, Hovslund,
6230 Rødekro. Tlf. (04) 68 41 65.

Olav J. Nissen, Kystvej 2, Ballum,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 77 62 29.

KØB SALG BYTTE

– sikkert resultat
opnår De
bedst med en annonce i

ugeavisen
for MIDTSØNDERJYLLAND

Vestergade 35
6520 Toftlund
831990

**OPÅB
10.000**

Handel

Grosserer-Societetet

Børsen, 1217 København K.
Tlf. (01) 15 53 20.

Formand: Direktør Aage Rask-Pedersen,
København.

Provinshandelskammeret

Formand: Direktør H. E. Hempel-
Hansen, Odense. Tlf. (09) 11 83 83.

Sekretariat: Landemærket 3, 2. th.,
1119 København K.
Tlf. (01) 13 90 66.

Jyllands-afdelingen: Ny Banegårdsgade
45, 8100 Århus C. Tlf. (06) 13 53 55.

Indkøbsforeninger

Dansk Landbrugs Grovvarereselskab.
Hovedkontor: Axelborg,
1503 København V. Telex 2 29 68.
Tlf. (01) 15 11 13.

Formand: Gdr. Martin Nielsen.

Sønderjyske medlemmer af
repræsentantskabet:

Gdr. Konrad Jensen, Birkelev,
6780 Skærbæk. Tlf. (04) 75 73 01.

Gdr. Chresten Lorensen,
Vester Snogbæk, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 46 73 27.

Gdr. Anders C. Nygaard,
Lydersholm, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 76 41 64.

Gdr. Svend Birkebæk Nielsen,
Friskjærvej, 6535 Branderup.
Tlf. (04) 83 53 27.

Gdr. Ebbe Fink-Nielsen,
Buskmose, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 15 40.

Gdr. Peter Rudbeck, Dalagergård,
Fløvt, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 58 41 90.

Gdr. Villy Jacobsen, Slevadvej 3,
Oksenvad, 6580 Sommersted.
Tlf. (04) 55 41 88.

DLG center Åbenrå,
Nyhavn, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 35 34.

DLG center Agerskov,
6534 Agerskov. Tlf. (04) 83 32 19.

DLG center Bredebro,
6261 Bredebro. Tlf. (04) 74 17 11.

DLG center Vojens, Industriparken,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 27 51.

DLG center Haderslev,
Gasværksvej, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 75 75.

Brugsforeninger

Formand for F. D. B.s bestyrelse:
Gdr. Gunnar Skov Andersen, Vrå.

Førstedirektør:

Gunnar Christensen, HD.

Major Aage Christensen,
Havremarksvej 13, Skrydstrup,
6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 10 70 - (04) 54 13 40.
FDB's bestyrelsesmedlem I
Region Vøjen.

Kredsformænd:

Uddeler Evald Kristjansen, Storegade
35, 6753 Agerbæk. Tlf. (05) 19 65 11.
Kreds 31, Varde.

Gdr. Egon Iversen, Lifstrup,
Hovedvejen 25, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 16 92 12.
Kreds 32, Esbjerg.

Lærer Jytte Nielsen, Aggershus,
Melvangvej 2, Askov, 6600 Vøjen.
Tlf. (05) 36 06 64.
Kreds 33, Grindsted.

Viceskoleinspektør N. Monrad
Jensen, Vestervænget 5, 7300 Jelling.
Tlf. (05) 87 12 04.
Kreds 34, Vejle.

Gdr. Tage Deleuran, Ryttergrøften 44,
Egeskov, 7000 Fredericia.
Tlf. (05) 95 70 47.
Kreds 35, Kolding.

Gdr. Jørgen Bjerrum, Indrø Bjerrum,
6760 Ribe. Tlf. (05) 42 03 64.
Kreds 36, Ribe-Tønder.

Seniorsergent Gudmund Pedersen,
Kløvervej 1221a, 6100 Haderslev.

Tlf. (04) 52 23 30.

Kreds 37, Åbenrå.

Uddeler Arnold Lauridsen,
Svalevej 10, Langesø, 6430 Nordborg.

Tlf. (04) 45 02 52.

Kreds 38, Sønderborg.

Handelsstandsforeninger og handelsforeninger i Sønderjylland (formænd)

Bov kommunes Handelsstands- og
Håndværkerforening
Bankfuldmægtig Heine Knudsen,
Sydbank A/S, Padborg.
Tlf. (04) 67 34 84.

Gråsten Handelsstandsforening:
Direktør Niels Johansen,
Vitfoss a/s, Ulsnæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 16 38.

Haderslev Handelsstandsforening
af 1844:
Direktør Vagn Dahl,
Euroskan Rejsebureau,
Lavgade, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 62 75 - privat (04) 57 54 50.

Sønderborg Handelsstandsforening:
Købmand Hans Michaelsen,
Mika-Favør Supermarked,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 43 65.

Toftlund Handels- & Håndværker-
forening:
Bagerm. Poul Thaysen, Søndergade 9,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 15 21.

Tønder Handelsstandsforening:
Trælasthandler P. Christensen,
Østergade 46, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 14 50.

Vojens Handelsstandsforening:
Hørrekevlperlingshd. Bent Lausen,
Far og Søn Tøj, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 16 26.

Åbenrå Handelsstandsforening:
Direktør J. Terp-Nielsen, Sækko A/S,
Egelund, 6200 Åbenrå.

De samvirkende købmandsforeninger i Danmark

Hovedkontor - Sekretariat:
Svanemøllevej 41, 2900 Hellerup.
Tlf. (01) 62 16 16.

Formand: Købmand Holger Christensen,
Høje Gladsaxe Torv 2, 2860 Søborg.
Tlf. (01) 69 61 44.

Centralorganisationen for Jylland:
Formand: Købmand Jeppe Gaarde,
6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 13 53 - 83 20 67.

Derunder De sønderjydske Købmands-
foreningers Sammenslutning:
Formand: Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Handelsforeningen for Gråsten
og Omegn:
Formand: Købmand Jørgen Andersen,
Stenvej 9, Rinkenæs, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 16 65.

Haderslev og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Købmand Laue Hansen,
Huglinsvang 87, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 13 44.

Sønderborg og Omegns
Købmandsforening:
Formand: Mogens Holm Pedersen,
Storegade 7, 6440 Augustenborg.
Tlf. (04) 47 15 47.

Midtsønderjyllands Købmandsforening:
Formand: Købmand Markus Kjær,
Lindevej 17, Ø. Lindet, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 84 61 18.

Tønder Amts Købmandsforening:
Formand: Købmand Asbjørn Eriksen,
Nørremarksvej 7, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 13 00.

Tønder Kolonialhandlerforening:
Formand: Købmand Antoni Andresen,
Vestergade 25, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 42 00.

Åbenrå og Omegns Købmandsforening:
Formand: Købmand Helmuth Car-
stens, Sønderport 67, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 20 13.

Håndværk og industri

Håndværksrådet

Organisationen for dansk håndværk og mindre industri.

Kontor: Amaliegade 15,
1256 København K. Tlf. (01) 12 36 76.

Formand: Oldermænd, skræddermester
Holger Voigt-Petersen, København.

Teknologisk Informationstjeneste i Sønderjylland

Sønderjyllands Erhvervsråd,
Kirkeplads 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 39 15.

Konsulent: Robert Hansen,
Hægersgade 3, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 79 00.
Sommer: Åre 100. Tlf. (04) 58 45 00.

Sønderjyllands Erhvervsråd

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Direktør K. Sandahl Sørensen,
Anne Marie Vej 5, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 31 42.

Næstformand: Fhv. folketingsmedlem
P. Gorrsen, Gl. Færgevej 48,
Alnor, 6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Formand Niels Jakobsen,
Ringgade 97, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 18 43.

Fhv. borgmester H. C. Carstensen,
Christiansfeldvej 66, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 22 64.

Fhv. amtsborgmester E. Jessen,
Teglholt 21, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 35 12.

Grosserer Frithjof Nielsen,
Kongevej 31, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 44 04.

Amtsrådsmedlem Lauge Jepsen,
Bakkevej 4, 6261 Bredebro.
Tlf. (04) 74 15 33.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Lokale erhvervsråd

Agerskov Sogns Erhvervsudvikling ApS:
Bygmester K. Tjørnelund,
Branderupvej 4, 6534 Agerskov.
Tlf. (04) 83 33 24.

Erhvervsrådet for Aissund-området:
Nørrebro 1, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 92 22.

Formand: Fabrikant Karl Heinz
Petersen.

Erhvervschef: Ingeniør Aksel Møller,
Hyldehegnet 21, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 43 19 04.

Padborg-Kruså Erhvervsråd:
Sekretariat: Bovvej 2, 6330 Padborg.
Tlf. (04) 67 27 02.

Formand: Ingeniør Lorens Wortmann,
Rudebeck & Wortmann ApS, Padborg.
Sekretær: Erhvervsrådssekretær
Gunnar Kjær.

Gram Erhvervsråd:
Revisor Johan Pedersen, Slotsvej 15,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 27 10.

Haderslev Erhvervsråd:
Erhvervschef Arne Jensen, Rådhuset,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 65 05.

Toftlund Erhvervsråd:
Manufakturhandler P. A. Lautrup,
Søndergade 26, 6520 Toftlund.
Tlf. (04) 83 11 16.

Tønderegnens Erhvervsråd:
Formand: Ingeniør Robert Okholm,
6270 Tønder.
Postbox 106, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 55 60.

Håndværker- og Industriforeninger

Handelsstands- og Håndværker-
foreningen i Bov kommune.
v/ formand Høine Knudsen,
Sydbank, 6330 Padborg.

Gråsten Håndværkerforening:
Formand: VVS-Install. Bent Pedersen,
Fredensgade 7, 6300 Gråsten.
Tlf. (04) 65 18 65.

Haderslev Håndværkerforening:
Formand: Tømrermester Jens Chr.
Dueholm, Svanevej 25,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 38 08.

Højer Handels- og Industriforening:
Formand: Jens R. Petersen,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 22 12.

**Løgumkloster Handels- og Håndværker-
forening:**
Formand: Textilkøbmand
Flømming Hansen, Lillegade 17,
6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 34 04, privat (04) 74 46 22.

**Sønderborg Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Bygmester Johan C.
Nielsen, Redstedsgade 13,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 19 31.

Tønder Håndværkerforening:
Formand: Ingenlør Bo Michelsen,
Hjelløen 69, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 37 70.

**Åbenrå Håndværker- og
Industriforening:**
Formand: Murermester L. A. Quilst,
Nørrehesselvej 40, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 34 30.

Finansiering

Sønderjyllands Lånekasse

Sekretariat: Nørregade 21,
6100 Haderslev. Tlf. (04) 52 66 33.
(Sparekassen Sydjylland).
Ekspeditionstid: Mandag-fredag 9-12.

Sekretær: Kontorchef E. Johansen,
6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 66 33, lokal 232.

Bestyrelse: Fhv. sparekassedirektør
Hans Baagø (formand), Christiansfeld.
Viceborgmester Edw. Jensen
(næstformand), Rinkeæs.
Sparekassedirektør H. Lagoni, Højer.
Kontorchef cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Silkeborg.
Kontorchef Kirsten Kleist,
Kongeriget Danmarks Hypotekbank
og Finansforvaltning, København.

Sønderjyllands Investeringsfond

Kirkepladsen 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 23 84.

Formand: Viceamtsborgmester
Peter Gorrson, Alnor,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 15 09.

Bankdirektør Poul Hansen,
Den danske Bank, Perlegade,
6400 Sønderborg.

Kontorchef, cand. jur. Ib Frederiksen,
Direktoratet for Egnsudvikling,
Søndergade 25, 8600 Silkeborg.
Tlf. (06) 82 56 55.

Bankdirektør Arne Skov, Sydbank,
Perlegade 18, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 37 00.

Kontorchef Kirsten Kleist,
Finansministeriet, Landgreven 4,
1301 København K.

Direktør M. F. Schøler, Danfoss,
Havnbjerg, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 22 22.

Formand Niels Jakobsen,
Ringgade 97, 6400 Sønderborg.

Sekretær: Erhvervsrådssekretær
P. Groth Bruun, 6200 Åbenrå.

Jyllands Kreditforening

Foreningen virker som administrator
for følgende foreninger:

Den vest- og sønderjydske
Kreditforening.

Jydsk Landkreditforening.

Kreditforeningen af Ejere af mindre
Ejendomme på Landet i Jylland.

(Jydsk Husmandskreditforening).

Kreditforeningen af jydsk
Landejendomsbesiddere.

Sønderjyllands Kredittforening.

Købstadhypotekforeningen (Jydsk Hypotekforening).

Landhypotekforeningen for Danmark (Ny jydsk Land-Hypotekforening).

Aalborg Hypotekforening.

Jydsk Realkredittforening for almindelig realkredit.

Jydsk Realkredittforening for særlig realkredit.

Formand:

Fhv. amtsborgmester Erik Jessen, Åbenrå.

Kontorer:

Astrupvej 13, 6100 Haderslev.
Herningvej 3, 6950 Ringkøbing.
Sct. Mathiasgade 1-3, 8800 Viborg.
Boulevarden 43, 9100 Ålborg.
Borgvold 16, 8260 Århus-Viby J.
(Fællessekretariat).
(Økonomisk sekretariat).

Direktion:

Haderslev: Cand. jur. A. W. Basse (adm.).
Ringkøbing: Cand. jur. Jørgen Larsen (adm.), Kristen M. Dideriksen.
Viborg: Cand. agro S. Hjortshøj Nielsen (adm.).
Ålborg: Cand. jur. Bent Rasmussen (adm., formand for direktionen), cand. polyt. E. Thomsen Støtt.
Århus: Lrs. Mogens Høyer (adm.), lrs. O. Smedegaard Andersen.

Dansk Landbrugs Realkredittfond

Nyropsgade 21, 1503 København V.
Tlf. (01) 15 11 00.

Direktion: Direktør, cand. oecon.

Erik Krogstrup, adm.
Direktør, cand. jur. P. Wegge-Olsen.
Direktør, cand. agro. J. Fløystrup Jensen.

Formand for repræsentantskab og bestyrelse: Sparekassedirektør Steen Madsen, Sparekassen SDS, Vesterbrogade 8, 1620 København V.
Tlf. (01) 11 66 66.

Kredittforeningen Danmark

(Tidligere: Ny Jysk Grundejer-Kredittforening og Østifternes Kredittforening).

Hovedsædet i Herning, Viborgvej 1, 7400 Herning. Tlf. (07) 12 53 00.

Direktion:

Arkitekt Kaj Halse.

Hovedsædet i Århus, Åboulevarden 69, 8100 Århus C. Tlf. (06) 12 53 00.

Direktion: Statsautoriseret revisor N. J. Kold Jensen.

Distriktschef for Sønderjyllands amt: Anne Feldt, Storegade 31¹, 6200 Åbenrå. Tlf. (04) 62 74 00.

BRF/Byggeriets Realkredittfond

Gl. Kongevej 74, 1845 København V.
Tlf. (01) 24 24 24.

BRF/Vojens

Byggesagkyndig Ingomar Petersen, Allégade 30, 6500 Vojens.
Tlf. (04) 54 18 70.

BRF/Esbjerg

Byggesagkyndig Johs. Sørensen, Maadevej 15, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 58 00.
Byggesagkyndig Flemming Hallen, Islandsgade 1, 6700 Esbjerg.
Tlf. (05) 12 38 22.
Privat (05) 11 56 65.

BRF/Sønderborg

Byggesagkyndig Peter Sloth Møller, Møllegade 54-56, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 51 71.
Privat (04) 42 64 84.

BRF/Tønder

Byggesagkyndig Th. Hølleberg, Provst Petersensvej 2, 8270 Tønder.
Tlf. (04) 72 25 62.

BRF/Åbenrå

Byggesagkyndig Jens Dall, Lindsnakkevej 22, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 30 12 og (04) 62 30 13.

Landevæmet

Kontor: Jernbanegade 4, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 40 54.

Formand: Gdr. Bahne Nicolaisen,
Østerholm, 6360 Tinglev.
Tlf. (04) 64 83 81.

Næstformand: Gdr. Arne Kindberg,
Nybølgård, Hjordkær, 6230 Rødekro.
Tlf. (04) 66 66 17.

Sekretær: Gdr. Thomas Rodenberg,
Vester Terp, 6240 Løgumkloster.
Tlf. (04) 74 33 83.

Forretningsfører: Bankfuldmægtig
Werner Jensen, 6360 Tinglev.

Turistforeninger

Såmvirkende danske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand Axel Handevitt-
Haar, Spanien 19, 8000 Århus C.
Tlf. (06) 13 15 44.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Såmvirkende jyske Turistforeninger

Svalegården, Hasseris, 9000 Ålborg.
Tlf. (08) 13 81 22.

Formand: Rådmand A. Haahr Nielsen,
Spanien 19, 8000 Århus C.

Sekretariatschef: K. Ellesøe.

Sønderjydsk Turistkreds

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesten, Kastanje Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Sekretariat: Kredssekretær Bente
Færgemand, Rømø Turistbureau,
Havnebyvej 30, Tvismark,
6791 Kongsmark. Tlf. (04) 75 51 30.

Augustenborg Turistforening

Bureau: Storegade 28,
6440 Augustenborg. Tlf. (04) 47 17 20.

Formand: Kamilla Schmidt,
Boutique Høsehøuset, Fynshav.
Tlf. (04) 46 42 95.

Turistforeningen for Broagerland

Formand: Borgmester
Niels Krogh Hansen,
Dyntvej 76, 6310 Broager.

Bureau: Ihle's Papirhandel,
Storegade 23, 6310 Broager.
Tlf. (04) 44 11 00.

Turistforeningen for Christiansfeld og Omegn

Formand: Direktør Viggo Bunkenborg,
Skovvænget 8, 6070 Christiansfeld.
Tlf. (04) 56 18 04.

Bureau: Kongensgade 5,
6070 Christiansfeld. Tlf. (04) 56 16 30.

Gram Turistforening

Formand: Anker Vangø Hansøn,
Jens Holmsvej 6, 6510 Gram.
Tlf. 82 14 39.

Bureau: Allt Andersen,
Gram Bogtrykkeri, Torvegade 13,
6510 Gram. Tlf. (04) 82 13 35.

Højer og Omegns Turistforening

Formand: Hans Kallehave, Hotel Højer,
6280 Højer. Tlf. (04) 74 26 50.

Bureau: Bundgårds Boghandel,
Storegade 21, 6280 Højer.
Tlf. (04) 74 24 49.

Gråsten Turistforening

Ahlmannsparken, Ahlefeldvej 4,
6300 Gråsten. Tlf. (04) 65 09 55.
Åbningstider: 1. 6. - 1. 9.
Mandag til fredag: kl. 9-12 og 14-17.
Lørdage kl. 9-12.
1. 9. - 1. 3. Torsdage kl. 10-12.
1. 3. - 1. 6. Torsdage kl. 10-12 og 14-17.

Formand: Postmester H. G. Nielsen,
Ahlefeldvej 1, 6300 Gråsten.

Haderslev Turistforening

Formand: Bankfuldmægtig Lise Beck,
Grønningen 50, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 01 02.

Bureau: Apotekergade 1, 6100 Haderslev.
Tlf. (04) 52 55 50.

Turistchef: Svend Aage Mattson.

Erhvervs- og Turistforeningen for Rødding Kommune

Formand: Overlærer O. Finnemann,
Barsbøl Markvej, Jels, 6630 Rødding.
Tlf. (04) 55 23 56.

Bureau: Den Gamle Mølle, Jels,
6630 Rødding. Tlf. (04) 55 21 10.

Leder: Fru E. Ankjer Jensen.

Nord-Als Turistforening

Formand: Disponent Arne Asmussen,
Tranebærvej 5, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 19 65.

Bureau: Nord-Als Turistbureau,
Storegade 25, 6430 Nordborg.
Tlf. (04) 45 05 92.

Turistchef: Bente Höhrmann.

Turistforeningen for Rømø-Skærbæk og Omegn

Formand: Direktør, fru Sole Hansen,
Hotel Færggården,
6792 Havneby. Tlf. (04) 75 54 32.

Bureau: Tvismark, 6791 Kongsmark.
Tlf. (04) 75 51 30.

Turistchef: Bente Færgemand.

Turistforeningen for Sønderborg og Omegn

Formand: Revalideringschef
Sv. A. Hellesen, Kastanie Allé 24a,
6400 Sønderborg. Tlf. (04) 42 49 13.

Bureau: Sønderborg Turistbureau,
Rådhusørvet 7, 6400 Sønderborg.
Tlf. (04) 42 35 55.

Turistchef: Per Christensen.

Nørre-Rangstrup Turistforening

Formand: Manufakturhandler
P. A. Lautrup, Søndergade 26,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 16.

Bureau: Toftlund Bog- og Papirhandel,
Bentø Born, Søndergade 5,
6520 Toftlund. Tlf. (04) 83 11 19.

Tønder og Omegns Turistforening

Formand: Bankdirektør
Arne Hermansen, Den danske Bank,
Vestergade, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 21 22.

Bureau: Østergade 2a, 6270 Tønder.
Tlf. (04) 72 12 20.

Vojens Turistforening

Formand: Sven Bork, Topmejsøvej 18,
6500 Vojens.

Bureau: Folkebiblioteket, Billundvej,
6500 Vojens. Tlf. (04) 54 06 00.

Turistforeningen for Åbenrå og Omegn

Formand: Købmand Hans Schmidt.
Tlf. (04) 62 23 54.

Bureau: Turistforeningen for Åbenrå
og Omegn
Wollesgyde 10, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 35 00.

Turistchef: Birte Rasmussen,
Stollig Bygade 4, 6200 Åbenrå.
Tlf. (04) 62 85 93.

DANSKE OG FRISISKE INSTITUTIONER I SYDSLESVIG

Sprogforeningen

Sydslesvigafdeling.

Formand: Niels Bøgh Andersen,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. 009 49 461 91663.

Kgl. dansk Konsulat

Nordergraben 19, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 33 05.

Generalkonsul: Jørgen Peder Hansen.

Vicekonsul: Holger Nyvang Knudsen.

Vicekonsul: H. Hansen.

Dansk Generalsekretariat

Flensborghus, Norderstrasse 76,
D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 1 78 21 - 1 78 22 - 2 63 29.

Generalsekretær: Karl Kring.

Sekretær Dleter Lenz.

Fuldmægtig Hans Chr. Hansen.
Regnskabsafdelingen.

Dansk postadresse: Postbox 90,
6340 Kruså.

Dansk Kirke i Sydslesvig

Dansk Kirkekantor,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 29 25.

Førstepræst: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 25 65.

Forretningsfører: Dellew Lorenzen.

Dansk Skoleforening for Sydslesvig

Formand:

Driftsleder Gert Wiencke,
Wilhelm Busch-Winkel 8,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 36 86.

Skolelærer:

Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, Postfach 332,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 24 98.
Kontor: Stuhrs Allé 22,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 20 44.
Dansk postadresse: Box 99,
6340 Kruså.

Feriekontoret: Marienhölungsweg 41,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 5 66 64.

Skolepsykologisk kontor:

Waldstrasse 43, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 5 20 55.

Duborg-Skolen

Ritterstrasse 27, D-2390 Flensburg.
Tlf. (0461) 2 23 31.

Privat dansk gymnasium og realskole.

Rektor: Knud Fanø.
Dansk postadresse: Box 100,
6340 Kruså.

Dansk Centralbibliotek for Sydslesvig

Norderstrasse 59, D-2390 Flensburg.
Dansk postadresse: 6340 Kruså.
Tlf. (0461) 1 79 53 - 1 79 54.

Få Deres DAGLIGSTUE fornyet inden jul – det hygger.

Vi har det store udvalg til de rigtige priser.

Fine betalingsvilkår.

H. DETHLEFSENS MØBLER OG TÆPPER

RØDEKRO . TELEFON (04) 68 22 52

Åbningstider:

Sommerhalvåret 10-18, lørdag 10-14.
Vinterhalvåret 10-20, lørdag 10-14.
Overgangsdatoer mellem halvårene
meddeles i Flensborg Avis.

Overblikbibliotekar Jørgen Hamre.

Studieafdelingen: Bibliotekslektor,
dr. Johann Runge.

Det danske Bibliotek i Husum,

Neustadt 81, D-2250 Husum.
Tlf. Husum (04841) 22 92.
Leder: Bibliotekar
Keld Klemth Madsen.

Det danske Bibliotek i Slesvig,

Lollfuss 69, D-2380 Slesvig.
Tlf. Slesvig (04621) 2 42 63.
Leder: Bibliotekar Karen Hansen.

Dansk Sundhedstjeneste for Sydslesvig

Waldstrasse 45, D-2390 Flensborg,
Dansk postadresse: Box 119,
6340 Kruså. Tlf. (0461) 5 20 71.

Formand for sundhedsrådet og

forretningsudvalget:
Pastor Paul Tappe, Osterstrasse 5,
D-2262 Leck. Tlf. 04662) 24 43.
Kontorchef Hasso Petersen.

Ledende sygeplejerske: Søster Else

Thygesen. Tlf. (0461) 5 20 72.

Dansk Sygeplejeforening, Flensborg

Formand: Bibliotekar Kirsten Fabrlcius,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 79 53.

Dansk Menighedspleje, Flensborg

Waldstrasse 45, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 20 71.

Gamles Værm

Formand: Betty Leckband, Im Tal 10,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 4 16 73.

Sønderjysk Arbejderforening

(S A F)

Formand: Jürgén Kruse, Auberg 29,
D-2300 Kiel. Tlf. (0431) 33 10 82.

Den slesvigske Kvindeforening

Formand: Edith Sigaard-Madsen,
Den danske Skole, D-2381 Strukstrup.
Tlf. (04623) 5 41.

De sydslesvigske Husmoderforeninger

Formand: Lektor Elva Thorup Nielsen,
Stuhrs Allé 22, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 24 98.

»Borgerforening«, selskabelig forening

Formand: Redaktionssekretær Ejnar
Ramsing Lorenz, Grosse Strasse 83,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 55.

Sydslesvigsk Erhvervsfond

Formand for tilsynsrådet: Kontorchef
Franz Wingender, Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 71.

Kontor: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Forretningsfører: Rolf Lehfeldt.

Dansk Erhvervsforening i Sydslesvig

Formand: Direktør Preben Bjerregaard,
Westend 1, D-2381 Böklund.
Tlf. (04623) 72 66.

Sekretariat: Norderstrasse 76 III,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 2 66 21.

Union-Bank A/S

Grosse Strasse 2, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 77 57.

Süderstrasse 89, D-2391 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 13 35.

Direktion: Hans Erik Hansen,
Otto Christiansen.

Slesvigsk Kredittforening

Formand for tilsynsrådet:
Gdr. Hans Detlev Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.
Tlf. (04662) 37 38.

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2391 Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Forretningsfører: Nis Hansen.

Det sydslesvigske Samråd

Formand: Hans Parmann,
Bismarckstrasse 18a, D-2380 Slesvig.
Tlf. (04621) 2 58 15.

Næstformand: Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2381 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Sekretær: Chr. Thorup Nielsen,
Stuhrs Allee 22, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 20 44.

Sydslesvigs danske Ungdomsforeninger

Formand: Walter Johannsen,
Deckerstrasse 31/33, 2280 Westerland/
Sylt. Tlf. (04651) 2 47 68.

Dansk Ungdomssekretariat:
Moltkestrasse 20a, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 10 51.

Forretningsfører: Ingolf Julius.

Dansk Gymnastikforening Flensborg

Formand: Heinz Dieter Franz,
Nikolaiallee 1-3, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 58 36.

Klubhuset: Marlenhölzungsweg 62,
D-2390 Flensborg. (Frueskovens
Idrætspark). Tlf. (0461) 5 48 19.

Det lille Teater

Hjemmet, Marlegade, Flensborg.
Tlf. 009-49-461-24835.

v/ overlærer Hans Jørgen Henningsen,
Osterweg 55, D-2260 Niebüll.
Tlf. (04661) 89 65.

Sydslesvigske Folkedansere

Formand: Knud Sørensen,
Stuhrs Allee 17, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 35 95.

Idrætshallen

Moltkestrasse 20c, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 10 53.

Inspektør: John Larsen.

»Christianslyst«

Lærskole- og kursushjem.
D-2347 Nottfeld, Post Süderbrarup.
Tlf. (04641) 22 29.

Forstander: Jørgen Birch.

Lærskolehjemmet »Skipperhuset«

Am Hafen 30, D-2253 Tönning.
Tlf. (04861) 54 93.

Bestyrer: Sven Lekkat.

Sydslesvigsk Forening (S S F)

Formand: Overlærer Ernst Vollertsen,
Seekamp 19, D-2385 Lürschau.
Tlf. (04621) 47 95.

Flensborg by:

Formand: Husmester Erwin Hübner,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 79 54.
Sekretariat: Schiffbrücke 42,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 2 47 66.
Sekretær: Søren Hansen.

Flensborg amt:

Formand: Günter Weber,
Osterlökken 25, D-2398 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 18 23.
Sekretariat: Norderstrasse 74,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 2 58 27.
Sekretær: Monika Jansen.

Gottorp amt:

Formand: Andreas Lorenzen, Dansk
Forsamlingshus, Hölholzer Strasse 1,
Dammholm, 2381 Havøstfjord.
Tlf. (04623) 71 50.
Sekretariat: Lollifuss 69, D-2380
Schleswig. Tlf. (04621) 2 38 88.
Sekretær: Gerhard Lempert.

Husum amt:

Formand: Skræddermester Karl
Christiansen, Prinzess-Strasse 15,
D-2254 Friedrichstadt. Tlf. (04881) 373.
Sekretariat: Neustadt 95,
D-2250 Husum. Tlf. (04841) 26 12.
Sekretær: Christian Gelpel.

Rendsborg/Egernfærde amt:

Formand: Viceskoleinspektør
Claus-Heinz Petersen, Gallbergring,
D-2331 Kosel. Tlf. (04355) 2 77.
Sekretariat: »Amtsmandsgården«,
Torstrasse 4, D-2370 Rendsborg.
Tlf. (04331) 2 33 76 (tirsdag og torsdag
kl. 9-12) og Noorstrasse 18, D-2330
Eckernfærde. Tlf. (04351) 25 27 (onsdag
og fredag kl. 9-12).
Sekretær: Klaus Parschau.

Sydtønder amt:

Formand: Overlærer Johann
Mikkelsen, Flensburger Strasse 109,
D-2282 Leck. Tlf. (04662) 31 85.
Sekretariat: Kokkedaler Weg 87,
D-2262 Leck. Tlf. (04662) 845.
Sekretær: Astrid Fries.

Ejdersted amt:

Formand: Gdr. Peter Jacob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. (04865) 265.
Sekretariat: Am Hafen 30,
D-2253 Tønning. Tlf. (04861) 54 93.
Sekretær: Sven Lekkatt.

Jaruplund Højskole

Forstander: Egon Rasmussen,
D-2390 Jaruplund-Weding.
Tlf. (04630) 382.

Flensborg Avls

Grosse Strasse 83-85, D-2390
Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 55 og 1 74 43.

Chefredaktør: Karl Otto Meyer.

Direktør: Peter Jans.

Flensborg danske Journalistforening

Formand: Ejnar Ramsing Lorenz,
Grosse Strasse 83, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 78 55.

Sydslesvigsk Vælgerforening (S S V)

Formand: Skoleinspektør Gerhard
Wehlitz, H. C. Andersens Weg 14,
D-2340 Kappel. Tlf. (04642) 33 89.

Landssekretariat: Norderstrasse 741,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 1 74 21.

Landssekretær: Paul Hertrampf.

Sekretær: Jakob Meyer.

Dansk Lærerforening for Sydslesvig

Formand: Gymnasieoverlærer Hakon
Jørgensen, Stauffenbergstrasse 5,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 14 24.

KFUM og KFUK i Sydslesvig

Formand: Lærer Iver Kristensen,
Igelplad 20, D-2380 Schleswig.
Tlf. (04621) 5 15 22.

Konsulent: Povl Aksel Bang-Møller,
Apenraderstrasse 121,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 4 12 39.

Dansk Spejderkorps Sydslesvig

Formand: Kontorchef Franz Wingender,
Timm Kröger Weg 8,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 5 20 71.

Korpschef: Viceskoleinspektør
Dirch Jørgensen, Husumer Strasse 69,
D-2380 Schleswig. Tlf. (04621) 2 62 62.

Foreningen »Norden«, Sydslesvig afdeling

Formand: Provst C. B. Karstoft,
Wrangelstrasse 14, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 5 25 65.

Sekretariat: Norderstrasse 76,
D-2390 Flensborg. Tlf. (0461) 1 78 21.

Frivilligt Drengeforebund i Sydslesvig

Distriktsleder: Preben Vognsen,
Dorfstrasse 1, D-2341 Rabenkirchen.
Tlf. (04642) 21 14.

Sommerlejre: »Trenehytten«,
D-2391 Tarp. Tlf. (04638) 527.
Udlejning v/ Friedrich Thomsen,
Pastorenstrasse 2, D-2380 Schleswig.
Tlf. (04621) 2 24 98.
»Kongenshus«, D-2251 Tetenbüll.
Udlejning v/ Ole Hübertz Knudsen,
Yurlan-Oven-Strasse 19,
D-2253 Tønning. Tlf. (04861) 476.

Sydslesvigs danske Kunstforening

Formand: Advokat Steen Schrøder,
Norderstrasse 59, D-2390 Flensborg.
Tlf. (0461) 1 79 53.

Kollund har fået en ny stor møbelforretning

I et charmerende gammelt hus på den anden side af gaden har Kollund Møbelforretning åbnet en helt ny selvstændig fyrretræsafdeling. Små og store rum i flere etager, giver et helt specielt miljø, hvor det rustikke fyrretræ kommer til sin ret.

 fyrbo

Også Clausens Kunstkælder har holdt flyttedag.

Kollund Møbelforretning danner nu rammen om spændende gæveartikler, skandinavisk design og en lang række nyheder placeret overskueligt i lyse og venlige omgivelser.

Husk!

Nu også åben hver week end
lørdag kl. 9.00-16.00
søndag kl. 10.00-16.00

og kunsten stiger
op på kælderen
og
over gaden

Clausens Brugskunst

 KOLLUND
MØBELFORRETNING

FJORDVEJEN 15, KOLLUND, 6340 KRUSÅ
TELEFON (04) 67 87 12

De unges Kunstkræds i Sydslesvig

Formand: Overlærer Leif Dahl,
Am Hang 25, D-2398 Harrislee.
Tlf. (0461) 7 27 85.

Dansksindede sydslesvigske Krigsdeltagere

Formand: Asmus Brodersen, Apen-
raderstrasse 17, D-2390 Flensburg.

Torsdagskoret

Adjunkt Helle Wind Skadhauge,
Am Burgfried 11,
D-2390 Flensburg. Tlf. (0461) 2 35 21.

Forlning for nationale Frilse (Frilseforeningen)

Formand: Gårdejer Carsten Boysen,
Reederwäi 1, D-2263 Risum-Lindholm.
Tlf. (04661) 88 86.

Sekretariat: Mooringer Wäi 5, D-2263
Risum-Lindholm. Tlf. (04661) 87 35.

Sekretær: Alfred Boysen.

Nordfrilsk Institut

Osterstrasse 63, D-2257 Bredstedt.
Tlf. (04671) 23 60.

Fælleslandboforeningen for Sydslesvig

Kontor: Süderstrasse 89,
D-2391 Harrislee. Tlf. (0461) 7 19 75.

Formand: Gdr. Peter Andresen,
Kalleshave, D-2262 Achtrup.

Landbrugskonsulent: Aage Sørensen,
Jarplunder Weg 1, D-2390 Jarplund-
Weding. Tlf. (0461) 9 15 66.

Landboforeningen for Flensburg og Omegn

Formand: Gdr. Søren Andresen,
D-2391 Hüllerup. Tlf. (04608) 67 77.
Konsulent: Aage Sørensen, Jarplunder
Weg 1, D-2390 Jarplund-Weding.
Tlf. (0461) 9 15 66.

Landboforeningen for Sydangel

Kst. formand: Hans Jacob Asmussen,
Holming, D-2381 Hauetoft.
Tlf. (04846) 228.
Konsulent: Christen Møller,
Schleswiger Strasse 38, D-2347
Süderbrarup. Tlf. (04641) 22 49.

Landboforeningen for Gottorp amt

Formand: Preben Holl, Lehmrade,
D-2372 Brekendorf/Owschlag.
Tlf. (04353) 581.

Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2385 Lürschau. Tlf. (04621) 44 45.

Landboforeningen for Sydtønder amt (gest)

Formand: Peter Andresen, Kalleshave,
D-2262 Achtrup. Tlf. (04662) 24 27.
Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
D-2264 Süderlügum. Tlf. (04663) 306.

Den nordfrisiske Landboforening (marsken)

Formand: Matthias Schmidt-Tychsen,
Bahnhof Galmsbüll, D-2260 Niebüll.
Tlf. (04661) 87 70.

Konsulent: Harald Holm Jacobsen,
Neue Strasse 1, D-2264 Süderlügum.
Tlf. (04663) 306.

Landboforeningen for Husum og Ejdersted amter

Formand: Gdr. Peter Jakob Alberts,
D-2251 Osterhever. Tlf. (04865) 265.
Konsulent: Hans Chr. Paulsen,
D-2385 Lürschau. Tlf. (04621) 44 45.

**Ved telefonopkald fra Danmark til Sydslesvig drejes:
009 49 + områdenummer
med udeladelse af det foranstående 0**

MARKEDSFORTEGNELSE

Sønderjyllands amtskommune

Arnum, første lørdag i maj og tredje lørdag i september, heste.

Gram, pinselørdag, heste.

Højer, anden lørdag i september, får.

Høruphav, pinselørdag, heste.

Kilplev, anden lørdag i juni, heste.

Løgumkloster, 23. april og 13. august, heste.

Ravsted, 18. juni, heste.

Skærbæk, hver onsdag marked med heste og slagtekvæg.

Vollerup, sidste lørdag i juni, heste.

Åbenrå, hver tirsdag eksportmarked med slagtekvæg.

Ribe amtskommune

Brørup, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. 19. januar, 16. februar, 16. marts, 6., 13. og 27. april, 18. maj, 20. juli, 17. august, 7. og 21. september, 5., 19. og 26. oktober, 2. og 16. november, 7. og 21. december levekvæg, 9. marts, 4. maj og 28. september heste og levekvæg.

Bække, tredje lørdag i juni marked med heste.

Esbjerg, 2. lørdag i juli, hestemarked (Korskroen).

Grindsted, hver mandag marked med heste og slagtekvæg. Torvedag samt grise-marked hver torsdag.

Ho, 27. august fåremarked.

Varde, hver mandag eksportmarked med slagtekvæg; hver torsdag i april og oktober og hver første og tredje torsdag i de øvrige måneder marked med heste og levekvæg. De øvrige torsdage marked med levekvæg. Torvedag hver torsdag.

Vorbasse, næstsidste fredag i juli, heste.

Vejle amtskommune

Horsens, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver fredag marked med levekvæg. Torvedag hver onsdag og lørdag; landboauktion og grisemarked hver fredag.

Kolding, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Vejle, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Ringkøbing amtskommune

Herning, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Torvedag hver tirsdag og lørdag, grisemarked hver torsdag.

Holstebro, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver torsdag marked med levekvæg og grisemarked.

Lemvig, hver tirsdag marked med heste og slagtekvæg.

Skjern, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvæg.

Ulfborg, 31. august, heste og levekvæg.

Århus amtskommune

- Hammel**, hestemarked 1. lørdag i september. Grisemarked hver torsdag, hvis helligdag søgnedagen før.
- Kollnd**, 2. onsdag i september, heste.
- Løtten By**, første onsdag i hver måned grisemarked.
- Randers**, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg; hver lørdag marked med heste og levekvgæg.
- Salten**, 17. og 18. juni, heste.
- Skanderborg**, torvedag hver fredag; grisemarked hver tirsdag.
- Århus**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg på kvægtorvet.

Viborg amtskommune

- Bjerringbro**, lørdag den 11. og søndag den 12. juni, heste.
- Hurup (Møllekrøen)**, 9. og 10. september.
- Kjellerup**, hver onsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Skive**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Thlsted**, hver torsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver tirsdag marked med levekvgæg.
- Viborg**, fjerde lørdag i april og september marked med heste.
- Vildsund**, 4. onsdag og den følgende torsdag i juli, heste.

Nordjyllands amtskommune

- Brovst**, første lørdag i august marked med heste.
- Brønderslev**, anden mandag i hver måned (i marts og september den første mandag), heste.
- Flauenskjold**, 12. september, heste.
- Hjallerup**, sommermarked med heste den første fredag i juni, med forprang dagen før.
- Hjørring**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Hobro**, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
- Jørslev**, lørdag den 30. juli og søndag den 31. juli, heste.
- Nibe**, hver mandag marked med heste og slagtekvæg.
- Pandrup**, tredje lørdag i september, heste.
- Ålborg**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg. Hver fredag marked med levekvgæg og grisemarked.
- Års**, hver mandag eksportmarked med heste og slagtekvæg.

Øerne øst for Storebælt

- Holbæk**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Højby Sj.**, pinselørdag, heste.
- Jægerspris**, 2. juli, heste.
- Nykøbing på Falster**, hver tirsdag eksportmarked med heste og slagtekvæg.
- Ringsted**, anden lørdag i april, juni og oktober samt første lørdag i august, heste.
- Ny Toftegård pr. Ølstykke**, 26. februar, heste.

LANDBRUGSMINISTERIETS VILDTFORVALTNING

Jægerhuset, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 25 00.
Administrator Ole Olsen.

Landbrugsministeriets Vildtforvaltning
er sekretariat for:
Jagtrådet og Vildtforvaltningsrådet.

JAGTRÅDET består af 4 medlemmer og
bistår landbrugsministeren med admini-
stration af jagtfonden.

Formand: Departementschef H. J. Kri-
stensen, Landbrugsministeriet,
Slotsholmen 10, 1216 København K.

VILDTFORVALTNINGSRÅDET

har 14 medlemmer: Jagtrådets fire
medlemmer samt repræsentanter for
Friluftsrådet, Danmarks Naturfred-
ningsforening, Dansk Ornithologisk
Forening, Naturfredningsrådet, De
samvirkende danske Landboforenin-
ger, Danske Husmandsforeninger, Sta-
tens Jordlovsudvalg, Vildtbiologisk
Station, jagtkonsulentvæsenet og
Dansk Skovforening. Jagtrådets for-
mand er formand for vildtforvaltnings-
rådet. Formålet med rådet er, at danne
forum for drøftelser af principielle
spørgsmål vedrørende landets vildt-
bestand.

Under Landbrugsministeriets Vildtfor-
valtning sorterer endvidere:

JAGTTEGNSKONTORET, Strandvejen 4,
8410 Rønde. Tlf. (06) 37 18 55 (9-12).
Kontoret varetager udstedelse af jagt-
tegn og besvarer spørgsmål desan-
gående.

VILDTRESERVATKONTORET
Strandvejen 4, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 25 00 (8-12).

Leder: Reservatinspektør P. Uhd Jepsen.
Kontoret varetager forvaltningsmæs-
sige og administrative opgaver i for-
bindelse med oprettelse og drift af
vildtreservater.

KONSULENTVÆSENET

Konsulenterne udfører bl. a. oplys-
ningsarbejde om jagt og vildtpleje,
afholder jagtprøver.

Overjagtkonsulent Egon Sørensen,
Skærvad Møllegård, Krogvad 4,
8500 Grenå. Tlf. (06) 38 73 76.

Strandjagtkonsulent V. M. Fynboe,
5. Maj Plads 9, 5700 Svendborg.
Tlf. (09) 21 20 62.

Konsulent Jes Kramer,
Elmevej 11, 8543 Hornslet.

Distrikt 1 (Vendsyssel)
Peter Have, Vrejlevej 110, 9760 Vrå.
Tlf. (08) 98 14 14.

Distrikt 2 (Thy, Mors, Salling)
Anders Wulff, Landtingvej 31,
7830 Vinderup. Tlf. (07) 44 18 08.

Distrikt 3 (Himmerland)
Frode S. Pedersen, Bækparken 59,
Valsgård, 9500 Hobro. Tlf. (08) 52 59 98.

Distrikt 4 (Vestjylland)
L. Ahlmann Olesen, Jægerbo,
Sdr. Kær, 6990 Ulfborg. Tlf. (07) 49 15 01.

Distrikt 5 (Østjylland)
J. Langvad Jensen, Vorrøtvej 5,
Katrinedal, 8654 Bryrup.
Tlf. (05) 75 61 75.

Distrikt 6 (Djursland, Anholt)
Skoleleder M. E. Pape, Kalø Jæger-
skole, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Distrikt 7 (Sydvestjylland)
Sv. Lærke-Møller, Morsbølvvej 68,
7200 Grindsted. Tlf. (05) 32 15 23.

Distrikt 8 (Sønderjylland)
Søren Essendrop, Dybvighoved,
6200 Åbenrå. Tlf. (04) 66 73 63.

Distrikt 9 (Nordvestfyn)
Egon Pedersen, Limen 5A, Erritsø,
7000 Fredericia. Tlf. (05) 94 10 16.

Distrikt 10 (Sydfyn)
M. Jessen Holm, Grønnevang 21,
5750 Ringe. Tlf. (09) 62 20 49.

Distrikt 11 (Vestsjælland)
Anders Walthers Hansen, Dadestien 8,
Sandby, 4171 Glumsø. Tlf. (03) 64 36 86.

Distrikt 12 (Nordsjælland)
Erik Meyer Pedersen, Vinkøvej 42,
3540 Lyngø. Tlf. (02) 18 79 15.

Distrikt 13 (Sydsjælland, Lolland-Falster)
Finn Jensen, Orebyvej 307,
4990 Sakskøbing. Tlf. (03) 89 50 80.

KALØ JÆGERSKOLE
Skovhuset, Molsvej 34, 8410 Rønde.
Tlf. (06) 37 16 07.

Skoleleder: M. Pape.
Skolen tilbyder herregårdsskytter og
skovteknikere videregående uddan-
nelse på jagtområdet.

KALØ GODS
8410 Rønde. Overforvalter: Ove
Knudsen. Tlf. (06) 37 22 76.
Godset ejes af Jordfonden ved Sta-
tens Jordlovsudvalg. Det er forpagtet
af Jagtfonden med det formål at sikre
arealer til vildtbiologisk forskning og
til uddannelse af jagtkonsulenter. I
øvrigt drives godset efter sædvanlige
økonomiske principper for land- og
skovbrug.
Herudover er administrativt til Land-
brugsministeriets Vildtforvaltning
knyttet Vildtbiologisk Station, se
denne.

VILDTBIOLOGISK STATION
Kalø, 8410 Rønde. Tlf. (06) 37 12 44
(8.00-16.00).

Forskningsleder: Dr. phil. H. Strand-
gaard.
Videnskabelig forskningsinstitution
under landbrugsministeriet. Foretager
vildtbiologiske undersøgelser over
danske fugle og pattedyr specielt med
henblik på arternes talrigdom, forme-
ring og omsætning samt deres tilpas-
ning til omgivelserne.
Forskningsresultater publiceres for-
trinsvis i »Dansk Vildtforskning«,
»Danske Vildtundersøgelser« og »Dan-
ish Review of Game Biology«.

LANDSJAGTFORENINGEN AF 1923
Hovedkontor:
Frydendalsvej 20, 1809 København V.
Tlf. (01) 31 11 35.

Formand: Frede Petersen.
Medlemsblad: Jagt og Fiskeri.

DANSK JAGTFORENING
Formand:
Forpagter Gustav Rønholdt,
Østerhovedgaard, 4230 Skælskør.
Tlf. (03) 59 47 55.

Generalsekretær:
Forstkandidat Sv. E. Jacobsen,
Bredgade 47, 1260 København K.
Tlf. (01) 13 06 14 og (01) 13 12 14.

Medlemsblad: Dansk Jagt.

DANSK STRANDJAGTFORENING
Hovedkontoret

Formand: Jørgen Vesterdahl,
Mosegårdsvej 4, Bramdrupdrum,
6000 Kolding. Tlf. (05) 56 80 78.

Forretningsfører- og kassererkontor:
Rigmor Hvass, Ved Grotten 52,
5610 Assens. Tlf. (09) 71 18 56.
Alle ugens hverdage fra kl. 8.00-11.00,
dog ikke lørdag, samt mandag
kl. 17.00-19.00.

Uddrag af Lov og jagt og vildtforvaltning:

§ 13. Jagt må ikke finde sted fra solnedgang til solopgang. Dog må gæs, ænder og måger samt blilshøns skydes på træk i tiden fra 1½ time før solopgang til 1½ time efter solnedgang. I november og december måned må den nævnte beskydning dog kun foretages i tiden fra 1½ time før solopgang til 1 time efter solnedgang.

§ 20. Jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj må ikke finde sted:

- a. på søer og andre ferske vande og
- b. i den danske del af farvandet øst for Sjælland mellem breddegraderne ved kronborgpynten og Aflandshage (56° 02,4' N og 55° 33,3' N).

Stk. 2. Uden for de områder, der er nævnt i stk. 1, må jagt fra maskindrevet fartøj

ikke finde sted i tiden 1. marts - 30. september.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter forhandling med miljøministeriet (fredningsstyrelsen) og vildtforvaltningsrådet forbyde jagt fra motorbåd og andet maskindrevet fartøj i nærmere angivne områder på fiskeriterritoriet, herunder Indre farvande, som fastlagt ved lov om saltvandsfiskskerl.

§ 20 a. Til jagt må ikke benyttes maskindrevet fartøj, der kan fremføres med en hastighed på mere end 18 km/t (ca. 9,7 knob). Under jagtudøvelsen må fartøjet kun fremføres med højst 5 km/t (ca. 2,7 knob).

JAGTTIDER OG FREDNINGSBESTEMMELSER

§ 26. Pattedyr og fugle, for hvilke der ikke er fastsat jagttid, er fredede hele året.

Stk. 2. Pattedyr og fugle, for hvilke der er fastsat jagttid, er fredede uden for jagttiden.

Stk. 3. Landbrugsministeren kan efter indstilling fra vildtforvaltningsrådet fastsætte jagttider for de i bilag 1 nævnte pattedyr og fugle. Fredning af en vildtart omfatter, hvor ikke andet er angivet, tillige artens yngel samt reder og æg.

Stk. 4. Ministeren kan tilsvarende ophæve jagttiden for en vildtart.

Stk. 5. Jagttider kan fastsættes som gældende for:

- a) hele landet,
- b) dele af fiskeriterritoriet,
- c) landsdele,
- d) øer,
- e) amter,
- f) kommuner og
- g) velarronderede lokalområder, såfremt ¼ af de lodsejere, der hver ejer mindst 1.400 m² af området, og som tilsammen har jagtret på ¼ af områdets samlede areal, fremsætter begæring herom.

Den obligatoriske jagtprøve:

Tilmelding til jagtprøven, der afholdes i 2 perioder hvert år, sker ved indbetaling af et af landbrugsministeren nærmere fastsat gebyr til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning.

Indbetaling skal ske ved anvendelse af særlige giroindbetalingskort, der fås ved henvendelse til Landbrugsministeriets Vildtforvaltning eller ved Vildtforvaltningens lokale konsulenter.

Ønskes prøven aflagt i årets første prøveperiode (1. april - 30. juni), skal tilmelding ske inden udgangen af februar måned. Ønskes prøven aflagt i årets anden prøveperiode (1. september - 31. oktober) skal tilmelding ske inden udgangen af juli måned.

Er DE medlem af SPROGFORENINGEN?

Sprogforeningen, der blev stiftet i 1880,
arbejder for at værne og fremme dansk
sprog og dansk kultur i Nord- og
Sydslesvig.

Arligt medlemsbidrag 10 kr.

Livsvarigt medlemskab 100 kr.

Hvis De ikke allerede er medlem,
så send Deres indmeldelse til

SPROGFORENINGEN – FOLKEHJEM – ÅBENRA

*Lad os være behjælpelig
med idé og udformning
af Deres tryksag
eller annonce til Dy-Po Bladene*

DY-PO TRYK

BOGTRYK – OFFSET

SØNDERVANG 4 – 6400 SØNDERBORG

TELEFON (04) 42 26 75 - 42 26 76

Få råd til at ha' det rart.

Det er ikke altid nok at tænke på dagen og vejen. Især ikke når det gælder om at gi' sig selv og sin familie så gode økonomiske forhold som overhovedet muligt.

Vi har tre skattebegünstigede opsparingsformer, som kan gi' mange penge i fremtiden og skattefordele her og nu.

Spar op til tiden efter de 60 på en selvpensioneringskonto eller kapitalpensionskonto eller til børnenes fremtid på en børneopsparingskonto.

*Den Danske Bank.
Et nærmere bekendtskab værd.*

Kom ind og lad os sammen finde ud af, hvordan De får en opsparingsform, der virkelig kan blive til penge, og hvor De samtidig sparer skat.

 DEN DANSKE BANK

D 34

